



AANVAL VS OP VENEZUELA



Venezolanen die in Chili wonen, vieren de aanval op Venezuela en de ontvoering van president Nicolás Maduro. FOTO JUAN GONZALEZ/ REUTERS

- **Wat Venezolanen in Gouda zeggen**
IN HET NIEUWS 3
- **Reconstructie ontvoering echtpaar Maduro**
IN HET NIEUWS 4-5
- **Het gaat Trump om de olie en de macht**
IN HET NIEUWS 6-7
- **Profiel 'supersnor' Nicolás Maduro**
IN HET NIEUWS 8-9
- **Profiel opvolger Delcy Rodríguez**
IN HET NIEUWS 11
- **Vier vragen over Venezolaanse olie**
IN HET NIEUWS 12

ANALYSE NA-OORLOGSE WERELDORDE

Anno 2026 lijkt imperialisme weer de norm te worden

Met de illegale ontvoering van een buitenlands staatshoofd zet de regering-Trump de internationale orde buitenspel.

Michel Kerres

AMSTERDAM

Met een even spectaculaire als succesvolle militaire precisie-ingreep in Venezuela heeft president Donald Trump in de eerste dagen van 2026 in praktijk gebracht waar hij in 2025 over sprak: de Verenigde Staten zijn de baas op het westelijk halfrond. Met de illegale ontvoering van een buitenlands staatshoofd zet Trump de internationale op regels gebaseerde orde buitenspel.

Nóg duidelijker dan voorheen tekent zich aan het begin van 2026 daarmee een wereld af waarin grootmachten in hun eigen regio heer en meester zijn en imperialisme weer de norm wordt.

In Caracas overheerste dit weekeinde

ongeloof en onzekerheid nadat een team Amerikaanse militairen de onbarmhartige autocraat Nicolás Maduro en zijn echtgenote had ingerekend, vlak voordat hij de stalen deur van een *safe room* in zijn zwaar beveiligde onderkomen wilde dichttrekken. Maar de Venezolaanse hoofdstad is niet de enige plek waar inwoners reden tot zorg hebben. Als Trump tijdelijk de macht overneemt in Venezuela, hoe veilig is dan het regime in Cuba? En rekende hij niet ook Groenland al tot zijn invloedssfeer, al is dat eiland, dat geografisch tot Noord-Amerika behoort, onderdeel van het Deense koninkrijk?

De politieke schokgolf stopt niet bij het westelijk halfrond. Als Trump, een autoritair leider in een democratisch jasje, zich als hedendaagse imperialist gedraagt

in zijn deel van de wereld, wat belet volbloed autocraten in de rest van de wereld dan om in hun regio eigen dromen van expansie na te jagen?

Er loopt een directe lijn van Caracas naar Taipei én Kyiv. Als Trump op olie jaagt in Venezuela, welk argument heeft hij dan om de Chinese leider Xi Jinping te beletten Taiwan definitief in te palmen? En hoe overtuigt hij de Russische leider Vladimir Poetin er dan tijdens vredesbesprekingen van om genoeg te nemen met maar 20 procent van Oekraïne, bij benadering het gebied dat Rusland tot nu heeft veroverd?

Tektonische platen

Verschuivingen in de wereldorde gebeuren nooit op slag van 24 uur. Het zijn trage processen, eerder vergelijkbaar met de

verschuiving van tektonische platen. De politieke en economische opmars van China is al jaren een bewust gepland proces. Xi werd al in 2013 president. De buitenlandse agressie van Poetin begon al met de inval in Georgië in 2008. De VS stelden het eigenbelang al in Trumps eerste termijn (2017-2021) zonder voorbehoud en zonder schaamte op de eerste plaats - ook als dat ten koste van anderen zou gaan.

Na de wereldoorlogen werden, in onderling overleg, regels opgesteld waaraan landen zich te houden hebben. Het werd een basisnorm dat je een ander land niet binnenvalt, behalve als de wereldgemeen-

Lees verder op pagina 2



NIEUWSBRIEVEN

De hele dag op de hoogte
nrc.nl/nieuwsbrieven/actueel

REDACTIE

redactie@nrc.nl
nrc.nl/overons

ABONNEMENTSVRAGEN

ga voor meer informatie
naar nrc.nl/service

Deze uitgave komt voort uit
Algemeen Handelsblad (1828)
en Nieuwe Rotterdamse
Courant (1844)

PRIJS €4,70

Jaargang 56
no. 80
BELGIË € 5,70



IN HET LAND
ROTTERDAM

HANS STEKETEE



Een museum dat naar zijn bezoekers kijkt

Eerst naar boven en naar buiten, om de stad te zien natuurlijk, maar ook om je op het gebouw te oriënteren, het te doorzien. En dan pas naar binnen voor de kunst. Je ziet het bezoekers doen op de buitentrappen en terrassen van de Fondation Louis Vuitton, het schip met glazen zeilen dat Frank Gehry (1929-2025) in Parijs neerzette.

Ik betrapte me op dezelfde neging in Fenix, het nieuwe kunstmuseum over migratie in Rotterdam: eerst de Tornado in, de verstengelde armen van gepolijst roestvrijstaal die zich door het gebouw omhoog slingeren tot boven het dak, waar de stad zich uitvouwt.

In het zuiden: de dakpannen van Katendrecht, pakhuizen en silo's die nog wachten op een *make-over*, kranen, schoorstenen, de SS Rotterdam, parel van de Holland-Amerika Lijn. Aan de andere kant: Nieuwe Maas en Verhavens, een glimp van de Erasmusbrug tussen de nieuwe torens van de Kop van Zuid, te veel in *your face* om skyline te heten. Aan hun voeten het voormalige HAL-hoofdkwartier, nu Hotel New York, tussen de reuzen op eens van madurodamformaat.

Fenix, uit 1923 en van gewapend beton, was het grootste HAL-pakhuis. Duizenden mensen gingen hier scheep naar de nieuwe wereld. De Chinezen hoorden bij al degenen die sindsdien hierheen kwamen. Katendrecht, nu hip, was het oudste Chinatown van het Europese vasteland.

Het museum doet het onderwerp tekort door oorlogsvluchtelingen en emigranten „op één lijn te zetten” omdat ze allemaal „reizigers” zouden zijn, recenseerde *NRC* bij de opening in mei; het had via de kunst beter positie kunnen kiezen in het „vergiftigde debat over asiel en migratie”. De *Financial Times* zag daarentegen „een zeer ontroerende tentoonstelling, doordrenkt van drama, verdriet en verlangen.”

Fenix noemt zichzelf kunstmuseum. En dat klopt. Museum hangt schilderij op, zet sculptuur neer, toont video, bezoeker be-

kijkt. Maar hier gebeurt zo veel meer. Om te beginnen is er geen vaste route; je moet zelf je weg zoeken langs de kunstwerken die los staan opgesteld in de hangarchtichte ruimte over de hele eerste verdieping. Bovendien weet je soms niet zeker of je binnen of buiten bent. Door het hoge licht uit het dak en de stad die zich onder steeds wisselende hoeken door de glazen raampartijen toont.

Kunstmuseum Fenix is wat architecten 'poreus' noemen: doorlaatbaarder en voor de flexibeler toeschouwer

Fenix is wat architecten wel „poreus” noemen. „Poreusheid vereist een dubbele verantwoordelijkheid: het museum moet doorlaatbaarder worden maar de toeschouwer moet flexibeler worden”, zei de Mexicaanse architect Frida Escobedo in 2023 in een interview over de toekomst van musea. „Dat vergt inspanning, maar het maakt de relatie interessanter.”

Sommige foto's van *The Family of Migrants*, de tentoonstelling op de begane grond, zijn letterlijk poreus. Zoals die van een bootje vol migranten dat in Lesbos bijna aan land is, in 2015 gemaakt door Sergey Ponomarev. De volle boot helt over, vaart recht op de fotograaf af, één man staat tot zijn middel in het water met het anker. De fotograaf moet ook in het water staan.

Die foto is op doek gedrukt dat licht doorlaat. Achter het doek, achter de vluchtelingen, vaag de silhouetten van andere bezoekers, die op hun beurt ook zowel de foto als de kijkers aan mijn kant kunnen zien. Zo gaat het hier niet alleen om kunst kijken, Fenix bezorgt je ook het verontrustende en uitdagende gevoel bekeken te worden - door de stad, het gebouw en de kunstwerken.

Politieke schokgolf stopt hier niet

» Vervolg van voorpagina

schap daar, in de vorm van een VN-resolutie, groen licht voor geeft. Staten zijn in hoge mate soeverein, burgers genieten onvervreemdbare individuele rechten. Het werd een idealistische ordening, een stelsel van normen en rechtsregels, compleet met gerechtshoven om overtreders aan te pakken.

De VN vormen de kern van de na-oorlogse ordening. Het was dan ook Annalena Baerbock, de voormalige Duitse minister van Buitenlandse Zaken, die in haar rol als voorzitter van de Algemene Vergadering van de VN, duidelijke woorden koos. „Een vreedzame, veilige en rechtvaardige wereld is alleen mogelijk als de rechtsorde de overhand heeft, in plaats van het recht van de sterkste.”

De na-oorlogse ordening was gehandicapt vanaf de geboorte. De normen waren westerse, democratische normen. Het systeem werd niet alleen bedacht, maar ook gedragen door de VS en Europa. Naarmate andere landen als China machtiger werden, kwam dat stelsel onder vuur te liggen. Jullie normen zijn de onze niet, was de boodschap uit Moskou en Beijing. Bovendien lapt de VS de eigen normen met grote regelmaat aan hun laars, niet alleen op het eigen westelijk halfgrond, maar ook in bijvoorbeeld Irak. De VS ruïneerden daarmee niet alleen hun eigen reputatie in de wereld, maar ondermijnden ook het na-oorlogse ideaal.

Hoeder van de VN

Ook al hielden de VS zich zelf niet aan de regels, ze bewezen het stelsel toch vaak een dienst door het in elk geval met woorden en geld te steunen. Ook die steun verschrompelt. Trump maakte in zijn eerste termijn al duidelijk dat hij de rol van leider van de westerse wereld en hoeder van de VN in zijn geheel niet ambieerde. Nu werkt hij het Internationaal Strafhof - dat de VS niet erkennen - actief tegen. En knijpt hij de VN financieel af. De Amerikaanse bijdrage aan de humanitaire programma's van de VN daalt van 17 miljard in 2022 tot 2 miljard dit jaar, bleek vorige week.

China zei „diep geschokt” te zijn door het onaanvaardbare gedrag van de hegemoniale macht VS in Venezuela en riep Washington op weer respect te tonen voor het VN-

Handvest. Dat klonk braaf, maar datzelfde China vuurde in het kader van een oefening vorige week raketten af in de wateren rond Taiwan. En Xi laat geen gelegenheid voorbijgaan om duidelijk te maken dat buitenlandse inmenging in de kwestie-Taiwan niet wordt geduld.

Rusland is met het vertrek van Maduro een bondgenoot kwijt. Toen de VS afgelopen weken zichtbaar de druk opvoerden op Venezuela stak Moskou nauwelijks een vinger uit, al kwam uit Rusland een stevige veroordeling toen Maduro eenmaal was opgepakt.

De VS moesten het Venezolaanse recht op zelfbeschikking erkennen, verklaarde het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken. Intussen lijkt Poetin in vredesbesprekingen over Oekraïne niet van plan concessies te doen. Oekraïne heeft in Russische

»

Een vreedzame wereld is alleen mogelijk als de rechtsorde de overhand heeft

Annalena Baerbock

voorzitter van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties

ogen niet het recht zijn eigen toekomst te bepalen.

Ook Moskou denkt al lang in invloedssferen. Rusland-kenner Fiona Hill werkte tijdens de eerste termijn van Trump als adviseur in het Witte Huis. Ze verklaarde later in het Amerikaanse Congres dat Moskou al in 2019 had duidelijk gemaakt dat als Rusland zich niet met Venezuela mocht bemoeien, de VS niets te zoeken hadden in Oekraïne.

Een wereld opgesplitst in invloedssferen, met grootmachten die alleen maar lipdienst bewijzen aan internationaal recht en multilateraal overleg, is een wereld waarin de zwakkeren het nakijken hebben. Voor Europese landen, die militair niet op eigen benen kunnen staan, is de betonrot in de internationale ordening een serieus probleem. Europese leiders wezen na de ingreep in Venezuela dan ook op het belang van internationaal recht, maar veroordeelden de VS niet met zoveel woorden. De VS zijn nu eenmaal nodig om Oekraïne te stutten en Rusland op afstand te houden.



Een bijeenkomst zaterdagavond voor Venezolanen in Gouda. FOTO HEDAYATULLAH AMID/NRC

REPORTAGE VENEZOLANEN IN NEDERLAND

In Gouda vinden Venezolanen: alles beter dan president Maduro

In Gouda keken vertegenwoordigers van de Venezolaanse oppositie toe hoe president Trump zijn plannen uiteenzette.

Merijn Rengers

Gouda

Als Donald Trump live vanaf het enorme televisiescherm vertelt dat de Venezolaanse president Nicolás Maduro in de VS berecht zal worden, beginnen de twintig Venezolanen in Gouda spontaan te klappen. Ze zijn vanuit alle hoeken van Nederland naar deze nieuwbouwwoning gekomen en hebben zich op een hoekbank en een stel krukjes in de krappe woonkamer gevouwen om samen naar de Spaanse nasynchronisatie van de toespraak van de Amerikaanse president te kijken.

Natuurlijk, ze hebben hun bedenkingen bij Trump en de acties van de Amerikanen, zegt gastvrouw Tanya de la Villa. De toekomst is ongewis en „het is nog lang niet klaar in Venezuela”. Ze is politiek actief voor de oppositie en woont sinds vier jaar in Nederland. Maar vandaag overheerst het gevoel dat „alles beter is dan het regime Maduro”.

Buiten ligt sneeuw en staan fietsen en een fatbike, binnen loeit de verwarming en flankeren geelblauw-rode vlaggen de enorme kerstboom. Hier, in de huurwoning van De la Villa vlakbij station

Gouda Gouverwelle, is de Nederlandse tak van de Venezolaanse oppositie bijeen om gezamenlijk te vieren dat president Maduro is afgezet. En om de plannen van de Amerikanen met hun land te beluisteren.

Asielzoekerscentrum

Organisator van de bijeenkomst in Gouda is David Cáceres Martínez, zegsman van de Stichting Venezolaanse Vluchtelingen in Nederland. Zelf woont hij in Harderwijk in een asielzoekerscentrum, waar hij naast zijn baan in een glasfabriek „alle tijd” heeft om de Nederlandse socialemedia-activiteiten van het ‘Comando Con Venezuela’ te organiseren. Dit commando - gelieerd aan de Venezolaanse oppositieleider winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede Maria Machado - is een los-vast verband van politiek bewuste Venezolanen, die elkaar kennen van demonstraties en acties in Nederland tegen het regime van Maduro. Martínez heeft een uur voor de speech van Trump nog contact gehad met de oppositieleiders in Venezuela - zegt hij. Hij oogt vermoeid, hij is al sinds gisteravond wakker om het nieuws te volgen. Vandaag is hij het centrum van de aandacht en staat hij als volleerd revolutionair een cameraploeg van

de NOS te woord in een mengmoes van Nederlands, Spaans en Engels.

„We krijgen instructies: het is niet de bedoeling dat we de overwinning luidruchtig vieren,” zegt Martínez in het keukentje, terwijl de kinderen van de gastvrouw een voor een alle koekjes voor de oppositieleiden van een schaal grisen. „Onze boodschap: we zijn in de overgang naar een democratie. We hebben een lange weg voor de boeg en gaan er alles aan doen om

»

De toekomst van ons land wordt vanaf vandaag geschreven

Ruth Martínez

Venezolaanse in Nederland

dat in goede banen te leiden.”

Omdat de speech van Trump een half uur later begint dan gepland, neemt Martínez de tijd voor een hoorcollege verzetgeschiedenis, in het Spaans. „Vergelijk dit met D-Day”, zegt hij tegen zijn medestanders vanaf een kruk naast de televisie. „Dat was het begin van de ommekeer. Na de invasie in Normandië duurde het nog maanden en maanden voordat de Duit-

sers zich echt overgaven. Zo zal het ook gaan in ons land.”

De la Villa, die op de stoep van haar huis op de foto gaat met vlaggen en medestanders, is niet zo van de gestaalde kaders en historische perspectieven. Ze „kan wel huilen van blijdschap” dat haar land bevrijd is, zegt zij. Ze moet denken aan haar oude burens en vrienden in Maracay, op ruim 100 kilometer afstand van de hoofdstad Caracas. Iedereen heeft de afgelopen jaren in angst geleefd en de periode die voor hen ligt is al even eng, zegt ze.

Tussen hoop en vrees

Of ze nu zelf snel teruggaat naar haar geboorteland? Ze vluchtte vier jaar geleden naar Nederland, ze wil wel maar haar leven is nu hier. Haar kinderen gaan in Gouda naar school en spreken inmiddels vloeiend Nederlands. Ze ziet er voorlopig meer in om vanuit Nederland „alles te doen om van Venezuela weer een normaal land te maken.”

En zo hebben alle aanwezigen in Gouda hun eigen perspectief op de gebeurtenissen. Dat komt ook door ieders persoonlijke geschiedenis, zegt organisator Martínez. De een heeft vanwege politieke activiteiten in de Caracas in de gevangenis gezeten, de ander is ge-

vlucht omdat hij niet als politieagent voor het regime van Maduro wilde werken.

Aanwezige Ruth Martínez zweeft tussen hoop en vrees. Namens de liberale partij Vente Venezuela probeert ze zo goed en kwaad als het gaat de ontwikkelingen in haar oude woonplaats Caracas te volgen, maar dat valt niet mee vanuit Zutphen, zegt ze. „We wachten al zo lang op de val van het regime. Het is onwettelijk en heel onverwacht dat dat vandaag gebeurt.”

„We moeten er alles aan doen om de toekomst te verbeteren”, zegt Martínez, terwijl een vriendin op haar telefoon filmpjes van schietpartijen op straat in Caracas laat zien, om de wetteloosheid in Venezuela te illustreren. „De toekomst van ons land wordt vanaf vandaag geschreven, we moeten ons vanuit hier zo veel mogelijk bemoeien met de nieuwe regels van het spel.”

Dat die toekomst nu in handen van Donald Trump ligt, noemt ze „beangstigend”. Maar, zegt Martínez: „het is sowieso beter dat Maduro weg is. Er zijn de afgelopen jaren 8 miljoen Venezolanen het land uit gevlucht, de diaspora is gigantisch. Wij moeten Venezuela terugveroveren. Dit is het moment.”



President **Donald Trump** observeert met minister van Defensie **Pete Hegseth** en CIA-directeur **John Ratcliffe** (midden) in Mar-a-Lago in Palm Beach, Florida, op 3 januari 2026 de Amerikaanse militaire operaties in Venezuela. FOTO MOLLY RILEY/WITTE HUIS VIA AP

Rob Schoof
AMSTERDAM

De operatie duurt niet veel langer dan enkele uren, maar aan de opzienbarende Amerikaanse ontvoering van Nicolás Maduro gaat een maandenlange voorbereiding vooraf. Al in augustus van het afgelopen jaar wordt het lot van de Venezolaanse president beslecht als een team medewerkers van inlichtingendienst CIA in het diepste geheim het land binnenglijpt voor een uiterst gevaarlijke spionagemissie.

Het doel: alle mogelijke informatie verzamelen over het dagelijks leven van Maduro en zijn naasten, zodat hij, drie dagen in het nieuwe jaar, van zijn bed kan worden gelicht tijdens Operatie Absolute Resolve. De voorbereidingen gaan ver, zo blijkt uit verklaringen van president Trump en de Amerikaanse generaal Dan ‘Raizin’ Caine, de hoogste legerchef en oud-topman van de CIA, en uit reconstructies die onder meer *The New York Times* en de persbureaus Reuters en Associated Press maakten op basis van anonieme getuigenissen van Amerikaanse inlichtingen- en defensiefunctionarissen.

Een ‘mol’ in Maduro’s huis
De Amerikanen zetten hoog boven Caracas onder meer ‘onzichtbare’ drones in waarmee relevante routes en bewegingen vanuit de lucht werden vastgelegd. Het opvallendste van de missie is dat de CIA-ploeg zich weten te verzekeren van de diensten van een menselijke bron, een ‘mol’ in de entourage van Maduro die de Amerikanen de ontbrekende details over diens dagelijkse routines levert. Washington weet wat Maduro eet, waar hij naartoe gaat, welke kleding hij draagt en zelfs met welke huisdieren hij zich omringt, zegt generaal Caine zaterdagavond tijdens een

RECONSTRUCTIE **GEVANGENNEMING MADURO’S**

Ontvoering tot in de puntjes geoefend

Aan de gevangenneming van president Maduro ging een lange voorbereiding vooraf. Een uiterst geheime CIA-operatie leidde tot een bliksemaanval op Caracas - en Maduro’s voorgeleiding bij het openbaar ministerie in Brooklyn.

persconferentie in Mar-a-Lago, het resort van president Trump in Florida. Deze bron in de directe omgeving van Maduro staat volgens Reuters paraat om op het moment van de operatie, zaterdagochtend in alle vroegte, de exacte locatie van de Venezolaanse president door te geven. Die directe informatie is cruciaal: uit de langdurige observaties hebben de Amerikanen geleerd dat Maduro tussen de zes en acht woningen heeft en vaak van locatie wisselt, om veiligheidsredenen. De Amerikanen moeten dus zeker zijn van de exacte locatie op het moment van hun aanval. Als de eerste explosies rond 01.50 uur lokale tijd de nachtelijke stilte van Caracas verstoren hebben de CIA en commando’s van de contraterreurmacht Delta Force er al honderden uren training op zitten. Op een defensielocatie in Kentucky

Washington weet wat Maduro eet, waar hij heen gaat, zelfs met welke huisdieren hij zich omringt

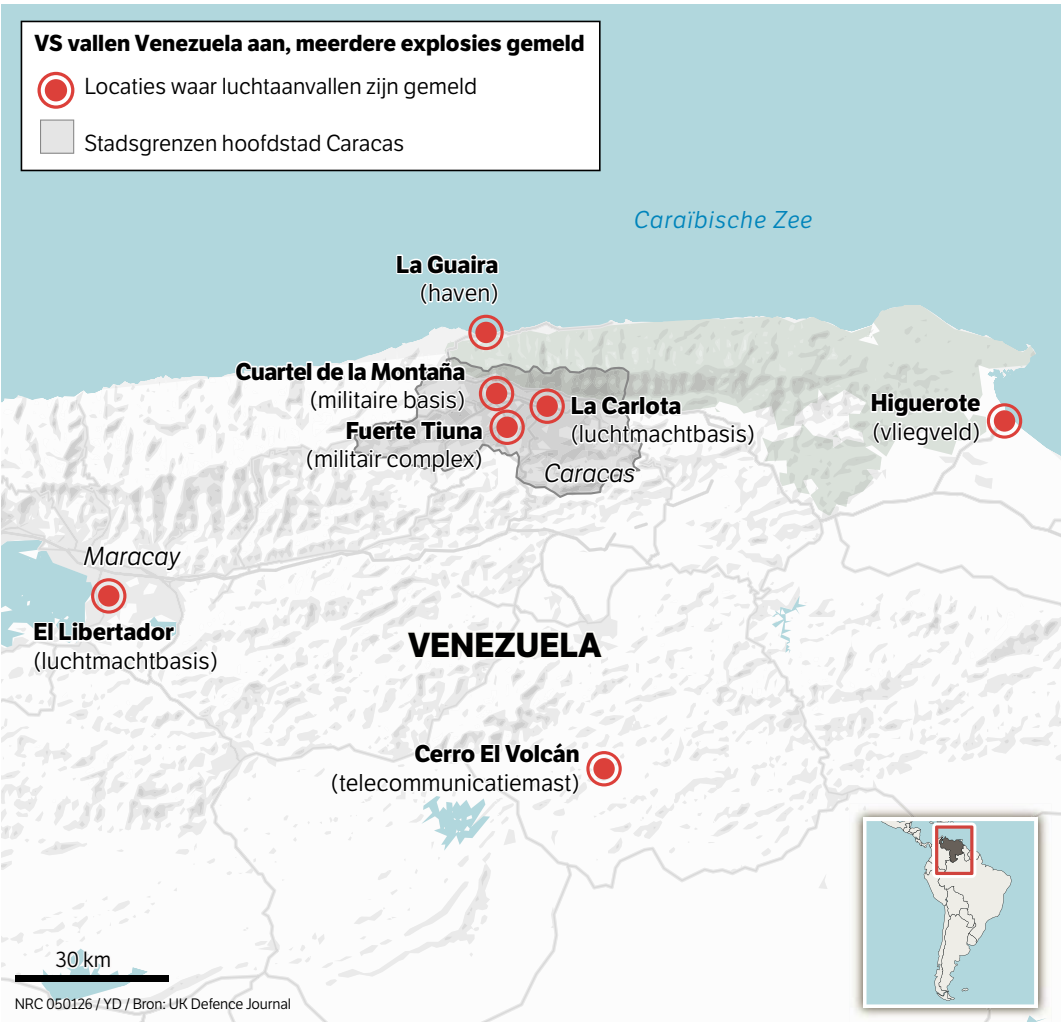
bouwen medewerkers van de Joint Special Operations Command een vrijwel exacte replica van Maduro’s onderkomen in Caracas, zodat de Amerikaanse elite-eenheden de ontvoeringsoperatie - en vooral het binnendringen van het beveiligde gebouw - tot in de kleinste details kunnen oefenen.

Risikante operatie
De riskante operatie op vijandelijk grondgebied - de Verenigde Staten hebben geen ambassade in Venezuela - doet in verschillende opzichten denken aan Operation Neptune Spear in 2011, toen een team van Amerikaanse Navy Seals midden in Pakistan schijnbaar uit het niets een aanval uitvoerde op het huis waar Osama bin Laden zich schuilhield. De gezochte Al Qaeda-leider, het brein achter onder meer de aanslagen van 11 september 2001 in de

VS, werd bij die operatie gedood. Maar de bliksemaanval op Venezuela is in veel opzichten riskanter: het gaat hier om de ontvoering van het staatshoofd van een land dat al maanden op de hoogte is van een ongekende Amerikaanse troepenopbouw voor zijn kust: een armada aan oorlogsschepen, honderden gevechtsvliegtuigen, een vliegdekschip, helikopters, amfibische aanvalsschepen en zeker vijftienduizend militairen. Bovendien heeft president Trump zijn Venezolaanse ambtgenoot in de laatste maanden van 2025 meermalen gewaarschuwd dat Washington uit is op diens vertrek. Een totale verrassing kan de Amerikaanse operatie dus niet zijn voor Maduro, diens beveiliging, of de *Fuerza Armada Nacional Bolivariana*, de Venezolaanse strijdkrachten. Desondanks lijkt Maduro volkomen te zijn overrompeld door de nachtelijke landing bij zijn compound. Volgens anonieme Defensiebronnen in verschillende Amerikaanse media heeft Trump al vier dagen eerder toestemming gegeven voor de aanval op Venezuela en de ontvoering van Maduro en zijn echtgenote, Cilia Flores. Maar op voorspraak van de inlichtingendienst en militaire planners wordt gewacht op betere weersomstandigheden.

Honderdvijftig vliegtuigen
Die situatie ontvouwt zich zaterdagochtend vroeg. Terwijl Trump en zijn naaste adviseurs vanuit Mar-a-Lago via een livestream meekijken, openen de Amerikaanse strijdkrachten hun aanval op Venezuela. Die begint vrijdagnacht, lokale tijd, als volgens generaal Caine een deel van de ruim honderdvijftig oorlogsvliegtuigen, waaronder F-35 gevechtsvliegtuigen en B-1 bommenwerpers, opstijgt vanaf twintig luchtmachtbases verspreid over het westelijk halfrond, voor inleidende beschietingen, afleidingsmanoeuvres en de operatie tegen Maduro zelf. Tankvliegtuigen cirkelen boven de

Zeven zware explosies van de VS in Venezuela



Caribische Zee, in het luchtruim manoeuvreren spionagedrones en militaire toestellen die gespecialiseerd zijn in het elektronisch *jammen* van vijandelijke wapensystemen. Trump zegt zelf naderhand tegen Fox News - triomfantelijk: „We hadden een gevechtsvliegtuig voor elke mogelijke situatie.”

De eerste aanvallen treffen radar- en luchtafweersystemen, onder meer op de luchtmachtbasis Generalissimo Francisco de Miranda bij Caracas, beter bekend als La Carlota, en het militaire complex Fuerte Tiuna. Even ten noorden van de stad worden militaire installaties rond de haven van La Guaira bestookt. Ook melden de Venezolaanse autoriteiten aanvallen op de telecomunicatietoren Cerro El Volcán, de luchthaven Higuerote in de deelstaat Miranda en de luchtmachtbasis El Libertador in de stad Maracay. Bewoners van Caracas melden binnen een half uur zeven zware explosies. Op verschillende plekken in de stad valt de stroom uit.

Een konvooi helikopters
Als de ‘ogen en oren’ van de verouderde Venezolaanse krijgsmacht gedeels zijn uitgeschakeld, vliegen Amerikaanse helikopters onder dekking van gevechtsvliegtuigen laag boven Caracas richting de compound van Maduro, waarvan beelden worden gedeeld op sociale media. De toestellen worden beschoten, zo melden bronnen later aan Reuters, en één wordt zelfs geraakt, maar kan verder vliegen.

Eenmaal bij het ‘safe house’ van de Venezolaanse president aangekomen breken de Amerikaanse commando’s in, bewapend met automatische aanvalsgeweren en zware snijbranders. Generaal Caine vertelt een half etmaal later dat de Maduro’s zich bij de confrontatie met de Amerikaanse binnendringers overgeven. Kort daarop worden Maduro en zijn vrouw meegenomen naar een van de geresandeerde helikopters, en zo snel mogelijk weggevoerd, richting de kust van Venezuela.

Maduro was volkomen overrompeld door de nachtelijke landing bij zijn compound

Tijdens hun terugtrekking raken de Amerikaanse toestellen verzeild in enkele confrontaties met de Venezolaanse luchtverdediging, zegt generaal Caine naderhand, waarbij de indringers „uit zelfverdediging” schoten afvuren.

Verouderde krijgsmacht
Alles bij elkaar is Operation Absolute Resolve binnen een paar uur voorbij. De Venezolaanse strijdkrachten, die van oudsher zwaar leunen op sterk verouderd en vaak slecht onderhouden Russisch oorlogsmaterieel, vormen geen partij voor ‘s werelds modernste krijgsmacht. De operatie is met chirurgische precisie uitgevoerd, zo laten president Trump en de legerstaf de wereld later op zaterdag weten. „Ik heb een paar behoorlijk goeie dingen gedaan, maar ik heb nog nooit zoiets als dit gezien”, zegt Trump.

Ongeschonden komen de Amerikanen niet uit de strijd. Trump maakt melding van enkele gewonden, maar geeft geen details. Aan Venezolaanse kant worden zeker veertig doden gemeld, maar ook daarvan ontbreken nadere gegevens. De doelwitten van de nachtelijke operatie, president Maduro en zijn echtgenote, zijn dan al lang en breed onderweg naar de VS, via Guantanamo Bay. Maduro wordt per helikopter afgeleverd op een Amerikaans oorlogsschip voor de kust, de USS Iwo Jima. Dat zet direct koers naar het noorden, in de richting van New York.

Enkele uren later plaatst Trump op zijn eigen platform Truth Social een foto van de ontvoerde Venezolaanse president op slippers, in een joggingpak - en met handboeien, koptelefoon en blinddoek - met de tekst: ‘Nicolas Maduro aan boord van de USS Iwo Jima.’

Zaterdagavond worden Maduro en zijn echtgenote per helikopter afgeleverd in New York, waar zij in Brooklyn worden opgesloten in een detentiecentrum. Daar wacht hen naar verwachting een lang traject voor de Amerikaanse rechter.

AANKLACHT MADURO

Terrorisme, drugshandel en wapenbezit

De VS waren al langer van plan de president van Venezuela te arresteren. De aanklacht tegen Nicolás Maduro is gedetailleerd en loopt jaren terug.

Bas Blokker
AMSTERDAM

Terwijl de Venezolaanse president Nicolás Maduro samen met zijn vrouw nog onderweg was van Venezuela naar de Verenigde Staten, bracht de openbaar aanklager van het zuidelijk district van New York al een gedetailleerde, 25 pagina’s tellende aanklacht naar buiten. Als olie de werkelijke reden was om het staatshoofd van een buitenlandse natie te kidnappen, dan is de juridische rechtvaardiging van de operatie in elk geval zorgvuldig voorbereid. Vier aanklachten, voorgelegd aan en goedgekeurd door een *Grand Jury*, tegen Maduro, diens vrouw en zoon en enkele leden van zijn regering - wegens terrorisme, drugshandel en wapenbezit. Maandag, zo berichten Amerikaanse media, kunnen zij al worden voorgeleid voor de rechter. Dan horen ze de verdenkingen die openbaar aanklager Jay Clayton heeft opgesteld.

De aanklacht geeft een gedetailleerd beeld van de veronderstelde rol van Venezuela in de drugsmokkel vanuit vooral buurland Colombia naar de VS. Volgens de Amerikaanse justitie is Maduro al sinds 1999, het jaar dat hij lid werd van het parlement, betrokken bij drugsmokkel. Als volksvertegenwoordiger zou hij, met medeweten van de politie, „ladingen cocaïne verplaatst” hebben.

De aanklacht staat een saillant detail over corruptie. Als overslaghavens voor de gesmokkelde cocaïne worden „Honduras, Guatemala en Mexico” genoemd. Ook in die landen konden de drugsbendes rekenen op „een cultuur van corruptie”, schrijft aanklager Clayton. In ruil voor afkopsommen boden lokale politici bescherming en hulp bij de illegale handel. „Met dat coke-geld behielden en vergrootten deze politici hun macht.”

Diplomatieke paspoorten
Als minister van Buitenlandse Zaken, een positie die hij in 2006 verwierf, zou Maduro diplomatieke paspoorten hebben verstrekt aan drugsmokkelaars. Ze zouden met nachtelijke operatie, president Maduro en zijn echtgenote, zijn dan al lang en breed onderweg naar de VS, via Guantanamo Bay. Maduro wordt per helikopter afgeleverd op een Amerikaans oorlogsschip voor de kust, de USS Iwo Jima. Dat zet direct koers naar het noorden, in de richting van New York.

Enkele uren later plaatst Trump op zijn eigen platform Truth Social een foto van de ontvoerde Venezolaanse president op slippers, in een joggingpak - en met handboeien, koptelefoon en blinddoek - met de tekst: ‘Nicolas Maduro aan boord van de USS Iwo Jima.’

Zaterdagavond worden Maduro en zijn echtgenote per helikopter afgeleverd in New York, waar zij in Brooklyn worden opgesloten in een detentiecentrum. Daar wacht hen naar verwachting een lang traject voor de Amerikaanse rechter.

ELN in Colombia en het Mexicaanse drugskartel Zetas en met de Venezolaanse bende Tren de Araguas, allemaal nauw betrokken bij de drugshandel in de regio.

De onderbouwing van de verschillende beschuldigingen is gedetailleerd en maakt bepaald niet de indruk snel in elkaar te zijn gezet voor deze operatie. Het document bouwt voort op een eerdere aanklacht tegen Maduro uit 2020, toen het ministerie van Justitie onder Trump-I ook al het vizier op de Venezolaanse president had gericht. In augustus vorig jaar werd een beloning van 50 miljoen dollar uitgelooft voor informatie die zou leiden tot de arrestatie van Maduro.

Afkoopsom
Uit de specifieke voorbeelden die in de aanklacht worden genoemd, blijkt dat de Amerikanen al jarenlang zicht hadden op de veronderstelde drugsmisdrijven van Maduro en zijn familie. Zo wordt beschreven hoe echtgenote Cilia Flores in 2007 de hand had in een ontmoeting tussen een drugscriminell en de hoogste baas van de Venezolaanse drugsbestrijding. Die zou vanaf dat moment maandelijks een afkoopsom krijgen, plus een vergoeding van 100.000 dollar per ongestoord gelaten drugsvlucht.

Venezuela figureert al decennia in rapporten van het ministerie van Buitenlandse Zaken als een van de

Volgens de Amerikaanse justitie is Maduro al sinds 1999 betrokken bij drugssmokkel

„favoriete smokkelroutes” voor de handelswaar uit Colombia en andere landen in Zuid-Amerika. Ook wordt in die rapporten gewezen op de corruptie die dit mogelijk maakt en een slappe houding van de regering ten aanzien van de bestrijding van drugshandel.

In de aanklacht staat een saillant detail over corruptie. Als overslaghavens voor de gesmokkelde cocaïne worden „Honduras, Guatemala en Mexico” genoemd. Ook in die landen konden de drugsbendes rekenen op „een cultuur van corruptie”, schrijft aanklager Clayton. In ruil voor afkopsommen boden lokale politici bescherming en hulp bij de illegale handel. „Met dat coke-geld behielden en vergrootten deze politici hun macht.”

Daat doet denken aan de voormalige president van Honduras, Juan Orlando Hernández, die in 2024, toen Joe Biden president was, in de VS tot 45 jaar werd veroordeeld wegens grootschalige drugssmokkel. Op 1 december verleende president Trump hem gratie. Het proces was volgens hem oneerlijk. En bovendien: „Hij was een staatshoofd.”



Links: Mannen kijken naar opstijgende rook na explosies in de haven van La Guaira, Venezuela, januari 2026. **Rechts:** Aanhangers van de regering scheuren een Amerikaanse vlag doormidden tijdens een protest in Caracas, Venezuela, op zaterdag 3 januari 2026. FOTO'S ARIANA CUBILLOS, MATIAS DELACROIX/AP



Politieke ideologie



NRC 050126 / YD / Bron: Political Observatory Latin America via AFP

Emilie van Outeren

WASHINGTON

Door drugs te bestempelen als „massavernietigingswapen” en de smokkelaars ervan als „narcoterroristen” hield Donald Trump maandenlang de schijn op dat zijn wurggreep op Venezuela om Amerikaanse levens ging. De forse militaire opbouw in de Caribische wateren verraadde dat ‘regime change’ en het mogelijk geweldadige einde van de autocraat Nicolás Maduro in de lucht hing.

Onmiddellijk na de uitzonderlijke operatie waarin Amerikaanse commando’s deze zaterdag in alle vroegte Maduro en zijn vrouw uit hun safe house ontvoerden en voor vervolging naar New York brachten, toonde Trump dat het hem werkelijk om de Venezolaanse olie en imperialistische macht gaat. „We gaan ervoor zorgen dat de olie weer stroomt zoals het hoort”, zei Trump tijdens een persconferentie op zijn resort Mar-a-Lago. „We are going to run the country” – wat zowel besturen als exploiteren kan betekenen – „totdat we een veilige, gepaste en verstandige overgang kunnen bewerkstelligen”. Een open einde, geen duidelijk plan. Daarbij „schuwen wij boots on the ground niet”, dreigde hij verdere militaire escalatie op land.

De echo’s van eerdere Amerikaanse interventies en invasies, in Afghanistan, Libië en met name die in Irak (2003-2011), klonken luid. Trump pretendeerde ook dat „vrede, vrijheid en gerechtigheid voor het geweldige volk van Venezuela, inclusief degenen die nu in de VS wonen en terug willen” cruciaal zou zijn. Het type inmenging waar een groot deel van zijn achterban van gruwelt. Die vindt sowieso dat hij veel te veel met buiten-

OLIE

Trump toont dat het hem om olie en macht gaat

De Venezolaanse toekomst hoeft wat Trump betreft niet democratisch te zijn, als de olie maar naar de VS stroomt.

landse beleid en te weinig met binnenlandse sores bezig is.

Regime verandering

Al snel bleek dat de onthoofding van het regime niet betekent dat Trump veel belang hecht aan werkelijke omverwerpen van dat regime en aan democratische zelfbeschikking door de Venezolanen die jaren onder Maduro’s schrikbewind hebben geleefd. Met de recente Nobelprijswinnaar María Corina Machado, de belangrijkste oppositieleider, heeft Trump „niet echt” contact gehad. „Het is een erg aardige vrouw, maar ze geniet geen respect in het land”, beweerde hij.

Trump heeft meer vertrouwen in Irak (2003-2011), klonken luid. Trump pretendeerde ook dat „vrede, vrijheid en gerechtigheid voor het geweldige volk van Venezuela, inclusief degenen die nu in de VS wonen en terug willen” cruciaal zou zijn. Het type inmenging waar een groot deel van zijn achterban van gruwelt. Die vindt sowieso dat hij veel te veel met buiten-

worden” en noemde Maduro de „enige president” van het land. Wel hield ze de deur open voor „respectvolle relaties” met de VS.

Respectvolle relaties, zo maakt Trump met het ingrijpen in Venezuela duidelijk aan het westelijk halfrond, betekenen: doen wat hij zegt. „Alle politieke en militaire leiders moeten beseffen dat wat er met Maduro is gebeurd, ook hen kan overkomen.” Een boodschap die ook bedoeld was voor Colombia, Cuba, Panama en Denemarken. De vrouw van Stephen Miller, de meest rabiate man in het Witte Huis, poste zaterdagavond een tertweet met een Amerikaanse vlag op de kaart van Groenland en het woord „binnenkort”.

„We willen ons omringen met goede burens. We willen ons omringen met goede energie(bronnen)”, zei Trump. En „het gaat ons niets kosten, want het geld dat uit de grond komt is aanzienlijk”. Venezuela heeft de grootste bewezen oliereserves ter wereld, maar cor-

ruptie en wanbeheer hebben de exploitatie ervan doen instorten. „We gaan onze zeer grote Amerikaanse oliemaatschappijen, de grootste ter wereld, inschakelen. Zij zullen miljarden dollars investeren, de zwaar beschadigde olie-infrastructuur herstellen en zo geld gaan verdienen voor het land.”

De militaire actie zelf, ‘Operation Absolute Resolve’, werd door Trump met de gebruikelijke superlatieven omschreven als „een buitengewoon nachtelijk succes, met adembenemende snelheid, kracht, precisie en competentie”. Uit een reconstructie van persbureau Reuters blijkt dat de CIA – wellicht geholpen door het tipgeld van 50 miljoen dollar dat was uitgelopen om Maduro te verlinken – een bron dichtbij Maduro had die ze op de hoogte hield waar hij precies was. Er zouden geen Amerikaanse slachtoffers zijn gevallen. Volgens Venezolaanse berichten kwamen aan hun kant veertig mensen om.

Maduro arriveerde zaterdagavond in joggingpak en op slippers

in detentie in New York, waar justitieminister Pam Bondi al had aangekondigd dat hij „de volle toorn van de Amerikaanse justitie” over zich heen zal krijgen voor weinig concrete vergrijpen. De ene narcopresident is de andere niet, volgens Trump. Enkele weken geleden verleende hij gratie aan Juan Orlando Hernández, de oud-leider van Honduras die een gevangenisstraf van 45 jaar uitzat voor zijn bewezen rol in drugsmokkel. Vlak voordat Honduras weer een hem gunstig gezinde president koos.

Internationaal recht

Trump heeft geprobeerd de militaire ontvoering te verpakken als zelfverdediging en wetshandhaving, maar er is geen twijfel over dat zijn ontvoering indruist tegen internationaal recht. Een oorlogshandeling zonder toestemming van het Congres stuit ook op de Amerikaanse grondwet. Maar dat zijn geen zaken waar Trump zich iets van aantrekt. En niemand kan hem eraan houden – op een (kansloze) impeachment na.

De Democratische oppositie reageerde woedend en wil een stemming over een verbod op verdere militaire inmenging in Venezuela. Trump heeft „zonder toestemming, zonder voorafgaande kennisgeving en zonder enige uitleg aan het Amerikaanse volk de oorlog verklaard aan een buitenlandse natie”, schreef senator Jack Reed (Rhode Island), de hoogste Democraat in de commissie voor de strijdkrachten. „Wat er ook volgt, president Trump zal de consequenties dragen.”

Niemand toont sympathie voor Maduro, maar wel vrees voor de consequenties voor de bijna 30 miljoen inwoners van Venezuela. En voor hoe Vladimir Poetin en Xi Jinping de vrijbrief om als grootmacht

op te treden in de eigen regio interpreteren.

De meeste Republikeinen prezen de succesvolle gevangenneming van Maduro, de eigen militairen en Trump. Sommigen vroegen wel om „meer te horen over de plannen van de regering voor een soepele machtsovergang”, poste senator Todd Young (Indiana). Senator Mike Lee (Utah) vroeg zich af „wat deze actie vanuit constitutioneel oogpunt zou kunnen rechtvaardigen”. Maar na een telefoontje van minister van Buitenlandse Zaken Marco Rubio ging Lee terug in zijn hok. „De kinetische actie werd ingezet om degenen die het arrestatiebevel uitvoerden te beschermen en te verdedigen.”

Trump grijpt graag terug op de geschiedenis waarin Amerika groots zou zijn geweest en volgt met zijn imperialisme op het westelijk halfrond de oude Monroe-doctrine. „De Amerikaanse dominantie op het westelijk halfrond zal nooit meer ter discussie staan”, zei hij. Trump werd geflankeerd door Rubio, Defensie-minister Pete Hegseth, CIA-baas John Ratcliffe en generaal Dan Caine. Opvallende afwezige: interventiecriticus vice-president JD Vance.

De les die Trump in alle drie zijn presidentscampagnes verkondigde tegen militaire interventie, voorwendselen, schijnronden, regime change en nation building lijkt hij voor het gemak te vergeten. Wisselende ervaringen met stromannen in Latijns-Amerika ook. Bij Trump, die niet bekend staat om zijn lange aandachtsspanne, overheerst een naïef wensdenken dat één spectaculaire klap, zoals eerder die op het atoomprogramma van Iran en nu het opsluiten van een ongedwee autocraat van een olie staat, dé oplossing is voor complexe internationale kwesties.

LATIJSNS-AMERIKA

‘Word ook ik van mijn bed gelicht?’ is nu in meer paleizen de vraag

Welke landen op het westelijk halfrond moeten er nog meer vrezen voor ingrijpen en wie zijn juist bij dit Witte Huis in het gevlei?

Merijn de Waal

AMSTERDAM

Zaterdag dreigde Donald Trump dat „alle politieke en militaire leiders moeten beseffen dat wat er met Maduro is gebeurd, ook hen kan overkomen”. Waarmee in presidentiële paleizen van Latijns-Amerika en de Cariben nu de bange vraag mag worden gesteld: kan ik ook van mijn bed gelicht worden? En: hoe kom ik bij dit Witte Huis in het gevlei?

CUBA

hoofdprijs van Rubio

Met name in Cuba zal Maduro’s ontvoering alarmbellen laten afgaan. Het noodlijdende communistische regime in Havana is sterk afhankelijk van Venezolaanse steun. Maduro’s illustere voorganger Hugo Chávez begon Havana rond de eeuwwisseling spotgoedkope olie te leveren; in ruil stuurde Cuba een contingent artsen en verplegers naar Venezuela. Ook hielp

de Cubaanse geheime dienstde chavisten hun eigen politiestaat optuigen.

Het door wijlen Fidel Castro gestichte regime overleefde sinds 1959 al dertien opeenvolgende Amerikaanse regeringen. Voor Trump zou het een grote eer zijn als hij de president wordt die het bewind in Havana ten val brengt. Dit geldt nog sterker voor zijn buitenlandminister Marco Rubio: als zoon van Cubaanse immigranten strijdt hij al zijn hele politieke loopbaan tegen communisme in de regio.

Het zouden Cubaanse elitetroepen zijn geweest die Maduro tot op het laatste moment beveiligden. Dat was geen goede move.” Maar militair ingrijpen sloot hij uit. „Nee, Cuba zal op eigen houtje instorten. Cuba staat er erg slecht voor.”

MEXICO trots en kwetsbaar

Trump presenteerde Maduro de afgelopen maanden als drugsbaron die aan het hoofd zou staan van het ‘Zonnenkartel’. Zijn gevangenneming zal daarom in Mexico hard nagalmen: veruit de meeste cocaine, heroïne en fentanyl die Amerikanen gebruiken komt via de zuidgrens het land binnen.

Moeten nu ook kartelleiders in Mexico een klopp op de deur van Amerikaanse commando’s vrez-

zen? De afgelopen jaren werden narcobazen in de VS in de val gelokt of door Mexico zelf gepakt en overgedragen. Maar zonder één Amerikaanse legerlaars op Mexicaanse bodem, wat zeer slecht zou vallen in het trotse buurland.

Radicale Republikeinen bepleiten al jaren dat de VS de kartels in Mexico militair moeten aanpakken. Trump hintte hier zaterdag op. Op Fox News zei hij dat niet de centrum-linkse president Claudia Sheinbaum het land bestuurt, maar de kartels. „Ik heb haar meermalen gevraagd of ze wil dat wij de kartels uitschakelen. ‘Nee, nee, nee, Mr. President, alsjeblieft’. Dus daar zullen we iets aan moeten doen.”

PRO-TRUMP-KAMP kan gaan groeien

In Trumps veiligheidsstrategie wordt gesproken van ‘regionale koplopers’ met wie men wil samenwerken. In respectievelijk Argentinië, El Salvador en Ecuador zit al een libertaire, autoritaire rechtse en hard-rechtse president die zich zeer trumpistisch opstellen. De zelfverklaarde ‘anarcho-kapitalist’ Javier Milei juichte zaterdag vanuit Buenos Aires het luidst toen Maduro gevangengenomen werd. Hij ziet zich als aanvoerder van een anti-socialistische internationale.

Dit Washington-gezinde kamp op het continent breidde zich in 2025 zonder Trumps inmenging al uit. Bij drie verkiezingen (in Honduras, Chili en Bolivia) werd links weggestemd en ingeruild voor uiterst- of centrum-rechtse, meer Washington-gezinde regeringen.

Deze ruk naar rechts kan zich dit jaar doorzetten. Trump dreigde zaterdag dat de linkse president Gustavo Petro van Colombia „zich beter koest kan houden” en ook gebombardeerd kan worden „omdat hij cocaine produceert”. Maar rechts lijkt in Bogotá sowieso spoedig weer aan de macht te komen, bij verkiezingen dit voorjaar.

BRAZILIË

regionale grootmacht

Alleen in Brazilië, dat dit najaar presidentsverkiezingen houdt, lijkt de zittende centrumlinkse president Lula kans op winst te hebben. In deze regionale grootmacht zal Trump liever een bondgenoot zien winnen: vorig jaar steunde hij de uiterst-rechtse ex-president Jair Bolsonaro, toen die vervolg werd voor zijn mislukte staatsgreep. Die inmenging was vergeefs en Bolsonaro zit nu in de cel. Maar in de komende campagne kan Trump zich achter zijn zoon en beoogd opvolger Flávio scharen.



De Venezolaanse president **Hugo Chávez** (rechts) in november 2007 met **Nicolás Maduro**, destijds minister van Buitenlandse Zaken en vicepresident. FOTO ANTOINE GYORI/CORBIS/GETTY IMAGES



Links: Agenten tijdens een protest in 2014 tegen de regering van Nicolás Maduro in Caracas, Venezuela. **Rechtsboven:** Maduro wordt door agenten van de Drug Enforcement Administration begeleid in New York, op 3 januari 2026. **Rechtsonder:** Venezolanen vieren de arrestatie van Nicolás Maduro (linksonder). FOTO'S CARLOS BECERRA, CORBIS VIA GETTY IMAGES, AFP, ADAN GONZÁLEZ/EPA



PROFIEL **NICOLÁS MADURO** EX-PRESIDENT VENEZUELA

De ‘Supersnor’ die Venezuela in een autoritaire greep nam

Sancties, internationaal isolement, oppositie uit binnen- en buitenland: Nicolás Maduro bleef altijd zitten. Totdat de Amerikaanse president Donald Trump beval hem gevangen te nemen. Wat is Maduro's politieke nalatenschap?

Boris van der Spek

MEXICO-STAD

Moordanslagen, buitenlandse inmenging, politieke oppositie, tegenvallende verkiezingsresultaten: in de bijna dertien jaar dat Nicolás Maduro aan de macht was in Venezuela overleefde hij het allemaal. Het leverde hem onder zijn kleine, maar trouwe aanhang de naam *Super Bigote*, ofwel ‘Supersnor’ op. Alsof hij een superheld was, die iedere crisis wist te bezweren of op zijn minst te doorstaan.

Nu is aan het Maduro-tijdperk een einde gekomen. Deze zaterdag voerden de Verenigde Staten aanvallen uit in de Venezolaanse hoofdstad Caracas. Enkele uren later liet president Donald Trump via zijn socialmedia-account Truth Social weten dat daarbij president Maduro is opgepakt en met zijn vrouw Cilia het land is uitgevlogen.

De afgelopen maanden zag Maduro zich geconfronteerd met de grootste uitdaging sinds zijn aantreden, begin 2013. Onder het mom van drugsbestrijding, bouwden de VS een troepenmacht op in de internationale wateren

rond het Zuid-Amerikaanse land. Uit Venezuela afkomstige boten werden getorpedeerd, met zeker 80 dodelijke slachtoffers, omdat ze volgens de VS drugs aan boord zouden hebben gehad. Maduro werd, onder meer in een direct telefoongesprek met Trump, onder druk gezet om af te treden. Wat de Venezolaan weigerde.

Na ruim twaalf jaar autocratie, economisch wanbeleid en een waslijst aan mensenrechtenschendingen is Maduro uitgerekend ten val gebracht door het land waartegen hij, net als zijn voorganger en mentor Hugo Chávez, al jaren fanatiek ageert: de Verenigde Staten.

Van buschauffeur naar president

De anti-imperialistische scholing is er van jongs af aan ingestampt bij Maduro. In 1986, op 24-jarige leeftijd, vertrekt hij naar het communistische Cuba waar hij een jaar lang ideologisch geschoold wordt. Het is de enige vorm van studie die hij na de middelbare school zal volgen. Bij terugkeer in Caracas, de hoofdstad van Venezuela, gaat hij werken als buschauffeur en vakbondsleider. Ook zet hij zich in voor de vrijlating van Hugo Chávez, die in de gevangenis is beland na een mislukte staatsgreep in 1992.

Na de vrijlating van Chávez raakt

Onder Maduro groeit de economische malaise tot onvoorstelbare proporties

Maduro steeds nauwer betrokken bij de politiek, zeker als de voormalige putschist in 1998 wordt verkozen tot president. Aanvankelijk als volksvertegenwoordiger, later als parlementsvoorzitter: door weinig op te vallen, hard te werken en met name de grote leider van Venezuela naar de mond te praten, weet Maduro snel op te klimmen in de chavistische rangen.

Als hij in 2006 tot minister van Buitenlandse Zaken én vicepresident wordt benoemd, wordt hij ook internationaal een steeds bekender gezicht van het *chavismo*, het socialistische, links-populistische politieke hervormingsproject van Chávez.

In 2013 overlijdt Chávez aan kanker. In zijn laatste toespraak roept hij het volk op om Maduro te kiezen als zijn opvolger. Die benadrukt die steun dankbaar in zijn presidentscampagne, onder meer door te zeggen dat de overleden president hem bezocht in de vorm van een vogel. Met een minimaal verschil (officieel 50,7 procent van de stemmen) wordt Maduro, zonder eigen ideeën of charisma, verkozen tot president.

Waar zijn mentor al begonnen was met de ontmanteling van de democratie in Venezuela, zet Maduro die autoritaire trend fanatiek door. Hij is nog geen jaar president als hij zijn eerste grote uitda-

ging voor de kiezen krijgt. Mede door een dalende olieprijs belandt de economie in een vrije val. Massaal gaan Venezolanen de straat op om het aftreden van Maduro te eisen.

Die eerste test biedt een voorproefje van hoe hij zijn tijd aan het hoofd van het land zal invullen. Tientallen mensen komen om het leven als veiligheidstroepen de protesten hard neerslaan. Voor even is het volk, wiens wil volgens Maduro en de zijnen altijd wet was, het zwijgen opgelegd.

Economische malaise

De economische malaise groeit intussen tot onvoorstelbare proporties. Tussen 2012 en 2020 krimpt de Venezolaanse economie met 71 procent. De inflatie loopt op tot 130.000 procent. Dalende olie-inkomsten en zware sancties van de VS zorgen voor lege supermarktschappen, medicijnschaarste en een enorme exodus, bijna 8 miljoen mensen vertrekken, op een oorspronkelijk bevolking van 40 miljoen, terwijl Maduro vooral de Amerikanen en hun „imperialistische sabotage” de schuld geeft van de problemen thuis.

Inmiddels leeft zeker 80 procent van de Venezolanen in armoede. Ruim de helft van hen heeft geen geld voor basisbehoeften en leeft dus in ex-

treme armoede. Media zijn volledig overgenomen door het regime. *Colectivos*, milities in dienst van de overheid, onderdrukken iedere vorm van protest. En verkiezingsuitslagen worden eenzijdig in het voordeel van het regime vastgesteld.

Al tijdens Trumps eerste termijn (2017-21) als president grijpen de VS de flagrante stembusfraude aan om Maduro weg te krijgen. Washington omarmt Juan Guaidó, dan voorzitter van het parlement, als de perfecte persoon om Maduro te vervangen als president. Guaidó heeft met de rest van de oppositie de presidentsverkiezingen van 2018 geboycot, uit protest tegen alle politieke repressie. Vanwege die boycot erkennen tientallen westerse landen, onder aanvoering van de VS, de ‘herverkiezing’ van Maduro niet.

Guaidó roept zich met westerse steun uit tot ‘interim-president’ van Venezuela. Er komt een brede internationale lobby voor Guaidó, aangevoerd door de invloedrijke Cubaans-Amerikaanse senator Marco Rubio, nu Trumps buitenlandminister en interim Nationaal Veiligheidsadviseur.

Guaidó nodigt het Venezolaanse leger maandenlang uit om zich achter hem te scharen, onder meer door flyers uit te delen bij kazernes. Dit culmineert aan de vooravond van de 1-meiviering van 2019 in een mislukte staatsgreep: de legertop smooit deze in de kiem en de meeste officieren blijven loyaal aan Maduro. De gehoopte massale protesten van de bevolking blijven uit. Guaidó's hele campagne laat Maduro uiteindelijk slechts een paar uur lichtjes wankelen.

Het vormt de opmaat naar een verdere escalatie van de binnenlandse repressie in Venezuela. Het aantal politieke gevangenen, opgesloten en gemarteld in gevangenis, neemt toe. De laatste oppositieleiders ontvluchten het land. Een schimmige operatie in 2020, waarbij onder meer Amerikaanse ex-militairen het land vergeefs probe-

ren binnen te vallen, helpt Maduro juist. Hij kan nu de verhaallijn uitventen dat de VS hem gewelddadig omver willen werpen en de eeuwige vijand zijn van het Venezolaanse volk.

Guaidó wordt in 2023 als hij voor een congres afreist naar Colombia de terugkeer naar Venezuela ontzegd, en hij neemt de wijk naar de VS.

Sterker uit elke crisis

Iedere keer komt Maduro zo sterker uit crises. Zelfs in 2024, als Edmundo González hem, volgens internationale waarnemers, met bijna 40 procentpunt marge verslaat bij de presidentsverkiezingen, weet de Venezolaanse leider in het zadel te blijven zitten. Zijn regime komt met een hele andere uitslag en ontkent het verlies glashard. Na die verkiezingen weten Venezolanen één ding zeker: via de stembus is Maduro niet meer te ontronen.

Maduro richt zijn land economisch en maatschappelijk dan wel ten gronde, in zijn drie termijnen tuigde hij een zeer effectieve politiestaat op. Het leger houdt hij koest door onder meer goudmijnen en oliebedrijven over te dragen aan generaals en andere hoge officieren. Ook drugshandel door deze generaals staat hij toe, zolang ze loyaal blijven. Bewijs dat hij aan het hoofd staat van een duidelijk gestructureerd drugskartel of terreurgroep, zoals de VS beweren, is er evenwel niet.

Ook de politiek is volledig gemilitariseerd. Ministeries en staatsbedrijven worden geleid door generaals. En hoewel de chavistische propaganda nog altijd domineert tijdens rally's en partijbijeenkomsten, is ideologie allesbehalve leidend onder Maduro. Zijn bewind draait alleen nog maar om privileges voor loyalisten, een puur transactionele manier van besturen. Wie tegenstand biedt, wordt opgesloten of het land uitgejaagd. Alleen burgers die de staat en de Verenigde Socialistische Partij van Venezuela (PSUV) steunen, kunnen rekenen op uitkeringen, over-

In zijn drie termijnen tuigde Maduro een zeer effectieve politiestaat op

heidsbaantjes en - zeer belangrijk - voedselpakketten.

Alle armoede, de werkloosheid, de honger en de schaarste worden in de loop der jaren namelijk juist de kracht van hetzelfde regime onder wie deze malaise is ontstaan. Door loyaliteit aan de PSUV te zweren krijgen burgers toegang tot voedsel. Tijd, energie en durf om de straat op te gaan kwijnen weg.

Zeker na de laatste, zwaar gemanipuleerde presidentsverkiezingen van 2024 durft haast niemand meer te hopen op verbetering. Terwijl buitens de Venezolaanse wateren een imposante Amerikaanse troepenmacht wordt opgebouwd, gaan Venezolanen verder met hun leven - of vooral, met overleven. Waar Chávez teerde op revolutio-

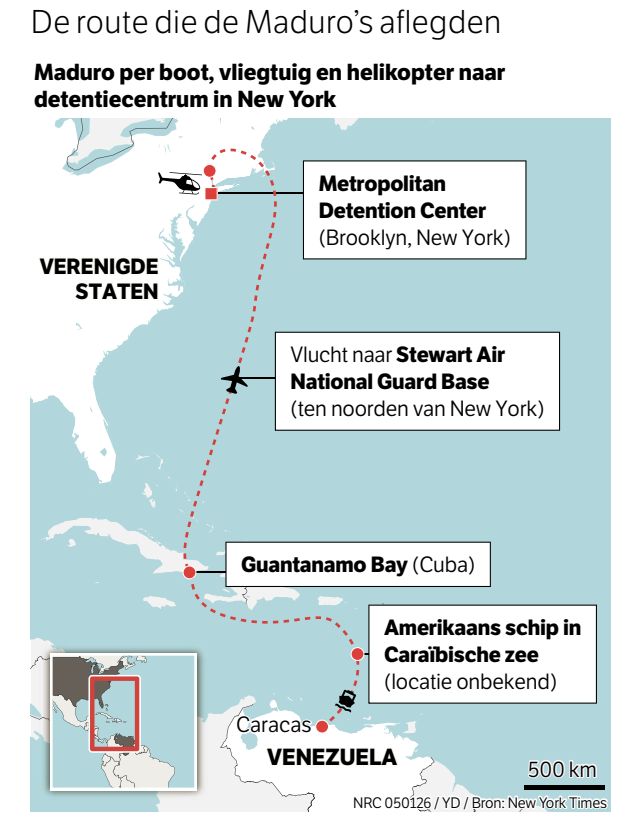
naire toespraken, massabijeenkomsten en een belofte van hervorming, gebruikt Maduro die ideologie om zijn repressie te verhullen en elke tegenstand de kop in te drukken. Door uitputting van het volk blijft hij aan de macht.

De druk van Trump

De druk op Maduro door zijn grote Amerikaanse vijand wordt vanaf einde zomer 2025 echter van een ander kaliber, als de eerste drugsbootjes worden opgeblazen. En vervolgens wordt ook de clandestiene olie-export door tankers van de Russische schaduwvloot aangepakt door de VS. De financiële levensader van het regime dreigt te worden afgeknepen. Trump lijkt Rubio *carre blanche* te geven om de druk op Maduro zo hoog op te voeren, dat een ballingschap voor hem de minst slechtste optie overblijft - maar daar kiest hij niet voor. De VS blijven ondertussen aansturen op zijn vertrek en vanging door op z'n minst een mildere chavista en het liefst door een kopstuk van de rechte oppositie, zoals Nobelprijsdrager María Corina Machado.

In november schrijft *The New York Times* dat de paniek toeslaat bij Maduro en zijn *inner circle*. Hij slaapt bijna iedere nacht op een andere plek, wisselt doorlopend van mobiele telefoon. Uit angst verlinkt of ontvoerd te worden, vervangt hij zijn Venezolaanse lijfwachten door Cubanen.

In het openbaar blijft Maduro de onbezorgde leider spelen, al schreeft hij zijn publieke optredens wel flink terug. Hij hamert op het belang van vrede, zingt *‘Imagine’* van John Lennon, danst mee op elektronische muziek. Tegelijkertijd waarschuwt hij onophoudelijk voor interventie door de VS. Het Venezolaanse volk zal samenkomen en vechten voor het vaderland, betoogt hij. Of de geteisterde Venezolanen nu een minder autoritaire leider krijgen of dat de bevolking zich juist moet opmaken voor meer repressie en dictatuur, moet blijken.





DESTIN
riviercruises

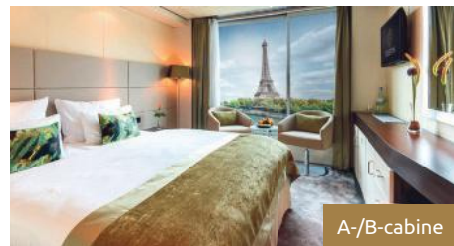
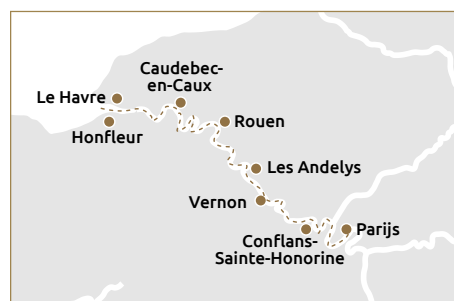


Ervaar de charme van Frankrijk tijdens een Seinecruise

Dwars door Normandië met bezoek aan de D-Day Invasiestranden

Laat u meevoeren over de betoverende Seine en ontdek Frankrijk op zijn mooist. Vanuit Nederland reist u per Comfort Class touringcar naar het romantische Parijs, waar u aan boord stapt van uw comfortabele 4-sterren superior hotelschip. Tijdens deze bijzondere riviercruise reist u langs schilderachtige dorpjes, historische steden en iconische bezienswaardigheden. Onderweg ontdekt u de pracht van het paleis van Versailles en de tuinen van Giverny, waar de werelden van Lodewijk XIV en Claude Monet tot leven komen. Tevens verkent u charmante stadjes zoals Rouen en Honfleur, elk met hun eigen karakter. Ook de indrukwekkende krijtrotsen van Étretat staan op het programma, een natuurlijk spektakel aan de kust van Normandië. Aan boord van uw varende hotel geniet u van het goede Franse leven, terwijl u tijdens excursies aan wal de cultuur, natuur en historie van dichtbij beleeft. Een absoluut hoogtepunt is het bezoek aan de D-Day Invasiestranden in Normandië, een plek waar de geschiedenis van Europa voelbaar is. Tijdens de cruises in juli en augustus wordt deze excursie begeleid door NAVO-generaal b.d. Arie Vermeij, wat deze ervaring een extra diepe en betekenisvolle dimensie geeft.

✓ Romantisch Parijs ✓ Paleis van Versailles ✓ Maison de Claude Monet ✓ Honfleur ✓ Bezoek de D-Day Invasiestranden ✓ Rouen



A-/B-cabine



HS Amadeus Diamond



Versailles



Panoramarestaurant



Uw cruiseleider: NAVO-generaal b.d. Arie Vermeij. Met bijna 40 jaar ervaring in diverse functies en als voorzitter van de veteranenvereniging van de Prinses Irene Brigade, weet Arie Vermeij als geen ander te vertellen over vrede en veiligheid. Tijdens de riviercruises in juli en augustus is hij uw reisleader en verzorgt hij boeiende presentaties aan boord. Tevens leidt hij de excursie naar de D-Day Invasiestranden.

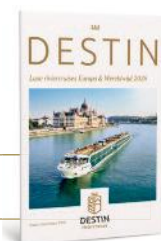
Inbegrepen bij uw reisom: Transfers per Comfort Class touringcar Nederland - Parijs - Nederland • Deskundige Nederlandssprekende cruiseleider
• Volpensioen verzorging aan boord • Quiet Vox systeem tijdens alle excursies

8-daagse reis - vertrek 15 april, 13 mei, 8 juli, 21 augustus en 21 oktober 2026 - v.a. 1.598,- p.p.

De genoemde reisom is excl. 21,25 p.p. (boekingskosten, calamiteitenfonds en SGR-bijdrage) o.b.v. 2 personen.



Vraag uw gratis brochure aan via destintravel.nl/nrc of neem telefonisch contact met ons op via 088 13 07 300



luxury travel since 1968



8.9 ★★★★★ 1.419 reviews



De nieuwe president **Delcy Rodríguez** in 2023, tijdens een herdenkingsbijeenkomst voor de overleden Venezolaanse president Hugo Chavez. FOTO MATIAS DELACROIX/AP

PROFIEL DELCY RODRÍGUEZ

Verenigde Staten omarmen Delcy Rodríguez. Waarom en wie is zij?

Met Delcy Rodríguez hebben de VS voortaan een pragmatische gesprekspartner in Caracas, maar geen minder radicale.

Merijn de Waal

AMSTERDAM

Voor het eerst in zijn 181-jarige geschiedenis heeft Venezuela een vrouwelijke president – in ieder geval voorlopig. De 56-jarige vicepresident Delcy Rodríguez is de nieuwe leider van het chavistische regime, nu haar politieke baas Nicolás Maduro door de VS gevangen is genomen en in een New-Yorkse cel zit.

In de eerste chaotische uren na Maduro's ontvoering, was zaterdag onduidelijk waar Rodríguez verbleef. Volgens meerdere berichten bevond ze zich in Moskou. Staatsmedia lieten een audiofragment horen, waarop ze op hoge toon eiste dat de VS een teken van leven gaven van Maduro en zijn vrouw Cilia. Aan het eind van de Venezolaanse middag bleek Rodríguez toch niet in Rusland te zitten en verscheen ze op de staatstelevisie, die haar nog introduceerde als *vicepresidenta*. In haar toespraak zei ze ook zelf dat Maduro nog altijd de president was en riep ze op tot zijn „onmiddellijke vrijlating”. Circa twee uur eerder hadden de Amerikaanse president Donald Trump en diens buitenlandminister Marco Rubio haar echter al op het schild gehesen als nieuwe de

facto machthebber in Venezuela. Rubio had een lang telefoongesprek met haar gehad en ze zou bereid zijn om met de Amerikanen samen te werken. Trump noemde haar zelfs geschikter om het land te leiden dan oppositieleider en vredesprijslaureaat María Corina Machado, die volgens hem „respect” ontbeert in Venezuela.

Pas aan het einde van de lange zaterdag 3 januari 2026 bepaalde het Hooggerechtshof dat Maduro door zijn ontvoering „gedwongen afwezig is” waardoor „een buitengewone en atypische overmachtsituatie is geschapen waarin de grondwet niet letterlijk voorziet”. Maar omdat het land wel bestuurd moet worden en „beschermd tegen buitenlandse dreigingen”, bevalen de hoge rechters dat Rodríguez per direct als „waarnemer” al le presidentiële taken overneemt. Nieuwe verkiezingen zijn hierdoor niet nodig.

Onthoofd, niet omver geworpen

Die Trump en Rubio haar nu wel zien zitten, is deels opportunisme. Door het Maduro-regime 'slechts' te onthoofden en niet volledig omver te werpen, ontstaat geen onvoorspelbaar machtsvacuüm. Dit Witte Huis hecht niet aan democratisch en goed bestuur in de regio. Er moeten regimes zitten met wie

Washington zaken kan doen, of het nu gaat om olie of de bestrijding van immigratie en criminaliteit.

Ook Maduro bood in zijn nadagen de VS zulke medewerking aan. Maar de regering-Trump nam alleen genoegen met zijn vertrek. Een ballingschap in Turkije zou Maduro hebben afgeslagen, waar hij blufte dat de Amerikanen hem maar moesten komen halen – wat ze zaterdag deden.

Door het regime 'slechts' te onthoofden, ontstaat er geen onvoorspelbaar machtsvacuüm

Die operatie verliep voor het Pentagon zo vlekkeloos, dat de Amerikanen zo goed als zeker medewerking hebben gehad van binnen het bewind. Daarmee is het niet gezegd dat de VS er in geslaagd zijn specifiek Rodríguez en haar broer Jorge, de machtige parlementsvoorzitter, los te weken. Maar door haar zo fluks te omarmen als tijdelijke president, maken de VS wel duidelijk dat ze niet meteen aansturen op een transitie naar democratie. Daarmee overleeft het 27 jaar oude chavistische

project voorlopig.

Na de dood van grondlegger Hugo Chávez (in 2013) en de gevangenneming van Maduro, is het nu aan Rodríguez om deze van oorsprong links-populistische, 'anti-imperialistische' (lees: anti-Amerikaanse) beweging een nieuwe fase in te leiden. Ideologisch is de socialistische regeringspartij PSUV echter al jaren afgedegen tot een vehikel voor zelfverrijking; een crimineel web van corrupte partijkopstukken en generaals die elk hun eigen olieveldje, drugslijn of illegale goudmijn mogen exploiteren. Rodríguez maakt met haar broer al twee decennia deel uit van dit netwerk.

Pragmatische minister van Olie

Opgegroeid in een gezin van marxistische dissidenten vervulde Rodríguez eerst onder Chávez en later onder Maduro verschillende ministersposten. Ze is sinds 2018 vicepresident en de afgelopen twee jaar ook minister van Olie. In die laatste rol zou ze de Amerikanen positief zijn opgevallen. Hoewel ideologisch net zo trouw aan het chavisme als de rest van de top, toonde ze zich economisch pragmatisch. De ooit zo rendabele olie-industrie kan alleen gereanimeerd worden met buitenlandse investeringen, zag ze in.

Daarvoor was ze bereid tot dialoog met de zogenaamde imperialistisch vijand. Zo kon de Amerikaanse petroreus Chevron weer een joint-venture aangaan met staatsoliemaatschappij PdVSA. Een samenwerking waarvoor Trumps voorganger Joe Biden een uitzondering op Amerikaanse sancties verleende en die vorig jaar nog verlengd werd. Dat Rodríguez zaterdag strijdbaar mededeelde dat Venezolaanse bodemschatten niet geplunderd zullen worden, lijkt vooral retoriek.

Trump heeft nu een intelligentere en meer pragmatische gesprekspartner in Caracas. Rodríguez zei „bereid te zijn tot relaties op basis van respect en binnen de internationale wettelijke kaders”. Tegelijkertijd is ze radicaal genoeg om een transitie naar democratie zo lang mogelijk tegen te houden.

Tijdens haar tv-toespraak werd ze geflankeerd door minister Diosdado Cabello, verantwoordelijk voor de hardste repressie. Terwijl burgers rijen vormden bij supermarkten en apotheken, patrouilleerden in de hoofdstad volop *colectivos*, knokploegen van het regime. Venezolanen die mochten hopen dat met Maduro ook snel een eind kwam aan de dictatuur, zullen nog veel meer geduld moeten hebben.

Een productielocatie van **staatsoliebedrijf PDVSA** nabij Cabrutica in de provincie Anzoategui in april 2015 CARLOS GARCIA/REUTERSVIER VRAGEN OVER **OLIE UIT VENEZUELA**

Waar komt Donald Trumps obsessie met olie uit Venezuela vandaan?

Wat is het belang van Venezolaanse olie en waarom vindt Trump dat Amerikaanse bedrijven er recht op hebben?

Laura Bergshoeff

AMSTERDAM

De Amerikaanse president Trump heeft zaterdag laten zien wat experts al langer vermoedden: hij is geobsedeerd door Venezolaanse olie en daar komt (deels) zijn agressie tegen Venezuela vandaan. Trump wil de onbenutte gigantische rijkdom domineren waar Venezuela letterlijk bovenop zit. De grootste oliereserves ter wereld. Nadat Trump zaterdag de Venezolaanse president Nicolás Maduro en diens vrouw had laten ontvoeren uit hun *safe house*, zei hij tegen journalisten: „We gaan onze zeer grote Amerikaanse oliemaatschappijen, de grootste ter wereld, inschakelen. Zij zullen miljarden dollars investeren, de zwaar beschadigde olie-infrastructuur herstellen en zo geld gaan verdienen voor het land.” En: „Het zal ons niets kosten, want het geld dat uit de grond komt is zeer aanzienlijk. We krijgen alles wat we uitgeven vergoed.”

1 Hoeveel olie heeft Venezuela en hoe belangrijk is die olie voor de wereld economie?

Het land bezit 17 procent van de

wereldwijde (bekende) reserves. Met naar schatting ruim 300 miljard vaten (een vat is 159 liter), zit er veel meer olie in de Venezolaanse grond dan in de Amerikaanse, met zo'n 45 miljard vaten en die van Saoedi-Arabië (270 miljard vaten).

Ondanks de enorme Venezolaanse potentie, produceert het land volgens OPEC-cijfers over 2024 minder dan 1 miljoen vaten per dag. Bij de VS is dat 13 miljoen en Saoedi-Arabië 9 miljoen. Die onderproductie komt door mismanagemen bij het Venezolaanse staatsoliebedrijf PDVSA, zwaar verwaarloosde olie-infrastructuur en internationale sancties tegen de Venezolaanse regering.

2 Waarom wil Trump de Venezolaanse olieproductie domineren en opschroeven?

„Wij hebben de Venezolaanse olie-industrie opgebouwd en het vorige socialistische regime heeft het van ons gestolen”, zei Trump zaterdag in een persconferentie verwijzend naar de Venezolanen. „Een enorme industrie werd ons afgenomen alsof we baby's waren en we deden er niets aan.”

Trump doelt op de nationalisering van de Venezolaanse olie-industrie in 1976 en opnieuw in

2007, waarna de faciliteiten van Amerikaanse oliereuzen zoals Exxon Mobile in beslag werden genomen. „Trump vindt dat er spullen van hem zijn afgepakt”, zegt vice-admiraal buiten dienst Ben Bekkering, verbonden aan Instituut Clingendael, „hij wil die nu terug.” Amerikaanse oliebedrijven willen al langer compensatie voor de activa die het Venezolaanse regime heeft afgenomen. Het geld dat Trump wil ophalen met Venezolaanse olie, is wat hem betreft niet alleen voor de Venezolaanse bevolking, maar ook voor de VS.

„De kaart die Trump nu speelt is dat het slecht gaat met de Venezolaanse olie-economie, nadat de Amerikanen eruit zijn geknikkerd”, zegt Bekkering. Voor de nationalisering kende Venezuela een productiepiek van 3,5 miljoen vaten per dag, ruim 2,5 miljoen meer dan nu. Trump zegt dat de VS daarom teruggaat, om nu wel te halen wat er onder de grond zit.

Daarbij: in de wereld van Trump staat olie gelijk aan macht. Hij houdt vast aan een wereldeconomie die draait op fossiele brandstoffen en gruwelt van alle pogingen die landen doen voor een economie op klimaatvriendelijke hernieuwbare energie. Trump probeert al langer de relaties met olie-

landen te versterken.

De wederopbouw van Venezuela als olieland kan kansen creëren voor Amerikaanse oliebedrijven, die daar nu nog niet actief zijn. Alleen de Amerikaanse oliereus Chevron was door de VS gevrijwaard van sancties. Die produceert daar volgens persbureau AP ongeveer 250.000 vaten per dag.

Dan zou ook het type olie nog gunstig kunnen zijn voor de VS. Venezolaanse olie is stroperig en dik. De raffinaderijen aan de Golfkust in de VS zijn gebouwd om juist dat type zware olie te verwerken, aldus een marktanalist tegen de Amerikaanse nieuwssite CNN. Zodra landen meer zware olie uit Venezuela halen, hebben ze minder nodig van concurrent Rusland. Dus: meer macht voor Trump.

Op de achtergrond van de miserie van zaterdag speelt ook, vermoedt Bekkering, dat Venezuela een belangrijke olieleverancier is voor Cuba. „De Amerikaanse minister Marco Rubio (Buitenlandse Zaken) is fel gekeerd tegen Cuba.”

3 Meer olie op de markt betekent vaak een lagere olieprijs. Is dat niet ontmoedigend voor Amerikaanse oliebedrijven?

Al langer klinkt kritiek op ‘Drill,

baby drill’ van Trump. Meer boren betekent meer aanbod en dan kan de prijs per vat zakken. Aan de andere kant: geopolitieke onrust kan tot hogere olieprijsen leiden.

Wat er met de olieprijsen gaat gebeuren, is een dag na de vergenaming van Maduro nog onduidelijk. Maar wanneer de markt zondagnacht weer opengaat, hoeft dat niet meteen tot grote prijsschokken te leiden. Het zal jaren en miljarden kosten om de Venezolaanse olie-infrastructuur op te knappen voordat de productie aanzienlijk kan worden verhoogd, schreef onder meer *The New York Times*.

4 Hoe ziet de Amerikaanse miljardeninvestering er concreet uit?

In internationale media blijven Amerikaanse oliemaatschappijen tot nu toe opvallend stil. Een woordvoerder van Chevron was ook terughoudend, maar verklaarde tegenover *The New York Times* wel dat het bedrijf zich aan alle relevante wetten en regels houdt.

Het is nog totaal onduidelijk of en in hoeverre oliebedrijven Trumps belofte kunnen en willen uitvoeren. Mogelijk wachten die bedrijven op een stabiel bestuur in Venezuela.

INTERVIEW **ELLEN ALGERA** ONDERZOEKER

‘Mensen stoppen niet wanneer we ze nóg harder waarschuwen’

Apps om vruchtbare dagen bij te houden zijn populair. Ellen Algera keek naar ervaringen van gebruikers én artsen.

Süeda Isik

AMSTERDAM

‘Kun je je tijd niet beter besteden?’”, hoorde Ellen Algera van een huisarts tijdens haar promotieonderzoek. Ze keek naar de groeiende populariteit van apps die vrouwen gebruiken om hun vruchtbare dagen bij te houden en zo - hormoonvrij - een zwangerschap te voorkomen.

De huisarts vond dat patiënten zich makkelijk laten misleiden door de in zijn ogen onbetrouwbare anticonceptie-apps.

„Toch gebruiken steeds meer mensen deze technologie in het dagelijks leven”, zegt Algera, postdoctoraal onderzoeker aan het Erasmus MC. Expertisecentrum Rutgers ontving „signalen uit het veld” over toenemende populariteit van ‘natuurlijke’ anticonceptiemethoden en onderzocht begin 2024 voor het eerst het gebruik ervan. 10 procent van de vrouwen tussen de 18 en 29 jaar houdt haar vruchtbare dagen bij met bijvoorbeeld een app of ‘gewone’ kalender. Alleen tijdens de verwachte vruchtbare dagen vermijden ze seks of gebruiken ze een condoom. Belangrijkste reden: ze willen geen hormonale anticonceptie.

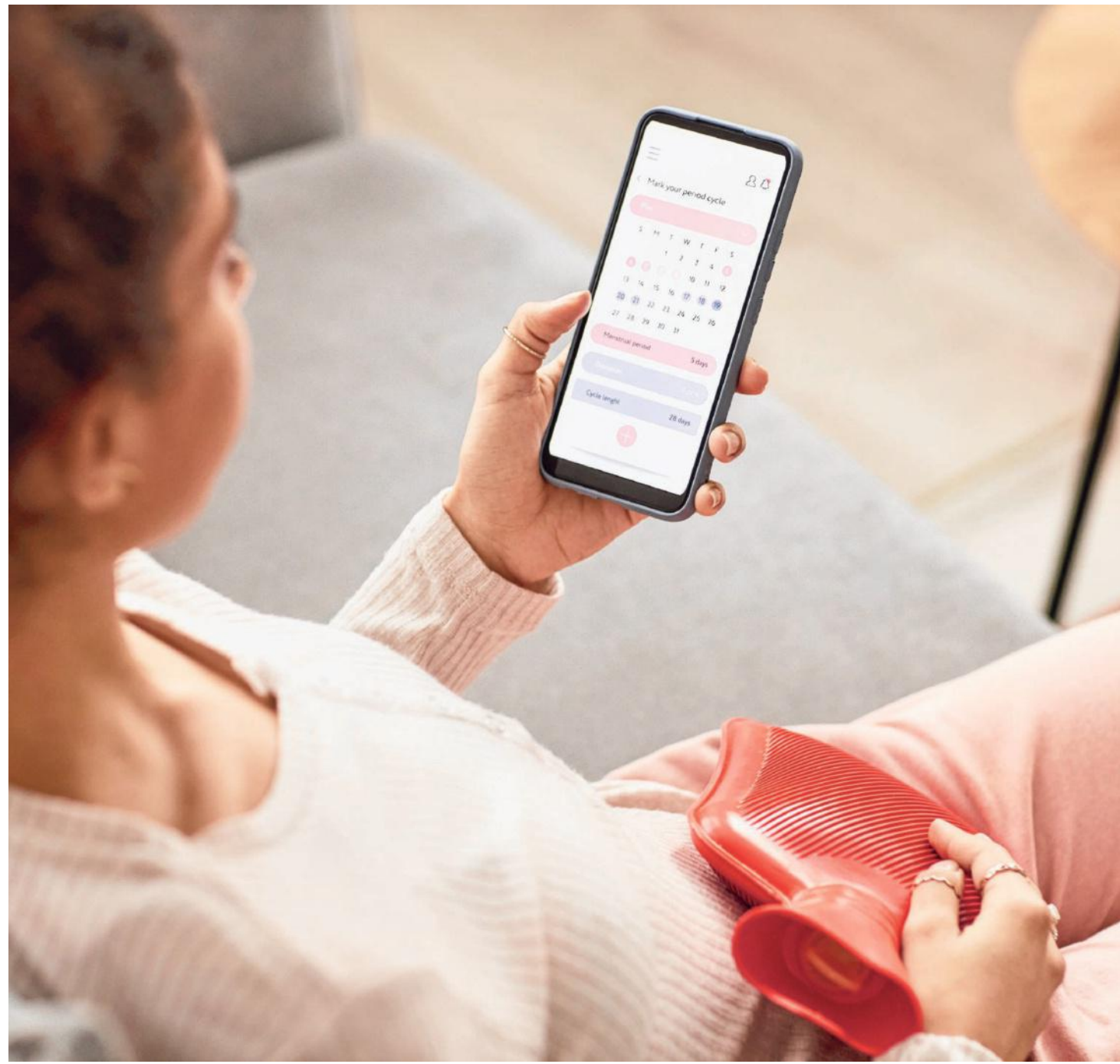
De meeste apps zijn digitale kalendermethoden: je voert je menstruatiegegevens in en de app voorspelt je vruchtbare dagen. „Ze zijn niet bedoeld als anticonceptie, maar voor het bijhouden van de cyclus”, zegt Algera. De betrouwbaarste vruchtbaredagenmethode is de zogenoemde symptothermale methode. Bij deze methode leert iemand tijdens een cursus, vaak samen met de partner, de cycluspatronen, zoals lichaamstemperatuur en afscheiding te interpreteren. „Als je op eigen houtje een app downloadt en alleen wat regels opzoekt, is de kans groter dat je fouten maakt.”

Zorgen over die fouten zijn breed gedeeld. Eind 2023 waarschuwde het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen nog voor onjuiste informatie over anticonceptie op sociale media.

Algera wilde onderzoeken hoe en waarom vrouwen de apps als anticonceptiemiddel gebruiken. Ook keek ze hoe zorgprofessionals omgaan met de toenemende populariteit van deze methoden.

Voor haar onderzoek verzamelde ze interview- en dagboekdata van gebruikers van de vruchtbaredagen-apps en sprak ze met huisartsen, observeerde ze anticonceptieorgin in de spreekkamer en bestudeerde ze richtlijnen en keuzehulp voor anticonceptie.

Algera kende de behoefte aan een methode zonder hormonen uit eigen ervaring, vertelt ze via een videoverbinding. Al voor haar promotieonderzoek gebruikte ze een app om haar cyclus bij te houden. Dat ‘zelftracken’ stond in haar geval uit het nauwgezet verzamelen van lichamelijke gegevens zoals cycluslengte, temperatuur en het veranderende afscheiding. Op basis van die gegevens bepaalde Algera op welke dagen de kans op bevruchting

Steeds meer vrouwen houden hun **vruchtbare dagen bij met een app**. FOTO GETTY IMAGES

groot is. Het werd een dagelijkse bezigheid.

Via Facebook-groepen van mensen die dergelijke methoden gebruiken, belandde Algera in een online gemeenschap rond wat zij ‘zelftrackingtechnologieën voor anticonceptie’ is gaan noemen. Wat haar meteen opviel: in die online gemeenschappen werd vooral veel kennis gedeeld waar ze niet eerder mee in aanraking was gekomen. „Eigenlijk precies de ondersteuning die je zou willen als je zo'n app gebruikt.”

Door dagelijks data bij te houden verzamelen mensen biomedische gegevens over zichzelf. „Dat is ook kennis”, zegt Algera. Niet wetenschappelijk, maar volgens haar helpt die kennis mensen wel om hun lichaam beter te begrijpen. In haar promotieonderzoek zag ze spanningen tussen wat medisch erkend is en wat appgebruikers doen en ervaren.

„Voor zorgverleners is veiligheid altijd het uitgangspunt”, zegt ze. Artsen willen vooral risico's minimaliseren,

Langzaam komt het besef dat deze apps niet zomaar zullen verdwijnen

Ellen Algera
onderzoeker

zoals ongewenste zwangerschap, infecties of bijwerkingen. Dat is volgens Algera logisch. Maar waar artsen vooral kijken naar wat mis kan gaan, kijken gebruikers naar wat voor hen werkt.

‘Bangmakerij’

In de anticonceptieorgin is het belangrijk om naast de risico's ook te kijken naar wat past bij iemands leven, voorkeuren en situatie, concludeert Algera in haar onderzoek. In de praktijk, bij de keuze tussen bijvoorbeeld de pil, condoom of spiraal, zag ze dat die zaken meestal samenkwamen. Maar zodra het gesprek ging over vruchtbaredagenmethoden en apps, verdween die balans in de spreekkamer. „Dan ging het eigenlijk alleen nog over risico's, en nooit over de vraag: bij wie zou dit kunnen passen, of hoe kunnen we mensen bij wie dit past helpen?”

Ook in haar gesprekken met zorgverleners merkte ze weerstand als het ging over patiënten die expliciet geen hormonen willen. Artsen spraken over ‘pilmoeheid’ en ‘bangmakerij’ en wil-

den vooral benadrukken dat hormonen veilig zijn. „Het idee dat iemand geen hormonen wil, omdat dat niet bij ze past, werd nauwelijks gezien als een legitieme voorkeur. Dan werd afstemmen op voorkeuren heel lastig.”

Maar hoe betrouwbaar zijn zulke natuurlijke methoden nu echt? Algera legt uit dat het afhangt van de aanpak en hoe zorgvuldig deze wordt toegepast. Methoden die alleen de kalender gebruiken zijn minder betrouwbaar dan methoden die ook temperatuurmetingen en slijmobservatie meenemen. Ook telt mee hoe secuur iemand de methode volgt.

„Gelukkig merk ik dat er vanuit de reguliere medische wereld meer aandacht komt voor de vruchtbaredagenmethode”, zegt Algera. Ze ziet dat er langzaam meer besef komt dat deze apps niet zomaar zullen verdwijnen. „We kunnen daarom beter kijken: hoe kunnen we mensen goed informeren? Mensen stoppen niet met deze methoden door ze nóg harder te waarschuwen.”

REPORTAGE CAFÉBRAND ZWITSERLAND

Weinigen gaan nu de berg op in Crans-Montana. Het bergdorp is muisstil

Drie dagen na de grootste ramp uit de recente geschiedenis, met zeker 40 doden en ruim honderd gewonden, proberen mensen in het getroffen skioord Crans-Montana te blijven functioneren. Het dorp draait op toerisme.

Philip de Witt Wijnen

CRANS-MONTANA

Wie op zaterdagochtend vroeg vanuit het Zwitserse Sierre de berg richting Crans-Montana oprijdt, merkt niet veel van het drama dat zich er drie dagen eerder heeft afgespeeld. Veel verkeer de berg af, weinig verkeer de berg op. Er rijdt een lijnbus, die op afgelegen haltes een enkele passagier in ski-outfit oppikt. Verder is het stil.

Op Oudejaarsnacht, rond half 2, brak een verwoestende brand uit in de volgepakte kelder van café Le Constellation in het centrum van het Crans-gedeelte van het dorp. Zeker veertig mensen zijn omgekomen, onder wie een veertienjarige. Nog eens ruim honderd bezoekers raakten ernstig gewond – voor het leven van velen wordt nog gevreesd. Ze waren gekomen om feestelijk het nieuwe jaar in te luiden – en belandden in een hel.

Het eerste teken van de ramp is een grote Zwitserse vlag die halfstok hangt op het kleine eilandje middenin het meertje Grenon, dat Crans van Montana scheidt. Het immense rode doek wappert zachtjes in een kille winterse bries.

Op deze zaterdag – wisseldag voor de meeste wintersporters – is het opvallend rustig in het mondaine Crans. Veel animo om te gaan skiën is er niet. Volgepakte auto's en busjes, veelal met internationale nummerplaten – Italianen, Fransen, Nederlanders, een enkele Brit – rijden terug het dal in op weg naar huis. Bergop is er aanmerkelijk minder verkeer. Hebben mensen hun wintersport afgeblazen? Of is het gewoon veel rustiger nu de kerstvakantie is afgelopen?

Nog geen annuleringen

„We hebben nog geen berichten van annulering”, zegt een medewerker van het Office du tourisme, de lokale VVV, op nog geen 500 meter lopen van de rampplek. Wel kreeg het bureau de afgelopen dagen veel telefoontjes en mails van verontruste toeristen. Of ze nog wel gewoon kunnen komen wintersporten? Of skiliften en restaurants door de ramp niet gesloten zijn?

De jonge medewerker, eind twintig hooguit, is terughoudend om met journalisten te spreken en wil zijn naam niet geven. Wel wil hij nog kwijt wat hij op al die vragen antwoordt: dat iedereen gewoon naar het bergdorp kan blijven komen. „Het is verschrikkelijk wat er is gebeurd”, zegt hij, „maar we zullen er aan moeten wennen.”



Mensen rouwen zondag bij een gedenkplaats. FOTO UMIT BEKTAS/REUTERS

Crans-Montana probeert het normale leven op te pakken. Het dorp is samengesteld uit vijf dorpen waarvan Crans-sur-Sierre en Montana de grootste zijn. Er wonen ruim tienduizend inwoners. Hun leven draait op toerisme: 's winters wintersporters, 's zomers wandelaars en golfers – naar schatting 3 miljoen bezoekers per jaar, die in enkele maanden de economie moeten voeden. Als toeristen wegblijven, zegt de VVV-medewerker, kunnen ze wel opdoeken. „We zullen door moeten met ons leven, de winkels en café's zullen weer open gaan, en wij dus ook.”

Sereen rustig

In het dorp zelf is het sereen rustig. De mensen die er rondlopen zijn muisstil. Zwigend doen ze boodschappen in de Migros, roken een sigaret op straat, pakken een tafeltje voor koffie of lunch in een van de vele kroegjes van het Station de Haut-Plateau, iets onder de centrale skilift. Ook de vele luxewinkels – modezaken, de grote Zwitserse horlogemerken – zijn open maar hebben nauwelijks klandizie.

Waar in een gemiddeld skioord overal muziek klinkt, uit cafeetjes, en toeristen enthousiast kakelen op weg naar de piste, is het in Crans-Montana nu vrijwel geruisloos. De bij Nederlanders populaire après-skibar Zerodix, pal naast de centrale skilift, zet om 14 uur zachtjes een eerste plaatje op, *Dancing in the moonlight*. Het café-restaurant werd ooit opgericht door de Rotterdamse ondernemer Michel Perridon – Zerodix verwijst naar zijn kengetal.



Een gedenkplaats nabij bar Le Constellation zondag. FOTO UMIT BEKTAS/REUTERS

De meeste horeca besloot op Nieuwjaarsdag dicht te blijven, uit respect voor de slachtoffers en om het verschrikkelijke drama te verwerken. Veel medewerkers van de café's rondom Le Constellation waren getuige van de ramp en zagen verschrikkelijke tafelen – gillende mensen, brandende mensen, doden. Veel van hen niet ouder dan 20 jaar. Zaterdag zijn de deuren weer geopend. Op de gezichten van velen zijn de ver-

schrikkingen nog te lezen. Zoals de ober van Café 1900, een jonge twintiger met donker vlasbaardje. Stilzwijgend brengt hij cappuccino rond en bij sommige tafeltjes ook een stuk taart. Ja, hij was erbij op Oudejaarsnacht. Maar nee, zegt hij zachtjes, „als u het niet erg vindt, wil ik er niet meer over spreken, doden. Veel van hen niet ouder dan 20 jaar. Zaterdag zijn de deuren weer geopend. Op de gezichten van velen zijn de ver-



De ingang van bar Le Constellation is omgeven door hoge hekken met wit zeildoek. FOTO JEAN-CHRISTOPHE BOTT/EPA

Volgens een ooggetuige met wie de BBC op Nieuwjaarsdag sprak, stuurde Café 1900, recht tegenover de rampplek, kort na het uitbreken van de brand de eigen klanten weg om ruimte te maken voor eerste hulp aan slachtoffers die soms nog half brandend uit Le Constellation werden gedragen.

vlak voor de ingang van het dorp zijn met oranje borden enkele omléidingen aangegeven, maar de toegangswegen naar het centrum zijn niet langer afgezet. Op 1 januari was het tot noodgebied uitgeroepen waar alleen hulpdiensten in en uit konden. Alleen het pleintje voor en een klein deel van de straten rondom de rampplek zijn zaterdag nog afgesloten voor verkeer. Voetgangers kunnen er inmiddels over de stoep weer langs lopen.

Ze staan stil, houden hun adem in, omhelzen elkaar, huilen, zwijgen en maken foto's. Over een lengte van honderden meters is het gebouw afgezet met rood-wit lint en hoge hekken, voorzien van wit zeildoek. Functionarissen van politie en justitie komen af en aan om onderzoek te doen naar de oorzaak van de apocalyptische brand.

Naar alle waarschijnlijkheid, zo bevestigde het Openbaar Ministerie van het kanton Valais, ontstond die door feestelijk spuitvuur bevestigd aan champagneflessen die te dicht bij de geluiddempende schuimrubberen platen aan het plafond werden gehouden. Het OM houdt de eigenaren van Le Constellation – een Frans stel dat in het nabijgelegen Lens woont – verantwoordelijk voor de ramp. De politie is een strafrecht-

lijk onderzoek gestart. De uitbaters worden verdacht van doodslag door nalatigheid, lichamelijk letsel door nalatigheid en het veroorzaken van brand door nalatigheid.

Voorsnog is nog maar een deel van alle slachtoffers – de veertig doden en 119 gewonden – geïdentificeerd. Op de voorlopige lijst staan vooral Zwitsers (71 gewonden, 8 doden), gevolgd door Fransen (14) en Italianen (11) en enkelen uit andere landen als België, Portugal en Servië. Voor zover bekend waren er geen Nederlanders.

'Alleen locals'

De 26-jarige Frans uit Haarlem, die met zijn familie al jaren in Crans-Montana komt, heeft daar wel een verklaring voor. De meeste Nederlanders kiezen voor de après-ski of nachtelijke feestjes als op Oudjaar voor Zerodix. „In Le Constellation komen volgens mij alleen maar locals, Fransen en Italianen.”

Ook hij was met zijn zus op Oudejaarsavond in Zerodix – kaartjes hadden ze in september al online kunnen kopen. Rond half 3 werd hen duidelijk dat er iets ernstigs was gebeurd, elders in het dorp. Een explosie in een ander café, ergens in het centrum. Ambulances reden af en aan, door lucht zoemden helikopters. De eerste geruchten waren dat het om een aanslag ging of een groot gaslek, waardoor ook andere plekken konden worden getroffen. Alle bezoekers van Zerodix werden gesommeerd te vertrekken. Voor hun eigen veiligheid, hoorden ze van het personeel. Frans wist zijn vader te

bereiken, die hem en zijn zus rond half 4 in veiligheid bracht.

Dat niet veel mensen in Crans-Montana zo kort na de dodelijke ravage er publiekelijk over willen spreken, kan Ruud Hendriksen wel verklaren. De Nederlander is al tientallen jaren eigenaar van restaurant La Rôtisserie, op zo'n vijf minuten lopen van de rampplek, en vreest dat veel mensen slechts wild gaan speculeren zolang niet alle feiten bekend zijn. „Ik hoor hier aan mijn tafeltjes heel veel verschillende verhalen.”

Daarbij kreeg hij net als andere horecabazen in het dorp van zowel de lokale als nationale brancheorganisatie een mail met de nadrukkelijke instructie niet met de media te spreken. „Wees feitelijk en terughoudend”, luidde de oproep, „en ga niet inhoudelijk in op een ongeluk dat nog onderwerp

van onderzoek is.” De mail naar alle aangesloten hotel- en restauranthouders in Crans-Montana ging gepaard met een drietal instructies over hoe te handelen in geval van brand en andere noodsituaties.

Wie wel iets over de gebeurtenis van woensdagnacht wil vertellen is de 53-jarige Nicolas Masserey. De directeur van de École Suisse de Ski Crans-Montana spreekt zacht en heeft moeite zijn ogen droog te houden. Als baas van de grootste skischool in dit gebied – vierhonderd leraren, op hoogtijdagen wel tweeduizend leerlingen – stond hij op Nieuwjaarsdag voor wat hij noemt „de zwaarste beslissing in mijn leven”.

Die ochtend opende hij rond 7 uur zoals gebruikelijk het hoofdkantoor van zijn skischool, nabij de lift in Montana. Ja, hij had gehoord dat er een brand had gewoed in een populaire bar in het centrum van Crans, met mogelijk dodelijke slachtoffers. Twee, drie?, waren de eerste geruchten. „Niemand wist nog de immense omvang van de ramp.” Dus Masserey besloot zijn skischool die dag gewoon te openen.

Maar wat pas in de loop van de ochtend duidelijk werd: er waren mogelijk tientallen doden, en nog een veelvoud aan zwaar gewonden.

Daarbij wist Masserey dat Le Constellation ook een gangbare uitgaansplek is voor veel van zijn medewerkers. Een aantal van hen was die ochtend niet komen opdagen. Niet ongebruikelijk voor jonge skileraren die vaak tot 's avonds laat uitgaan – zeker met Oud en Nieuw.

Inmiddels weet de directeur meer. „Er zijn nog altijd collega's van mijn skischool vermist”, snikt hij. Hij vreest het ergste maar kan en wil er niets meer over zeggen. „Zodra duidelijk is dat zij tot de slachtoffers behoren, zal eerst hun familie moeten worden geïnformeerd.”

'No party'

Nog zag Masserey geen reden zijn skischool te sluiten. Hij dacht daarbij vooral aan de kleine kinderen die met veel plezier vaak hun eerste skilesen hebben gehad en traditioneel de week afsluiten met een medaille. Die medaille kregen ze vrijdag en zaterdag wel, vertelt de directeur met een brok in zijn keel, maar „No party.”

De skischool kreeg van de autoriteiten niet het advies of de opdracht hun deuren te sluiten. Wel een opmerkelijke instructie, vertelt Masserey tenslotte. Of hij extra voorzichtig wil zijn met zijn leerlingen en in godsnaam valpartijen wil voorkomen. „Tja, ik wist meteen wat men hiermee bedoelde: de ziekenhuizen hier in de buurt hebben door de vele gewonden van de ramp simpelweg geen capaciteit om ski-ongelukken te behandelen.”

Op de gezichten van velen zijn de verschrikkingen nog te lezen



Winkelen in **Designer Outlet**, april dit jaar. FOTO GIEL BONTE

REPORTAGE **DESIGNER OUTLET**

Roep om meer lusten en minder lasten van Outlet voor Roermond

Met acht miljoen bezoekers per jaar is de Outlet Roermond een van de grootste attracties in Nederland. Dat is volgens critici niet per se een zegen. „Op de drukke dagen staan alle singels en doorgaande wegen in Roermond hartstikke vast.”

Paul van der Steen

ROERMOND

Met enige regelmaat ziet patissier Frank Smeets van banketbakkerij-lunchroom In de Kroon de omzet in chocolade van Designer Outlet Roermond langskomen. Dat gebeurt als hij in opdracht van het merkendorp weer een „targettaart” mag maken. „Dan heeft de Designer Outlet hier in de stad vooraf gestelde doelen gehaald of overtroffen. Die cijfers drukken we dan af op chocolade. Het management van de Outlet mag die mooie cijfers dan vieren met het eten van die taart.” Smeets is dubbel over het succes van het merkendorp: „Het heeft zeker meer mensen naar het centrum van Roermond gebracht.” Maar volgens de patissier lijken de grenzen aan de groei bereikt. „Op de drukke dagen staan alle singels en doorgaande wegen in Roermond hartstikke vast. Mensen uit Roermond en regio gaan de stad mijden.” De kapper verderop in de straat van In de Kroon merkt het aan de telefoonjes op dat soort dagen. „Klanten zeggen af, omdat ze het centrum niet kunnen bereiken.” Volgend jaar is het een kwart

eeuw geleden dat de Outlet in Roermond haar deuren opende. Waar dit soort merkendorpen elders in de wei neerstreken, werd in Midden-Limburg gekozen voor het terrein van een voormalige kazerne direct ten noorden van het centrum van de bisschopsstad. Dat maakte de komst voor de gemeente aantrekkelijk: een aanzienlijk deel van de bezoekers moest zo verleid kunnen worden om ook de al bestaande winkels en horeca te komen bezoeken. 15 tot 20 procent maakt inderdaad die oversteek. **Disney-geveltjes** De banen in de Outlet konden bovendien helpen de werkloosheid in Roermond terug te dringen. McArthurGlen, het Britse bedrijf achter de Outlet, koos voor Roermond vanwege de ligging. Bijna 25 miljoen mensen wonen op minder dan anderhalf uur rijden. Vooral mensen uit het Ruhrgebied komen massaal. In een voorlichtingskrantje voor de bouw van het brandschone ‘dorp’ met de Disney-achtige geveltjes schreef de gemeente Roermond dat een rendabele exploitatie mogelijk moest zijn bij vier miljoen bezoekers die een of twee keer per jaar inkopen zouden komen doen. Maar zowel de Outlet

als de mensenstromen bleven groeien. Inmiddels is het merkendorp met acht miljoen bezoekers per jaar een van de grootste attracties van Nederland. En de doorgaande wegen in en rond Roermond werden in discussiestukken van de gemeente rond 2000 al „overbelast” genoemd. **Kerkdorp Leeuwen** In Leeuwen, een kerkdorp bij Roermond ten noordoosten van de outlet, is de overlast van kooptoe-risten tegenwoordig „gigantisch”, vertelt Charlotte van Dijk-Pieters, voorzitter van het Dorpscomité Leeuwen. „Als het op de drukke dagen vaststaat op de N280 vanuit Duitsland zoeken auto’s onze straten op als sluiproute. Soms doet de politie wat en worden er verkeersregelaars ingezet die wagens terugsturen. Maar Google Maps zoekt dan in een mum van tijd nieuwe routes, waardoor ze toch opduiken en je het dorp op den duur niet meer in- of uitkomt. Wat als hier een keer een groot ongeluk gebeurt? Kunnen de hulpdiensten dan nog wel ter plaatse komen?” Dat de Outlet door laat schemeren door te willen groeien naar tien miljoen en mogelijk zelfs twaalf miljoen bezoekers per jaar, beangstigt Van Dijk-Pieters. „Dat

betekent minstens 250.000 autobewegingen erbij.” Deze kerstvakantie staan de auto’s in en rond de stad weer bumper aan bumper. Patissier Smeets probeert weleens om in het hoofd te kruipen van de bezoekende Duitsers tijdens dat soort drukte. „De file begint al zodra ze de grens overkomen. Daarna moeten ze eindeloos rondjes rijden om een parkeerplaats te vinden. En in de

Outlet staan dan Eftelingachtige wachtrijen om winkels binnen te mogen. Waarom willen mensen dat?” Jonathan Felix, fractievoorzitter van de VVD in de gemeenteraad in Roermond, wijst op het beslag dat de bezoekersstromen leggen op de politiecapaciteit. „De bemensing daar is gebaseerd op de 61.000 inwoners van de gemeente en niet op de miljoenen bezoekers van de

De Designer Outlet in Roermond



Een **volle parkeerplaats** bij Designer Outlet. FOTO JOHN VAN HAMOND

Outlet.” Felix schreef dit jaar een discussienota over verdere groei van Roermonds populairste attractie. „Groeit op zich prima, maar behalve economie en werkgelegenheid moet je ook kijken naar het evenwicht in een stad en de leefbaarheid. Roermond is méér dan een winkelcentrum aan de N280. Voorstander zijn van de vrije markt ontslaat je niet van de taak om op te treden als marktmeester.”

Felix vindt de lusten en lasten ongelijk verdeeld. „McArthurGlen strijkt de winsten op en de investeringen in de broodnodige infrastructuur komen meer op het bordje van de gemeente en de provincie. Met een jaaromzet van 800 miljoen euro zouden ze best 2 euro per bezoeker kunnen afstaan

De VVD’er wil ook voorkomen dat de Outlet zijn horeca sterk uitbreidt en aan branchevervaging doet. Vanaf het begin lag de nadruk op outlet-merkleding en restpartijen mode. „Als daar al- maar winkels met andersoortige artikelen bij komen, holt dat het aanbod in de binnenstad uit.”

Ongebreideld koopgedrag Tijdens een commissievergadering afgelopen oktober, waarin het discussiestuk van Felix aan de orde kwam, schaarde de Roermondse gemeenteraad zich bijna unaniem achter de discussienota. Sommige partijen legden alleen wat andere accenten. Zoals GroenLinks, dat de Outlet ook een exponent van ongebreideld en weinig duurzaam koopgedrag vindt. Felix oppert ook de mogelijkheid om een aantal winkels van de Outlet in het oude centrum de deuren te laten openen. „De ver-

Met een jaaromzet van 800 miljoen euro zou McArthurGlen best 2 euro per bezoeker kunnen afstaan

Jonathan Felix
VVD

binding tussen het merkendorp en het monumentenrijke Roermond moet verbeteren. Dat geldt ook voor de niet erg uitnodigende tunnel onder de N280 en de loop daar naartoe.” Verreweg de grootste partij in Roermond, de door oud-VVD’er Jos van Rey opgerichte Liberale Volkspartij Roermond (LVR), goed voor elf raadszetels, wil juist de verdere ontwikkeling van de Outlet ruim baan geven. „Duizenden en duizenden mensen vinden daar werk. En indirect nog veel meer”, zegt Van Rey, woordvoerder op het dossier. „Wie wil weten hoe Roermond er zonder de Outlet aan toe zou zijn, moet gaan kijken hoe het in de binnensteden van plaatsen van gelijke grootte in Limburg is. Daar is het dood water. Parkeerterreinen buiten de stad met pendeldiensten zijn trouwens al tig keer onderzocht. Dat is geen optie. Een Duitser wil voor de deur kunnen parkeren.”

‘Onliberaal’ Van Rey noemt de nota van Felix „onliberaal”. „De ondernemers in Roermond weten nu wat ze aan de VVD hebben. Met een VVD als deze was de Outlet er 25 jaar geleden nooit gekomen.” Van Rey was indertijd, nog namens de VVD, de wethouder die het project naar Roermond haalde. „Elke onderneming maakt na zo’n tijd een keer de balans op voor de toekomst. De toekomstvisie van de Outlet ligt nu bij het uitvoerend bestuur van Roermond, het college van burgemeester en wethouders. Die gaan daar iets van vinden. Pas daarna zijn wij als gemeenteraadsliden aan de beurt. We mogen het stuk van de Outlet -onder geheimhouding- al wel inzien.” Felix vindt dat het aan de raad is om kaders te stellen. „En ik ben vroeger tambour-maitre bij de fanfare geweest. Dus loop ik graag voorop.”



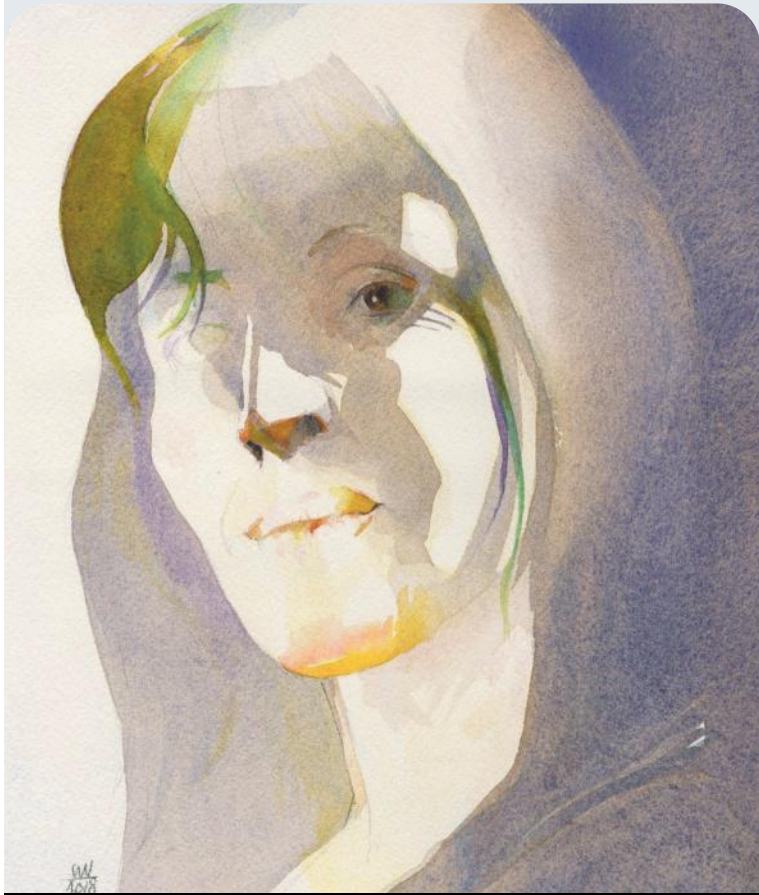
ONLINE CURSUS

Portretten maken met Siegfried Woldhek!

In 10 lessen laat Siegfried je de kneepjes van het vak zien

- › Leer de essentie van portretteren
- › Praktische en inspirerende opdrachten
- › Geen basiskennis vereist

Heb je altijd al willen leren hoe Siegfried die prachtige portretten maakt voor NRC? In deze cursus vertelt hij hoe ie dat doet en laat hij zien wat hij zelf graag jaren geleden had willen weten. Zaken die veel belangrijker zijn dan techniek of kennis van anatomie en de plek van neus en ogen. Volgens Siegfried kun je een goed portret maken met simpele middelen. De cursus is online dus je bepaalt zelf wanneer je begint en je kunt de cursus onbeperkt terugkijken.



Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/portretten

De fietsendief kennen ze in het dorp allemaal

Hij stal fietsen die de eigenaren onafgesloten neerzetten. Sinds 2004 is Murgeta M. vaste klant in de rechtszaal, vooral vanwege diefstallen. Begrijpt hij dat hij fout zit? Door zijn laag verstandelijke beperking en bipolaire stoornis is dat maar de vraag. Aan de politie vertelt hij dat onafgesloten fietsen voor hem „bedoeld waren”.

Door **Folkert Jensma**



De zaak

Snapte hij nou wel of niet wat hij fout deed? Het gesprek tussen de voorzitter van de meervoudige strafkamer en de 59-jarige Murgeta M. verloopt moeizaam. De man, een tegere gestalte in een dik vest en een grote parka, spreekt steeds maar een paar woorden, vaak onverstaanbaar. Z'n advocaat en z'n 'persoonlijk begeleider' schieten te hulp. Of ie dichter bij de microfoon wil gaan zitten, zich wil herhalen - af en toe vullen ze in wat M. zou kunnen bedoelen. Meestal antwoordt hij zich de fietsdiefstallen uit het afgelopen jaar niet meer apart te kunnen herinneren. De voorzitter somt ze alle acht gedetailleerd op: locatie, datum, merk. Pegasus Siena, Rockrider mountainbike, Gazelle Chamonix, Stella Livorno Gold, Gazelle Esprit, Trek Galactic Grey.

De eigenaar van de duurste, de Stella Livorno, zit op de publieke tribune. Ze vraagt 3118,13 euro schadevergoeding, liefst voor te schieten door de Staat. Het is de nieuwprijs van haar vervangende fiets plus de verzekeringspremie. De advocaat van M. vindt vier diefstallen in het dossier niet echt bewezen en vraagt daarvoor vrijspraak. De officier vindt er bij nader inzien twee onvolgende bewezen: in één geval bekende M. een grijze fiets op 10 november te hebben gepakt. Maar hij werd gedagvaard vanwege een zwarte fiets op de elfde. Ook de diefstal van de Stella Gold van de mevrouw op de tribune, trekt de officier in. De politie zag wel iemand op een 'gouden fiets' rijden, maar of dat ook haar fiets was, is niet echt

duidelijk. Bij het slot van de zitting zegt de eigenares, op een vraag van de rechter, te berusten. „Als het niet goed bewezen is, dan is dat zo.” Maar die M., „die kennen we in het dorp allemaal”.

De man richtte zich op fietsen die de eigenaren onafgesloten neerzetten, meestal bij de supermarkt, het station of thuis voor de deur. Vaak is M. op bewakingsbeelden te zien. Bij stallingen placht hij speurend rond te lopen - ook de politie kent hem. Als ze bij straatruzie worden geroepen die gaan over fietsen en 'wie de eigenaar is', dan is M. meestal het onderwerp. Aan de politie vertelt hij dat onafgesloten fietsen voor hem 'bedoeld waren', dat het 'de schuld van de eigenaar' was. Of dat onafgesloten fietsen 'voor iedereen' gereed staan.

De officier denkt dat M. zich wel bewust was van het onrechtmatige van z'n daad, juist omdat hij zei dat het 'ook wel een beetje fout was van de eigenaar'. Maar vandaag zegt hij weinig. Een aantal gestolen fietsen blijken te zijn terugbezorgd via de Facebook-pagina van de politie.

De geestelijke toestand van M. roept vragen op. Murgeta, geboren in Asmara, Eritrea, is sinds 2004 een vaste klant in de rechtszaal, vooral vanwege diefstallen. Hij verbleef al twee keer jaren in een Inrichting voor Stelselmatige Daders, gericht op rehabilitatie, maar vergeefs. Nu staat hij onder curatele wegens problematische schulden, onder meer wegens ov-boetes. Hij leeft van een klein beetje zakgeld. M. woont 'begeleid' in een Wet Langdurige Zorg-instelling. Overdag doet hij niks. M.

is afgekeurd voor de arbeidsmarkt, afhankelijk van insuline wegens diabetes, laag verstandelijk beperkt en gedragsgestoord. De diagnose luidt: schizo-affectiestoornis bipolair. M. kan depressief, verward, manisch, hallucinerend en psychotisch gedrag vertonen.

Het goede nieuws is dat z'n advocaat recent een 'zorgmachtiging' voor hem verkreeg, waardoor hij nu met 'depotmedicatie' (injecties) op nieuw is 'ingesteld' en niet meer in hinderlijk gedrag vervalt. Er is nu controle op z'n medicatie. Sinds juli pleegt hij geen delicten meer, wat de advocaat 'hoopgevend' noemt. M. zegt dat z'n alcohol- en drugsproblemen uit het verleden geen rol meer spelen.

De reclassering ziet geen perspectief op verbetering - een straf met voorwaarden is daarom zinloos. Hij zal er zich niet aan kunnen houden. Gedragsverandering is ook te hoog gegrepen. Dan blijft er alleen gevangenisstraf over. Dat advies neemt de officier over. Ze eist vijf maanden gevangenisstraf, waarvan één maand voorwaardelijk als concessie aan de advocaat, met een proeftijd van twee jaar. De advocaat wijst er op dat als de rechtbank celstraf oplegt, Murgeta z'n kamer zal verliezen en dakloos wordt. Bij Begeleid Wonen mag een bewoner z'n kamer niet langer dan 42 dagen aaneengesloten onbenut laten. Daarna komt er een ander voor in aanmerking. Murgeta's begeleider bevestigt het - een uitzondering maken voor M. ligt niet binnen zijn bevoegdheid. De gevolgen laten zich dan raden.

Winterpret Winters weer in eerste weekend van 2026: sneeuwpret en gladde wegen



Een sneeuwpop bouwen, sleetje rijden of een wandeling of ritje op je paard door de witte wereld: 2026 is begonnen met winterse dagen. Plaatse-lijk viel tot tien centimeter sneeuw, en ook de komende dagen trekken winterse buien met (natte) sneeuw en hagel over het land. Bij sommige natuurgebieden, zoals de Gulbergen bij het Brabantse Nueneren, was het zelfs zo druk dat de politie de toegangsweg tijdelijk afslot. Om de wegen zo goed mogelijk begaanbaar te houden, zette Rijkswaterstaat 577 strooiwagens en 630 sneeuwschuivers in. Er werd meer dan 10 miljoen kilo zout gestrooid. (NRC)

FOTO IRIS VAN DEN BROEK/ANP

SYRIË

Wapenopslagplaats gebombardeerd

AMSTERDAM

De Britse en Franse luchtmacht hebben zaterdagavond een operatie uitgevoerd waarbij een vermoedelijke ondergrondse wapenopslagplaats in Syrië is gebombardeerd, die eerder werd gebruikt door de terreurgroep Islamitische Staat, meldt het Britse ministerie van Defensie. Westerse landen voeren regelmatig patrouilles uit om een heropleving van de islamistische militante groepering die tot 2019 delen van Syrië in handen had te voorkomen. Uit inlichtingenanalyse blijkt dat een ondergrondse faciliteit in de bergen ten noorden van Palmyra waarschijnlijk werd gebruikt voor de opslag van wapens en explosieven, aldus Groot-Brittannië. „Deze actie toont ons Britse leiderschap om onze vastberadenheid om elke heropleving van IS de kop in te drukken”, zei de Britse minister van Defensie John Healey. Volgens Groot-Brittannië was het gebied vóór de aanval „vrij van burgerbewoning” en zijn alle vliegtuigen veilig teruggekeerd. (NRC)

FRANKRIJK

Ministers boos om seksuele content

AMSTERDAM

In reactie op de „seksuele en seksistische content”, die is gecreëerd door AI-chatbot Grok van Elon Musk, hebben Franse ministers laten weten dat ze melding doen bij justitie. De content is „overduidelijk illegaal”, stellen de ministers in een verklaring. Grok creëerde op verzoek van X-gebruikers, het sociale media-platform dat tevens in bezit is van Musk en gekoppeld is aan Grok, seksuele beelden van vrouwen en minderjarigen in uitdagende kleding en posities op basis van bestaande foto's. „Trek haar lingerie aan”, schreef een gebruiker onder een foto. „Draai haar om en laat haar billen zien maar laat haar wel in de camera kijken”, een ander. „Spreid haar benen.” Volgens het online platform CopyLeaks produceerde Grok in 24 uur ongeveer elke minuut zonder consent van de persoon op de foto een seksuele afbeelding. Enkel daarvan zijn duizenden keren geliked. Het bedrijf liet weten dat de beelden niet langer te vinden zijn. (NRC)

DUITSLAND

Berlijn zonder stroom na brand

AMSTERDAM

Vanwege een grote stroomstoring zitten 45.000 huishoudens in het zuidwesten van Berlijn sinds zaterdagochtend zonder stroom. De storing ontstond na een brand op een brug met stroomkabels en kan nog tot donderdag duren, meldt netbeheerder Stromnetz Berlin. Ook tweeduizend bedrijven zijn getroffen. De politie onderzoekt of de brand is aangestoken. De Berliner Morgenpost schrijft dat de brand is opgeëist door de 'Vulkan-groep', een links-extremistische actiegroep die bestaat uit milieustruiven. In 2024 eiste deze groep ook de brandstichting bij een Tesla-fabriek in de buurt van Berlijn op. In de Duitse hoofdstad is het momenteel erg koud, met temperaturen onder het vriespunt. Sommige huishoudens zitten door de storing ook zonder verwarming. Honderden brandweerlieden en hulpverleners zijn zaterdag in actie gekomen om de inwoners van de getroffen wijk Steglitz-Zehlendorf te helpen. (NRC)

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Zaken & Transacties

Advertentie? Zakin Media - info@zakinmedia.nl - Telefoon 010 - 436 91 24



Op 31 december sluiten de winkeliers in de bazaars uit protest de deuren. Door de extreme inflatie zien ze hun winsten verdampen. FOTO FATEMEH BAHRAMI/ANADOLU VIA GETTY IMAGES

Woede in Iran is slechts het topje van de ijsberg

De torenhoge inflatie drijft Iraniërs in protest de straat op. „Als we ‘s ochtends aan het werk gaan, zijn we aan het eind van de dag armer.” Het regime lijkt vooralsnog begrip te hebben, de veiligheidsdiensten hebben nog niet ingegrepen.

Advertentie

NRC EINDEJAARSACTIE 2025

Met Prinsjesdag 2025 liet het kabinet weinig ambitie zien op het gebied van armoedebestrijding. Dat betekent dat de reflectie van de planbureaus (SCP, CPB en PBL) in 2024 onverkort blijft staan: er is grote zorg over de lange termijn-effecten van het overheidsbeleid voor armoede-bestrijding. Daarom blijft een focus op armoede- en eenzaamheidsbestrijding vanuit het NRC Lezersfonds onverminderd relevant. Immers, bestrijden van armoede en eenzaamheid blijft in het belang van ons allemaal en is juist in deze onzekere tijden extra noodzakelijk en urgent. Iemand die geldzorgen heeft of in armoede leeft heeft vaker last van stress, problemen met de gezondheid, eenzaamheid en schaamte. Vele particuliere initiatieven, dicht bij de

mensen die hulp het meest nodig hebben, brengen verlichting. Het NRC Lezersfonds (1928) steunt dit soort initiatieven. Daarom doet het NRC Lezersfonds ook dit jaar opnieuw een beroep op u om te helpen bij het verlichten van armoede in ons land. Vorig jaar ontvingen wij van NRC-lezers maar liefst € 316.000 aan giften. Met dat geld ondersteunen wij bijvoorbeeld projecten die zich bezighouden met het lenigen van de ergste nood bij armoede en het bestrijden van eenzaamheid en isolement. Ook bieden we voedselhulp en hulp aan daklozen en vluchtelingen. Vaak focussen wij ons daarbij op kleinschalige projecten in de wijken en buurten van steden en dorpen. Het geld wordt tweemaal per jaar toegekend door de

commissie van het NRC Lezersfonds en besteed via lokale organisaties. Bestuur en commissie ontvangen geen vergoeding.

Hoe het geld wordt besteed is te vinden op onze website. Wilt u bijdragen? U kunt uw gift overmaken op IBAN NL34INGB0002806200 of NL14RABO0365692034 ten name van Stichting Fonds van NRC Handelsbladlezers of via onze website nrclezersfonds.nl. Ook kunt u de QR-code gebruiken met een barcodescanner.

Op onze website vindt u ook alle informatie over ons fonds, de financiële verantwoording en ons ANBI-nummer.



De commissieleden van NRC Lezersfonds zijn:

- Henk Itzig Heine, *voormalig Hoofd directeur Personeel bij het ministerie van Defensie*
- Gertjan Sonneveld, *voormalig hoofd Finance NRC Media BV*
- Olivier Spier, *notaris te Amsterdam*
- Marijke van Haaren, *oud-wethouder gemeente Berkelland*
- Sylvie Lo Fo Wong, *voormalig huisarts te Rotterdam*
- Faye Leigh Lui, *docent communicatie Hogeschool In Holland*
- Leon Vos, *psychiater bij Reiner van Arkel, Den Bosch*



PROTESTEN IRAN

Suzan Yücel en Toef Jaeger

ISTANBUL/AMSTERDAM

Het is opgekropte woede over de staat van de Iraanse economie die nu tot uiting komt in de huidige massale protesten. Daarvan zijn zowel historicus en Iran-deskundige Peyman Jafari (49) als theatermaker en universitair docent Hossein Lale (63) overtuigd.

Iraniërs begonnen hun onvrede kenbaar te maken toen vorige week zondag de Amerikaanse dollar sterk in waarde steeg en de Iraanse rial kelderde. Aanvankelijk vonden

Verspreide protesten

Eerste dag waarop protesten zijn gemeld: ● 28 dec. ● 29 dec. ● 30 dec. ● 31 dec. ● 1 jan.



de demonstraties van honderden Iraniërs alleen in hoofdstad Teheran plaats, demonstraties in andere Iraanse steden volgden al snel deze week. Inmiddels is het de grootste protestgolf sinds de dood van Mahsa Amini in 2022, waarna de grootschalige ‘Woman Life Freedom’-opstand uitbrak.

Opvallend is het optreden van het regime. Dat treedt - vooralsnog - minder hard op tegen de demonstranten en toont ook begrip voor de redenen van de protesten. Zo liet de Iraanse president, Masoud Pezeshkian, via sociale media weten dat hij zijn minister van Binnenlandse Zaken heeft opgedragen naar de ‘legitieme zorgen’ van de demonstranten te luisteren.

„Als we ‘s ochtends aan het werk gaan, zijn we aan het eind van de dag armer”, vertelt Roya Khoshnevis (43) aan de telefoon vanuit Teheran. Ze woonde lange tijd in Nederland, maar keerde vier jaar geleden terug als onderzoeker petro-cultuurstudies, en ze is verbonden aan het Center for Strategic Middle Eastern Studies in Teheran. „Voor nu heb ik het nog goed, maar als de economie op deze manier blijft kwakken, dan voel ik me genoodzaakt weg te gaan.”

Het waren winkeliers en marktkooplieden, die uit onvrede over de verslechterende economische situatie hun zaken sloten en de straat op gingen. De extreme inflatie heeft de prijzen fors omhoog gestuwd, bovendien fluctueren die ook dagelijks. Winkeliers zagen hun winsten verdampen, de bevolking heeft het steeds moeilijker om rond te komen.

„Vlees is bijvoorbeeld een luxe-product geworden”, zegt Lale telefonisch vanuit Teheran. Hij ziet dat veel mensen vlees links laten liggen, „omdat ze het zich niet meer kunnen veroorloven”. Zelf moet hij het ook doen met een kleine beurs als universitair docent en theatermaker, maar hij redt zich nog.

Steeds meer mensen sluiten aan Vooralsnog zoekt de regering de dialoog op. En anders dan vorige keren: de veiligheidsdiensten hebben nog niet ingegrepen, althans in veel minder heftige mate dan bij eerdere grootschalige protesten. Zo kwamen in 2019 naar schatting ruim 1.500 mensen om bij demonstraties door het hardhandig optreden.

De komende dagen is het handelen van de veiligheidsdiensten - bijvoorbeeld door het internet af te



Tijdens een demonstratie in de stad Azna. FOTO REUTERS

sluiten - heel bepalend, aldus Jafari. „Wanneer de veiligheidsdienst ingrijpt, zal je zien dat de reacties [van burgers] gewelddadiger zullen worden.” Jafari denkt dat de regering nu milder reageert omdat het om andere demonstranten gaat. De winkeliers in de bazaars zijn traditioneler en veelal aanhangers van het regime (geweest). „De winkeliers zijn wat conservatiever”, zegt de historicus aan de telefoon.

Jafari ziet de protesten „politieker” worden en daarom sluiten steeds meer mensen zich aan. „Mensen vragen zich af hoe het kan

nucleaire programma. Hoewel het land tot op de dag van vandaag volhoudt dat dit louter vreedzame doeleinden dient, vrezen de Amerikanen en hun bondgenoten dat Teheran in werkelijkheid bezig is met de productie van kernwapens.

„De sancties vormen de wurg-greep die de Iraanse economie laat imploderen”, zegt historicus Jafari. En ook Lale en Khoshnevis leggen de oorzaak voor de grote economische problemen in Iran vooral bij de sancties.

„Iran is afhankelijk van één exportproduct, namelijk olie, en dat valt nu onder de sancties”, zegt Khoshnevis. Zij denkt dat de regering het probleem niet kan oplossen zolang de sancties zo zwaar zijn. En het is het Iraanse volk dat de prijs betaalt. „Die wordt het hardst geraakt.”

Dat de Amerikaanse president zich er inmiddels mee bemoeit, werkt niet in het voordeel van de demonstranten. Donald Trump dreigde ze te hulp te schieten. Op Truth Social schreef hij: „We zijn er helemaal klaar voor”. Waarvoor precies werd niet duidelijk, maar de aanvallen van de Amerikaanse luchtmacht op Iraanse nucleaire installaties in de zomer van 2025 tonen andermaal dat Trump geweld niet schuwt.

Volgens Jafari zal de Iraanse regering de woorden van Trump dan ook tegen de demonstranten gebruiken en de eigen aanhang optrommelen omdat dit een bewijs is van buitenlandse inmenging. „Veel mensen leven in angst van de schaduw van een oorlog. Buitenlandse inmenging in het verleden heeft bovendien laten zien dat alles al-



Demonstranten vallen op 31 december een overheidsgebouw aan in het zuiden van Iran. FOTO AFP

leen maar erger wordt.”

Het succes van deze huidige protestgolf hangt ook af van de vraag of er leiders zullen opstaan. De bazari's en dagloners zijn nu nog de grootste groep die demonstreren, maar die zijn niet echt georganiseerd. De middenklasse die nog wel wat te verliezen heeft, wacht volgens Jafari om die reden nog even af hoe de protesten zullen verlopen en wat de reactie van de regering zal zijn. „Ook zij zijn woedend, maar zullen wel willen weten of er met meer zekerheid is te zeggen welke kant het protest opgaat. Dat is de reden waarom de demonstranten nu met duizenden zijn en niet met honderdduizenden.”

Wat de regering gaat doen is af-

hankelijk van hoe massaal de protesten zullen worden en of ze goed georganiseerd zullen zijn. Jafari verwacht dat de regering vooralsnog de dialoog zal blijven opzoeken en zal beloven de aangekondigde btw-verhogingen en inkomstenbelastingen nog even uit te stellen. „Maar dat zijn echt kortetermijnoplossingen die uiteindelijk niet veel zoden aan de dijk zetten.”

Ook Lale denkt niet dat deze protesten het regime omver zullen werpen. In de stad Tabriz, waar hij vandaan komt, ziet hij mensen nog niet de straten opgaan. „Wat de protesten missen is een leider die verschillende fracties aan elkaar verbindt. Daardoor komen protesten in golven.”

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Relatiebemiddeling

We kennen iedereen persoonlijk

Zoekt u een partner? Ik kom graag bij u thuis voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek. Bel dan nu : 088-0221900 (alle regio's) Sinds 1984 de hoogste slagingskans bij Mens & Relatie. www.mens-en-relatie.nl

LATE LIEFDE VOOR 60-70 en 80 jarigen
ALERTE RELATIEBEMIDDELING
0613863420 - www.hellasmaets.nl

Ze bestaat. Echt.

DPSPartnerSearch.nl distinguished & discreet

VAN SLOBBE
EXCLUSIEVE
PARTNER SEARCH

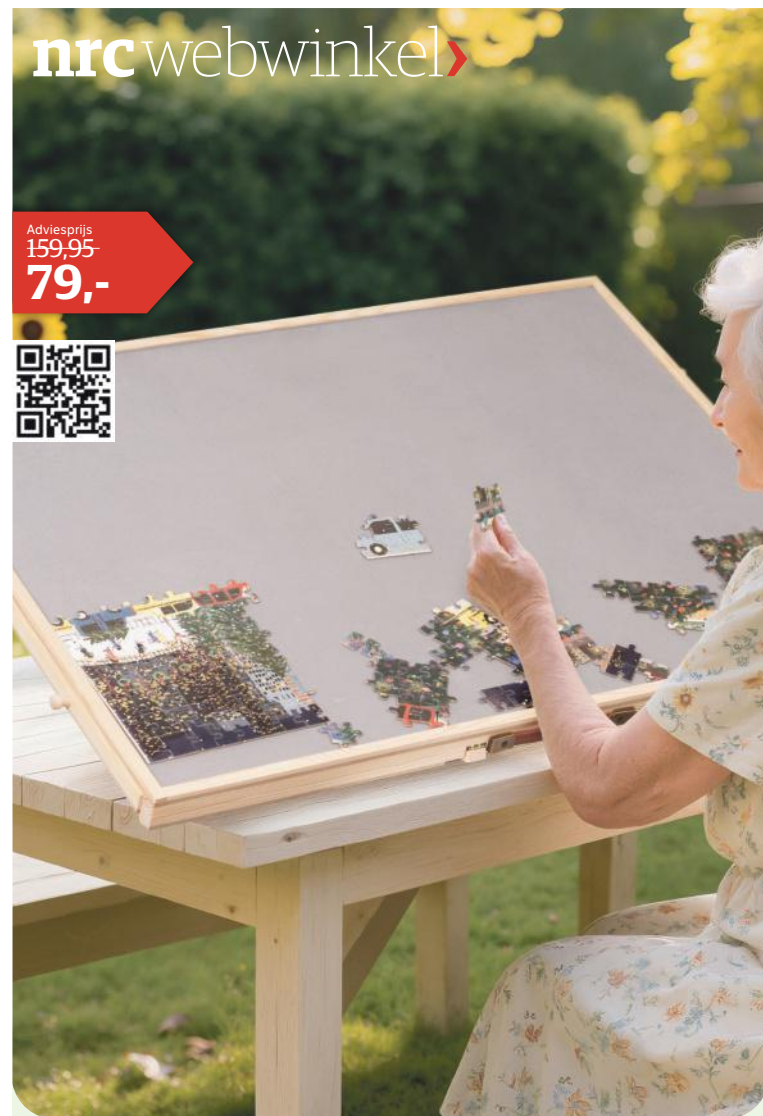
VANSLOBBEDATING.NL +31 (0)6 5397 54 26



Vind alle aanbieders op één rij!

BijzondereZaken.nl

Advertentie? Ziekte Media - info@zadkimedia.nl - Telefoon 010 - 436 91 24



Puzzelbord met draaisysteem

- › Voor puzzels tot 1000 stukjes | 77 x 57 centimeter
- › Met 360° draaibare ringstandaard en kantelfunctie
- › Voor optimaal puzzelplezier

Wat dit puzzelbord bijzonder maakt, is de ingebouwde draaibare ringstandaard. Dankzij deze slimme functie kun je het gehele bord moeiteloos ronddraaien zonder het op te tillen of te verschuiven. Ideaal wanneer je alle kanten van de puzzel comfortabel wilt bereiken. Dankzij de kantelfunctie kun je het puzzelbord op de gewenste hoek plaatsen. Perfect voor comfortabel puzzelen, waar je ook bent. Het puzzelbord heeft vier handige opbergladen en is bekleed met vilt.



Bestel nu ► nrcwebwinkel.nl/puzzelbord

AI-INFRASTRUCTUUR

De financiële trukendoos gaat volledig open om de AI-revolutie te kunnen financieren

Met tal van complexe financiële constructies proberen bedrijven hun AI-investeringen te bekostigen. Als er een AI-zeepbel barst in de komende jaren, lopen daardoor veel financiële partijen klappen op. Dat strekt zich veel verder uit dan de grote technologiebedrijven en hun aandeelhouders. Wie doen er mee in deze nieuwe goudkoorts?

Speelgoed met AI-functies. Een AI-zeepbel is vermoedelijk onvermijdelijk, schrijven verschillende zakenbanken in hun rapporten.
FOTO RORY ERLICH/AP

Daan van Lent

AMSTERDAM

8.000 miljard dollar? 4.000 miljard? Of toch 'slechts' 3.000 miljard? Zakenbanken, vermogensbeheerders en techbazen toepen elkaar steeds over met verwachtingen hoeveel er de komende drie tot vijf jaar zal worden geïnvesteerd in AI-infrastructuur.

Maar hun voorspellingen hebben iets gemeen: de bedragen die in de bouw van enorme datacenters gestoken zullen worden, zijn hoe dan ook astronomisch. Zeg maar zes- tot zestien maal de Nederlandse overheidsbegroting.

De grote techbedrijven maken flinke winsten. Beurswaarderingen zijn de afgelopen jaren tot ongekende hoogte gestegen. Daardoor zou de verwachting kunnen postvatten dat zij zelf en hun aandeelhouders de investeringen van honderden miljarden zullen opheffen.

Bedrijven als Alphabet (moederbedrijf van Google), Microsoft en Amazon zijn daar inderdaad toe in staat. Maar veel andere techbedrijven hebben die ruimte niet, bleek dit najaar, toen vooral Amerikaanse zakenbanken en journalisten gingen uitspitten hoe techbedrijven de financiering van hun voorgenomen investeringen bij elkaar scharrelen bij banken en beleggers.

Zo maakt Morgan Stanley de inschatting dat er tot en met 2028 zo'n 3.000 miljard zal worden geïnvesteerd in AI-infrastructuur. Minder dan de helft daarvan zal volgens deze zakenbank uit de zakken van de techbedrijven zelf komen. Voor de rest van de investeringen gaan ze schulden aan via allerlei meer en minder transparante constructies.

Zo komen de grote risico's terecht bij tal van banken en beleggers.

OpenAI spant de kroon. De ontwikkelaar van AI-taalbot ChatGPT is eigenlijk nog steeds een start-up, waarvan de waarde wordt geschat op 750 miljard dollar. De inkomsten zijn beperkt, met een geschatte omzet in 2025 van 20 miljard dollar. Het grootste deel van de ongeveer 800 miljoen wekelijks gebruikers van ChatGPT betaalt daar (nog) niet voor.

Ondertussen doet OpenAI samen met verwante bedrijven stoer de ene na de andere aankondiging voor investeringen in datacenters die oplopen tot honderden miljarden dollars. Dat begon al toen topman Sam Altman begin 2025 samen met de topmannen van Softbank en Oracle naast president Donald Trump stond om aan te kondigen dat zij via hun project Stargate 500 miljard in de ontwikkeling van datacenters in de VS zou investeren. In de loop van het jaar werd duidelijk dat het drietal die honderden miljarden her en der moet lenen om die belofte waar te maken. Bij andere aankondigingen van forse investeringen bleek dat OpenAI kredieten wist los te krijgen bij grote beleggers op basis van de grotere financiële slagkracht van andere bedrijven met sterkere balansen.

De nervositeit in de financiële wereld neemt toe. De beurskoersen van techbedrijven stegen in 2025 zo fors dat de onzekerheid groeit of ze die hoge waarderingen ooit waar zullen maken. De aangekondigde investeringen in de AI-transformatie zijn van een ongekende schaal.

Als er - zoals wel wordt gevreesd - sprake is van een AI-zeepbel, dan vallen de klappen bij het uiteenspatten daarvan dus niet alleen



bij aandeelhouders van de grote techbedrijven. De risico's spreiden zich uit over veel meer partijen in het financiële stelsel. Denk aan banken, pensioenfondsen, verzekeraars of staatsinvesteringsfondsen. Niet alleen uit de VS maar uit de hele wereld. Want niemand wil in de AI-goudkoorts achter het net vissen.

Dit zijn de manieren waarop techbedrijven de financiering van de AI-infrastructuur bij al die partijen ophalen:

KLASSIEK Obligaties

De klassieke weg wordt niet geschuwd: het uitgeven van obligaties, verhandelbare leningen die bedrijven verkopen aan beleggers. Zij ontvangen daarvoor rente en aan het eind van de looptijd worden de leningen afgelost.

In 2025 is door beursgenoteerde techondernemingen zo'n 139 miljard aan obligaties uitgegeven, schrijft zakenbank Goldman Sachs in een recent rapport. Alphabet, Meta, Amazon en Oracle zijn goed voor ongeveer 90 miljard dollar daarvan. Alphabet, Meta en Amazon worden door kredietbeoordelaars gezien als zeer kredietwaardig en betalen relatief minder rente.

Van Oracle, dat zo'n 19 miljard aan obligaties heeft uitgegeven, wordt de kredietwaardigheid lager ingeschat en daardoor betaalt het bedrijf een hogere rente. Oracle zal de komende jaren meer obligaties uitgeven, verwachten analisten van zakenbanken. Zij hebben uitgerekend dat het bedrijf zo'n 100 miljard dollar zal moeten lenen om te vol-

doen aan verplichtingen aan OpenAI om datacenters in te richten. OpenAI zal vervolgens de huur moeten opbrengen.

De nervositeit over de obligaties van Oracle loopt op bij beleggers. Dat is te zien aan de koers van zogeheten credit default swaps (cfs) voor de obligaties van het bedrijf. Dat zijn beleggingsproducten waarmee obligatiehouders zich verzekeren voor het geval een bedrijf niet aan de rente- en aflossingsverplichtingen kan voldoen. Bij Oracle steeg de prijs voor een cfs de afgelopen weken tot niveaus die sinds de financiële crisis nauwelijks meer zijn gezien.

Dat gebeurde ook bij CoreWeave, een andere inrichter van datacenters. Dit bedrijf, dat begon als cryptominer, gaat schulden met hoge rentes aan om daarmee chips van Nvidia te kopen. Deze installeert het in servers in datacenters die het huurt van anderen. CoreWeave verdient zijn geld door deze reken capaciteit te verhuren aan AI-bedrijven als OpenAI.

Deze maand kondigde het beursgenoteerde bedrijf de uitgifte van converteerbare obligaties aan. Deze obligaties kunnen door obligatiehouders in aandelen worden omgezet. De aandeelhouders in CoreWeave waren niet blij, de aandelenkoers daalde met meer dan 40 procent.

UITZONDERLIJKE OMVANG Bankenconsortium

Techondernemingen kloppen ook bij banken aan voor kredieten om hun investeringen in AI-infrastructuur te financieren. Zo'n krediet verstrekt een bank als het om grote

De beurskoersen van techbedrijven stegen in 2025 zo fors dat de onzekerheid groeit of ze die hoge waarderingen ooit zullen waar maken

bedragen gaat zelden alleen, maar in een consortium via een zogeheten *syndicated loan*. Meerdere banken delen zo het risico.

Een gebruikelijke constructie. Het uitzonderlijke in de AI-race is het aantal banken dat erbij betrokken is, die de hoge kredietssommen en daarmee de aanzienlijke risico's liever met veel andere banken delen.

Zo kreeg Oracle samen met datacentersbouwbedrijf Vantage een lening van 38 mil-

jard dollar van een consortium geleid door JP Morgan, 's werelds grootste bank. Daarbij zijn meer dan dertig banken uit de VS en het buitenland betrokken als kredietverschaffer, waaronder ook Europese als BNP Paribas.

RISICO Private credit

De techsector heeft ook zijn weg weten te vinden naar een relatief nieuwe groep kredietverschaffers die sinds de grote financiële crisis van 2008 sterk is gegroeid: private-creditmaatschappijen. Dat zijn investeringsfirma's die fondsen oprichten waarin institutionele beleggers als verzekeraars en pensioenfondsen investeren.

Vanuit die beleggingsfondsen worden leningen verstrekt aan bedrijven. De rentes zijn hoger dan bij bankleningen of obligaties. Vooral bedrijven die bij banken niet zo makkelijk een lening krijgen of die bijzondere voorwaarden willen bedingen, kloppen aan bij private-creditbedrijven.

Voor jonge partijen die datacenters bouwen of inrichten, zoals het eerder genoemde CoreWeave, is de lijn naar private credit interessanter. CoreWeave sloot in het verleden leningen af bij onder andere Blackstone, een van de private-equityfirma's die oorspronkelijk groot zijn geworden door het met veel schulden opkopen, daarna opdoetsen en vervolgens met veel rendement doorverkoopen van bedrijven. Zij zijn de laatste vijftien

LEES VERDER OP PAGINA 26

WORLD OF NIX

Dry January
in stijl15%
korting op
alcoholvrije
dranken

Ontdek de voordelen van alcoholvrij

- Prijswinnende alcoholvrije dranken in een pakket
- Geschonken door gerenommeerde sommeliers
- Exclusief samengesteld voor NRC-lezers
- Voel je fitter, heb meer focus en slaap beter

Adviesprijs Dry January
pakket van 90,95
77,31

Steeds meer mensen kiezen voor de kwalitatieve alcoholvrije dranken van World of Nix. Ontdek het nu zelf en proef het verschil met dit exclusief samengesteld pakket vol bekroonde dranken. Deze zorgvuldig geselecteerde dranken, geserveerd in toprestaurants, passen perfect bij een stijlvolle borrel, een verfijnd diner of een feestelijk toastmoment. Zo wordt jouw Dry January vanzelf een smaakvol feestje.

Premium bubbel uit de Bordeaux 0.0%

Naam: AURA Louis Vallon
Herkomst: Bordeaux, Frankrijk
Smaakprofiel: Mousseurend, fruitig en fris
Druivensoort: Merlot

Van 16,99
14,44

Frisse Pinot Gris <0.5%

Naam: Saboritz Pinot Gris
Herkomst: Rheinhessen, Duitsland
Smaakprofiel: Licht, fruitig
Druivensoort: Pinot Gris

Van 11,99
10,19

Bekroonde Italiaanse Bitter 0.0%

Naam: Abstinence Blood Orange
Herkomst: Zuid-Afrika
Smaakprofiel: Bitterzoet

Van 16,99
14,44

Award-winning Amaretto 0.0%

Naam: Rebels 0.0% Sweet Amaretto
Herkomst: Zwitserland
Smaakprofiel: Romig, noot, klein bittertje

Van 24,99
21,24

Luxe Sparkling Tea set 0.0%

Naam: Saicho Giftset
Herkomst: Azië
Smaakprofiel: Verfijnd en complex

Van 19,99
16,99

INTERVIEW BAPTISTE MORIZOT FILOSOOF

'We moeten beseffen dat we levend
zijn in een levende wereld'

Baptiste Morizot pleit voor diplomatie tussen soorten. Ook als het gaat om mogelijk gevaarlijke wezens, zoals de wolf.

Addie Schulte

AMSTERDAM

Filosoof Baptiste Morizot volgde wolven in een Frans berggebied en probeerde met hen te communiceren.

Nachtenlang observeerde hij met een team de interacties van wolven, schapen en honden en hij hielp mee met het revitaliseren van een rivier door beverachtige dammen aan te leggen.

Onlangs werd een tweede boek van hem in vertaling uitgebracht. In *Manieren van levend zijn* combineert Morizot (42), die verbonden is aan de Universiteit van Aix-Marseille, reportages over die ervaringen in het veld met diepgaande beschouwingen over mensen, andere dieren en hun omgeving.

Hoe belangrijk is dat buitenwerk voor u?

„Ik denk dat het nu het belangrijkste aspect van mijn werk is. Als ik nu een onderwerp heb en geen terrein om dat te onderzoeken, dan moet ik dat zoeken. Ik ben bezig aan een boek over AI. Je kunt daar veel abstracte teksten over opstellen, maar daar ben ik niet in geïnteresseerd. Ik wil er in dialoog mee treden, zelfs in vreemde situaties. Zoals toen ik met mijn camper door een bos reed en de motor het begaf. Ik moest samenwerken met AI om de motor te repareren. Dan gebeurt er echt iets.”

Morizot is geschokt om te horen dat in Nederland een wolf een jongen heeft aangevallen. „Dat is tragisch. Het is de eerste keer dat ik dat hoor over een wolf die dat heeft gedaan in het recente verleden in Europa. In Frankrijk is een problematische wolf een wolf die vee aanvalt. We kunnen niet samenleven met een wolf die mensen aanvalt.”

Het doden van deze 'probleemwolf' valt volgens hem te verdedigen. Ook binnen de grenzen van de diplomatie tussen soorten waar hij voorstander van is. „Diplomatie gaat niet over moraal. Het is niet het idee om te zeggen dat alles leuk en aardig is en we iedereen kunnen liefhebben. Diplomatie is het veiligstellen van de verhouding op langere termijn.”

Wat bedoelt u met de diplomatie tussen soorten?

„Het is een diplomatie waarin wederzijdse afhankelijkheid centraal staat. In de moderne wereld gaan we uit van diverse kampen: landen, partijen, stammen, die zichzelf definiëren op grond van hun interne identiteit. Maar in de ecologische wereld definieert elk levend wezen zichzelf aan de hand van de verhouding met de rest van de levende wereld. We zijn een knooppunt van ecologische krach-



Baptiste Morizot: „We kunnen niet leven met een wolf die mensen aanvalt”. FOTO GREGOIRE BERNARDI, HANS LUCAS

ten die ons gevormd hebben. Een diplomaat is dan ook geen belangenbehartiger, maar een verdediger van de relatie tussen soorten.”

Wie zullen die diplomaten zijn? Activisten, filosofen, politici?

„Niet de filosofen, denk ik. In feite kan het iedereen zijn die geconfronteerd wordt met een conflict en daarin niet één kant kan kiezen zonder het gevoel te hebben verdoen te plegen aan iets belangrijks. Toen ik het boek hierover had geschreven [*Les diplomats/Wild Diplomacy*] zeiden veel mensen: je

hebt beschreven wat ik doe.”

Is diplomatie een vorm van educatie, bijvoorbeeld voor wolven?

„Het is in zekere zin een utopie omdat ik de verhoudingen wil veranderen met dit soort dieren. De erfenis waarmee we leven is dat dit wilde beesten zijn en we ze moeten doden als er een probleem is. Het utopische zit in de poging een meer evenwichtige verhouding te ontwikkelen. Maar het is niet moralistisch, omdat de wereld chaotisch is en er geweld is. Ik had een bestseller kunnen schrijven door

te beweren dat de wolven onze ge-lijken zijn. Maar ik geef geen cent om zo'n houding. Er is per slot van rekening ook een werkelijkheid.”

Laten we wat uitzoemen. U lijkt een afkeer te hebben van het begrip natuur.

„Er zijn veel mensen die het woord natuur niet nodig hebben. Het westerse begrip natuur is gebruikt om de omgeving te zien als een voorraadkast van grondstoffen voor menselijke consumptie en om een kapitalistische overvloed te creëren. Ik heb mezelf afge-

vraagd hoe we over de wereld en de ecologische crisis kunnen spreken zonder het woord natuur te gebruiken.”

U hanteert het begrip 'het levende'.

„Dat geeft aan dat je erin bent, in tegenstelling tot natuur waar mensen buiten staan. Als we onszelf zien als mensen die tegenover de natuur staan dan is dat een misverstand. Het levende maakt duidelijk dat we een gezamenlijk lot hebben, samen met de rest van het levende. Hierdoor verschuift het perspectief. Het tweede aspect is dat 'het levende' het hele avontuur van het leven op aarde omvat, sinds vier miljard jaar.”

Volgens u zijn moderne mensen ver vervreemd van het levende. Hoe zou die verhouding te herstellen zijn?

„We moeten beseffen dat we levend zijn in een levende wereld. Ons lichaam is in miljoenen jaren ontstaan, als zoogdier en als primaat. Er is geen menselijk gedrag dat niet op een of andere manier miljoenen jaren voorgeschiedenis

Er is geen menselijk gedrag dat niet miljoenen jaren voorgeschiedenis heeft

heeft. Dat ik mijn telefoon kan vasthouden met mijn duim en vingers, gaat terug naar primaten die zo'n een tak konden vastpakken.”

Dat is een lange voorgeschiedenis. Kunt u die verbinden aan de huidige urgente crises rond klimaat en biodiversiteit?

„Dat was een grote kwestie voor mij. Een hoofdstuk in mijn boek over rivieren [*Rendre l'eau à la terre*] gaat daarover. Veel rivieren in Europa zijn kwetsbaar geworden voor droogte en overstromingen. We kunnen ze herstellen door terug te gaan naar miljoenen jaren oude praktijken, bijvoorbeeld door het aanleggen van dammen zoals bevers dat doen.

„In de landbouw is het hetzelfde. We hebben organismen in de bodem en bestuivende insecten vernietigd. Die vertegenwoordigen miljoenen jaren aan co-evolutie. Als die terugkeren, is de landbouw gezonder en veerkrachtiger. Als je oplossingen zoekt voor een wereld die kwetsbaar geworden is, kijk dan naar die ervaringen van miljoenen jaren lang omdat ze een kracht kunnen bieden om te herstellen en helen.”

Baptiste Morizot: *Manieren van levend zijn* Octavo € 29,50, 312 pagina's



FOTO
PHIL NIJHUIS/ANP

Rechts bij de formatie vragen, is Nederland dichter bijeenbrengen

Een nieuw kabinet onder Rob Jetten heeft een uitgelezen kans om de polarisatie af te remmen, ziet *Kemal Rijken*. samenwerken met rechtse partijen, zodat een oude kloof in Den Haag wordt overbrugd.

De sfeer is goed", „er wordt een puzzel gelegd" en „we hebben huiswerk meegereg"en"; deze en andere typische uitspraken werden vlak voor Kerst gedaan door de formerende politici van D66, CDA en VVD. De chemie is sterk, zo lieten ze weten. Met positieve energie gingen ze de feestdagen in, om vanaf deze maand hun werk weer te hervatten. Vooralsnog mikken ze op een minderheidskabinet van 66 zetels dat op deelonderwerpen meerderheden moet halen in beide Kamers.

Maar waar het er tussen de formerende politici dus gezellig aan toe gaat, is dat in de rest van politiek Den Haag behoorlijk anders. Dagkoersen, beeldvorming en polariseren voeren daar de boventoon. Voor een minderheidskabinet zal het vinden van parlementaire steun daarom erg moeilijk worden. Ook is het de vraag of linkse partijen kabinetsvoorstellen op zaken die zij belangrijk vinden wel willen steunen als blijkt dat rechtse partijen dat vervolgens ook doen op rechtse troetelthema's. Andersom geldt hetzelfde.

Het loont dus om een vierde en eventueel vijfde partij in de formatie te laten aanschuiven. Aangezien de blokade van de VVD tegen kabinetsdeelname van GroenLinks-PvdA tot nu toe

standhoudt en JA21 door niemand wordt uitgesloten, ligt een optie voor een rechts meerderheidskabinet voor de hand. Een dergelijke coalitie is in lijn met de politieke stemming in het land: slechts 20 procent van de kiezers stemde op 29 oktober op een linkse partij. Tevens kan een rechter kabinet in beide Kamers eerder leunen op meerderheden.

Twee kampen

Een combinatie van D66, CDA en VVD met rechtse partijen zou óók betekenen dat we in Nederland een patroon doorbreken. Hoe zit dat? Sinds de Fortuynrevolte van 2002 hebben we een aantal kortstondige kabinetten met een populistische agenda gehad die mislukten en werden opgevolgd door lang zittende kabinetten met een technocratische agenda die het land draaiende hielden.

Zodoende zijn er mettertijd twee politieke kampen ontstaan: die van de bestuurspartijen en die van de anti-establishment-partijen. Beiden lijken onverzoenbaar met elkaar, onder andere omwille van hun achterban. Uit onderzoeken blijkt dat kiezers van bestuurspartijen zich vooral bevinden onder academisch geschoolden in welvarende gebieden, en dat kiezers van anti-establishment-partijen vooral zitten onder praktisch geschoolden in de armere wijken en delen van het land.

Het was D66-leider Rob Jetten die

deze laatste groepen in de campagne opzocht en de dialoog aanging. Verbinden en bruggen bouwen was zijn devies. Nu kan hij de daad bij het woord voegen door juist met partijen als 50Plus, JA21 en BBB afspraken te maken in een meerderheidskabinet. Kiezers van deze partijen en anderen uit het anti-establishmentkamp zullen zo bereikt worden, wat de polarisatie kan afremmen, een andere wens van beoogd premier Jetten.

Nu hééft een van de genoemde partijen natuurlijk ook pas geregeerd, samen met de PVV nota bene, maar dat was toch iets anders. In het kortstondige kabinet-Schoof waren drie anti-establishmentpartijen ruim in de meerderheid. Ook ligt er nu een kans om niet met de onbetrouwbare PVV maar met anderen in zee te gaan, terwijl de bestuurspartijen in zo'n kabinet in de meerderheid blijven. Een andere formule dus.

Om te voorkomen dat we doorgaan met het eerder geschetste patroon, is dus verzoening tussen beide kampen nodig. Zoiets past ook in de Nederlandse traditie, waarin periodes van politieke strijd worden beslecht door compromissen. Neem de Pacificatie van 1917. Toen werd de Schoolstrijd opgelost met de komst van Artikel 23 in ruil voor het algemeen kiesrecht. Er volgde een periode van politieke rust die - los van vijf bezettingsjaren - tot 1967 duurde. De rooms-rode kabinetten die

Willem Drees in deze tijd leidde, horen nog altijd bij de meest stabiele in onze geschiedenis.

Jetten kan zijn anti-polarisatiebelofte in de praktijk brengen met een nieuwe regeringsformule waarin partijen van academisch geschoolde en beter bedeelde kiezers samenwerken met partijen van praktisch geschoolde en minder bedeelde kiezers. Zo kan de politiek werk maken van grote probleemdo's als wonen, onderwijs en migratie.

Nieuwe kansen

Formerende politici die inspiratie zoeken kunnen naar het stabiele Zwitserland kijken. Daar regeert de rechts-nationalistische Zwitserse Volkspartij al bijna dertig jaar met de sociaaldemocraten, christendemocraten en liberalen. Mocht in Den Haag een dergelijke formule toch niet mogelijk zijn, dan kan gekeken worden naar Zweden, waar een rechts minderheidskabinet sinds 2022 regeert met parlementaire steun van de rechts-nationalistische Zweden Democraten. Met hen is een regeerakkoord gesloten.

Wat er ook gebeurt: een nieuw jaar biedt nieuwe kansen. De mogelijkheid om tot een formule te komen waarin bestuurspartijen en anti-establishmentpartijen elkaar vinden, is zo'n nieuwe kans. Oftewel: een kans om het anders te doen en om Nederland weer een consensusland te laten zijn waar verdraagzaamheid de boventoon voert.



Kemal Rijken is historicus en politicoloog. Hij schreef het boek *Verbind en heers, hoe Nederland kan ontsnappen aan polarisatie*.



AANVAL OP VENEZUELA

Met ontvoering Maduro scheppen de VS een gevaarlijk precedent

Een dictator die valt - wie kan daar iets op tegen hebben? De wereld, zou je zeggen, is beter af zonder de Venezolaanse president Nicolás Maduro die zijn in potentie zeer welvarende land de vernieling in hielp, met vals spel aan de macht kwam en voor veel regionale instabiliteit zorgde. De blijdschap over zijn afzetting onder dissidenten die jarenlang niet naar hun thuisland konden, is dan ook begrijpelijk.

Tegelijk is dit heel korte termijn gedacht. De ontvoering zaterdag van Maduro door Amerikaanse commando's - een operatie waarbij aan Venezolaanse kant naar verluidt veertig doden vielen - is niet alleen een aanval op een soeverein land, maar ook op de internationale rechtsorde. Tegen misdadige presidenten kunnen zeker juridische stappen worden gezet, graag zelfs, maar ze ontvoeren of liquideren is van een andere orde. Het aanvallen van een ander land is in strijd met het internationale recht, tenzij het uit zelfverdediging is (wat hier niet het geval was) of als er een resolutie ligt van de VN-veiligheidsraad (ook niet).

Trump heeft met deze actie een gevaarlijk precedent geschapen. Zijn boodschap: als je iets wil, moet je het grijpen, desnoods met geweld. Rusland en China reageerden verbolgen op de Amerikaanse actie tegen hun bondgenoot Venezuela, maar de onderliggende imperialistische logica ervan zal deze landen vertrouwd in de oren klinken en wie weet ook inspireren om door te pakken, bijvoorbeeld in Oekraïne of Taiwan. Geopolitiek was dit een heel slecht begin van het nieuwe jaar.

Op welk land zullen de VS zelf hun oog laten vallen na Venezuela? Colombia? Cuba? Panama? „Alle politieke en militaire leiders moeten beseffen dat wat er met Maduro is gebeurd, ook hen kan overkomen", dreigde Trump alvast. Ook EU-lid Denemarken mag zich zorgen gaan maken. Zaterdag verscheen uit de kring rond het Witte Huis een tweet van de kaart van Groenland, met een Amerikaanse vlag en het woord 'binnenkort'. Een pesterijtje? Misschien, maar gezien het optreden van Trump tot nu toe zou het ook zo maar een aankondiging kunnen zijn.

Over Trumps intenties is geen misverstand meer mogelijk. In de afgelopen maanden werden nog doorzichtige pogingen gedaan om legitimiteit te geven aan de troepenopbouw bij Venezuela.

Maduro zou het gemunt hebben op Amerikaanse levens, door de VS te bestoken met drugs, een „massavernietigingswapen". Zaterdag, vrijwel meteen na de operatie in Caracas, bleken de drugs vooral een gelegenheidsargument en had Trump het hoofdzakelijk over Venezolaanse olie. „We gaan ervoor zorgen dat de olie weer stroomt zoals het hoort." Met een grote rol voor Amerikaanse oliebedrijven.

Natuurlijk, het herwinnen (als het zover komt) van de vrijheid voor de Venezolanen is ook belangrijk, maar vooral zodat de Venezolanen die nu (ongedocumenteerd) in de VS wonen terug kunnen naar hun eigen land. In de persconferentie zaterdag klonk hoe dan ook veel hoogmoed en wensdenken door, en echo's van eerdere Amerikaanse interventies (Afghanistan, Libië, Irak) die stevast ook begonnen met geweld en grootspraak, en strandden in het mulle zand.

De eerste reacties vanuit de Europese Unie zijn tam. Deels is dat wel begrijpelijk. De snelheid waarmee Trump afscheid neemt van de oude wereldorde is niet bij te benen en ook in de nieuwe, gure wereldorde die aan het ontstaan is, vormen de VS noodgedwongen een belangrijke bondgenoot. Daar neem je niet zomaar afstand van. Maar zwijgen is geen optie. Het is te hopen dat Europese leiders snel met een reactie komen waarin de internationale rechtsorde niet alleen in woord wordt beleden, maar ook in daden. De Verenigde Naties, die verwoede pogingen doen om het multilateralisme levend te houden, verdienen alle steun die de Europeanen kunnen bieden.

COLUMN CAROLINA TRUJILLO



Niks met Gallische dorpjes te maken

Van alle duiders die opstonden rond de nationale vuurwerkdagen, ergerde ik me het meest aan degenen die wijken als Duindorp en Floradorp vergeleken met het Gallische dorpje van Asterix en Obelix. Het romantiseren van vuurwerkbullebakken is tot daar aan toe, vooral gaat die vergelijking hartstikke mank. Duindorp, Floradorp en andere vuurwerkleigingen zijn eerder de Romeinen. De rest van de stad is het kleine dorp dat stand houdt tegen hun gewapende terreur.

Bovendien zou Obelix nooit een hond kwaad doen. Als die had gezien hoe alle viervoeters dagenlang rillend van angst doorbrachten, had hij elke vuurwerkwinkel onder menhirs begraven. Een kleine groep die standhoudt, wordt niet automatisch een sympathiek Gallisch dorpje. Dan zou de 1 procent rijksten van de wereld, voor wie planeet en mensheid slagaderlijk moeten bloeden, ook een Gallisch dorpje zijn. Een dat vecht tegen belastingen. Als ik Galliër was, zou ik elke keer dat mijn dorp met vuurwerkmaniakken werd vergeleken, rectificatie eisen.

Een orakel uit Floradorp zei in het *NOS Journaal* dat hun vuurtereur al 73 jaar traditie was. Als iets na 73 traditie wordt, is mijn moedertje ook traditie.

Zodra mensen gaan schuilen achter 'het is traditie' om met een gewoonte door te kunnen gaan, is dat geheid omdat ze daar anderen mee beschadigen. Die anderen komen, na jaren slikken, in verzet en dan belanden de Romeinen in de hoek waar ze alleen nog 'het is traditie' als excuus hebben. Of het nu gaat over onverdoofd slachten, blackface bij een kinderfeest of met vuurwerk dieren en dienders terroriseren: de bullebakken zwaaien met hetzelfde traditievaantje.

In deze context kun je 'traditie' vertalen als: 'Ik heb er plezier van, mijn pa en opa deden het ook, dus ik ga ermee door want ik ben de baas en het maakt me niet uit wie de klo is.' Zaken die generatie op generatie worden doorgegeven kun je het beste wantrouwen. Meestal zijn het ongeneeslijke ziektes, afwijkende genen, oorlogstrauma of fortuinen waar je geen dag voor hebt moeten werken.

Deze jaarwisseling bracht die zogenaamde vuurwerktraditie nog niet te berekenen materiële schade. Miljoenen dieren waren dagenlang angstig. Hoeveel er dood of gewond zijn wordt niet gecheckt. Tientallen mensen, de meesten kinderen, liepen oogletsel op. Hardwerkende Nederlanders kwamen thuis met gehoorschade, vreselijke beelden op hun netvlies en wie weet wat nog meer. Zeker twee mensen, een man van 38 en een jongen van 16, zullen nooit meer thuis komen.

De vuurwerkbranche wil bij een verbod gecompenseerd worden. Dat is alsof tabakshandelaren compensatie vragen omdat ze niet meer aan minderjarigen mogen verkopen. Alsof handelaren in designerdrugs compensatie zouden eisen als hun designs bij nader inzien verboden worden.

Het is alsof handelaren in designerdrugs compensatie eisen

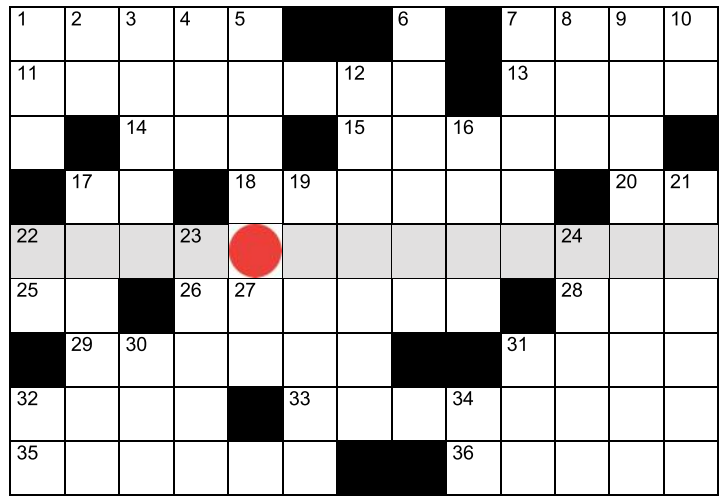
Vorig jaar had de vuurwerkbranche, met zo'n achthonderd handelaren, het over een inkomstenderving van 895 miljoen euro. Staatssecretaris Chris Jansen (Milieu, PVV) ging toen uit van 150 miljoen euro. Inmiddels lijkt de compensatie eerder bij 50 miljoen te liggen.

Jammer dat de branche dit marktdenken niet doortrekt tot de schade die zijn handel in Nederland berokkent, en aanbiedt mee te betalen aan de kosten. De vervuiler betaalt, is dan ook geen traditie, kijk maar naar Shell, Tata Steel of Schiphol - en: nee, ook dat zijn geen Gallische dorpjes.

Evenmin is het traditie dat wie over traditie gaat lullen om goed te praten dat zijn feestje een ander mag beschadigen, in pek en veren het dorp uit wordt gedragen. Doen Galliërs dat een paar jaar achter elkaar wél, dan kan dat zomaar een mooie traditie worden.

Carolina Trujillo is schrijfster.

IN HET MIDDEN



Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Omlopen 7. Indonesische soep 11. Het moreel kompas in snippers 13. Brengt je op een ander niveau 14. Als 't kan 15. Gipsmarmar 17. 'Jordi Cruijff nieuwe Ajax' 18. Zweetplekken 20. Hiva, begraafplaats Gau-guin en Brel 25. Partij van Koe-koek 26. Hij verkoopt aan bol-letjeslikkers 28. Opnameknop 29. Sigaar 31. Luchtig voorvoeg-sel 32. Zo'n stem hebben filmmaf-fiosi vaak 33. Drie, tijd voor het middenwoord 35. Sultanaat op Borneo 36. Carta

Verticaal: 1. Bestuursorgaan in het hoger on-derwijs 2. Alias van Kanye West 3. Devies 4. 'Geen voor oudere werknemers per 1 ja-nuari' 5. the wild, 3 nummers in de top 2000 6. Bol, Hassan, Klaver 7. Na de Wende opgehe-ven dienst 8. Middel tegen uitdroging 9. Een onuitwisbare indruk achterlaten? 10. Uit bed 12. Neutraal portret 16. Rivaal van Oasis 17. Gerard, Jeroen, René of Jan 19. Japan-se theatervorm 21. Komt Hedy hiervandaan? 22. Filmdiva (1934-2025) 23. 'Nieuwe regeling voor schade door Limburg' 24. Pop-ovich, NBA-succescoach 27. Atoomnummer 34 30. Organiseert dit weekend het EK afstan-den 31. van Es, journaliste 32. Dit eiwit maakt bloed rood 34. Roman van Palmen

Oplossing puzzel 2 januari. Horizontaal: 1. EREPALM 7. TAST 11. BHUTAN 13. CA-OS 14. ROBOT 16. ROSANNE 18. DRE 19. BOS 20. HG 24. BELL 25. STU 26. KRON-KEL 28. KADO 30. IDEE 31. GAAIKEMA 33. TERRA 34. STRAF Verticaal: 1. EERDE 2. EBBEN 3. PHO 4. AUTOGEK 5. LT 6. MARBELLA 7. TCA 8. AANHOUDER 9. SONG2 10. TSE 12. NOOD 15. OREERDE 17. SS 21. OLEG 22. 2-TAKT 23. 6724. BN'ER 25. SKIS 26. KIT 27. OER 29. OMA 32. AF In het midden: EEN GOED 2026

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl



Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl.

STUGGE KURK

Lichte paniek bij de oudere generatie om twee voor twaalf. Op televisie wordt al afgeteld, maar de kurk van de champagnefles zit muurvast. De jongere generatie biedt uitkomst. Onze dochter zegt droogjes: „Geen zorgen. Ik zet de tv wel even op pauze.”

Carola van Rijnsoever



COLUMN
MARCEL

Eindelijk oorlog

Bij een nieuwjaarsvisite begon de gastvrouw over nut en noodzaak van de noodpakketten. De overheid schreef ons toch niet voor niets aan? En van de woorden van Rutte had ze helemaal coronavibes gekregen. Wat vond ik als actieveling in de media- en amusements-industrie? Hadden de BN'ers die ik kende voorzorgsmaatregelen genomen? Ik, schijnbaar blij om in dit groeps gesprek ook een duit in dit zakje te mogen doen, begon over het epische winkelbezoek met de oudste dochter waarbij we in de Vo-mar meerdere winkelkarren vulden met water en blikken. En hoe we de buit daarna schikten in de kruip-ruimte.

„Ook soep?“, vroeg ze.
„Juist soep“, antwoordde ik op een toon alsof het een Geheimtipp betrof. „In soep zit alles, je moet al-leen niet te vaak dezelfde eten.”
De oudste dochter: „We hebben erwtensoep, champignonsoep en kattenvoer. En een zaklamp en pa-pa wilde ook een groot mes om an-dere mensen weg te houden.”
Ik haastte me om te zeggen dat dat mijn beroemde gevoel voor hu-mor was.
Ze richtte zich tot haar partner, mijn vriend.
„Zie je nou wel, iedereen heeft een noodpakket. Zelfs hij.”
„Zij“, verbeterde ik, want ik had het toch vooral voor vrouw en kin-deren gedaan. Ik zag hem verwij-tend naar mij kijken, altijd ver-draaide ik de waarheid, waarom kon er nu geen leugentje voor best-

wil af? „Ach“, zei mijn vriend even later, „er komt toch nooit oorlog!”
Nog geen dag later vielen de VS Venezuela binnen. Ik houd van ge-lijk krijgen, maar de ontvoering van president Maduro kwam te snel om er een bericht over te sturen.
Gelukkig maar.
Een paar uur later was de toe-stand ver weg al gewend. Het was niet de eerste keer in mijn leven dat een grootmacht om dubieuze rede-nen ergens een oorlog begon. In de polder sudderden de bekende opi-niemakers nog wat na, maar de ge-

Het was niet de eerste keer in mijn leven dat een grootmacht ergens een oorlog begon

volgen lijken mee te vallen. We hoeven nog lang niet aan de soep. Als de regime change in Teheran, de inlijving van Taiwan door China, die van Groenland door de VS en de Donbas door Poetin en de opgeleg-de vrede in Gaza ook zo rustig ver-lopen blijft straks alleen de binnen-landse problematiek over. Als onze voorraad vanwege de houdbaar-heidsdatum moet worden vervan-gen schakelen we mijn zus in. Die woont in Groesbeek en kan vlak over de grens boodschappen doen, scheelt de helft.

Marcel van Roosmalen schrijft elke maandag en donderdag een column.

FOKKE & SUKKE
ZIJN ZOJUIST LUXEMBURG BINNENGEVALLEN



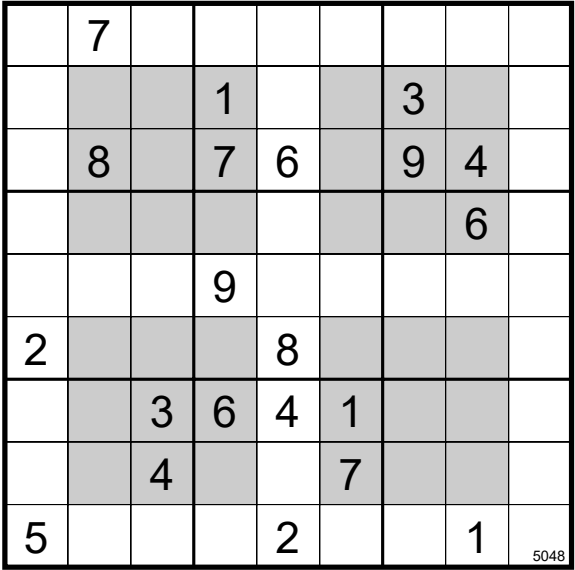
nrc > puzzels



Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU



Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het dia-gram dat elk cijfer precies één keer voor-komt in elke rij, kolom, de negen vetomran-de 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken.
© Peter RitmeesterPZZL.com
Rechts: de oplossing van vrijdag.

5	9	1	2	8	6	4	7	3
7	4	2	9	1	3	8	5	6
3	8	6	7	5	4	1	9	2
8	1	3	5	9	2	7	6	4
2	5	7	6	4	8	3	1	9
9	6	4	3	7	1	2	8	5
4	7	9	8	2	5	6	3	1
6	2	5	1	3	7	9	4	8
1	3	8	4	6	9	5	2	7

PAGINA C4-5

Dit schilderij
was 'minder
belangrijk' om
in een oorlog
te redden

Cultuur
CULTUUR & MEDIA



Van getemde wildernis naar ecologisch denken

PARKEN EN PERKEN Een tentoonstelling in Antwerpen en een nieuw boek werpen licht op de ontwikkeling van parken en perken in de stad. Het groen is tijdloos, maar de menselijke ideeën erover zijn nogal eens veranderd.

Sereh Mandias

ANTWERPEN

Op een met gras begroeide helling zit een grote groep mensen in badkleding bij een zwembadmode zou het een foto kunnen zijn die afgelopen zomer is gemaakt in een willekeurig stadspark, waar stedelingen op een mooie dag massaal het groen hebben opgezocht. Het blijkt echter een foto van bijna honderd jaar geleden, te zien in de tentoonstelling *Getemde Natuur* in het Vlaams Architectuurinstituut in Antwerpen.

Het verlangen naar groen in de dichtbevolkte stad bestaat al lang, net als de uitdaging om er voldoende ruimte voor te vinden. En zeker nu er in de stad als gevolg van de woningnood veel bijgebouwd moet worden, staat groen niet altijd bovenaan het prioriteitenlijstje.

Tegen deze achtergrond zijn dit na-jaar een tentoonstelling en een boek gewijd aan de geschiedenis van stedelijk groen. Het boek *Groen Erfgoed in de Stad*, van samensteller Natascha Lensvelt, gaat over de ontstaansgeschiedenis van parken, volkstuinten en groenelanen in Nederland, en hoe die van vernieuwende ideeën tot vanzelfsprekende onderdelen van de stad werden. De expositie *Getemde Natuur* heeft Antwerpen als onderwerp, en toont hoe keuzes in de vormgeving van groen in de stad altijd het resultaat zijn van veranderende politieke, economische en sociale agenda's.

Boek en tentoonstelling zijn afzonderlijk van elkaar tot stand gekomen, maar beide laten zien: het verlangen naar groen in de stad is een constante; waar we het voor gebruiken, hoeveel ruimte het krijgt en de manier waarop we het ontwerpen, dat wordt telkens opnieuw bepaald.

Strak perkje
Zachtgroene boompjes met sierlijke schaduwen, een meanderende vijver, af en toe een rotspartij: aan het begin van de tentoonstelling in Antwerpen is het fijn wegdromen bij gedetailleerde ontwerptekeningen voor een driehoekig park. Het is 1860 en dit nieuw aan te leggen Stadspark zorgt voor veel ophef in Antwerpen. Een geliefde groene promenade moet ervoor plaatsmaken.

In heel Europa worden stadsparken



Rolschaatsters in Brussels park tijdens de Tweede Wereldoorlog, ca. 1943. FOTO OTTO KROPP

in deze periode voor het eerst onderdeel van stedelijke uitbreidingsplannen. Het waren prestigeprojecten en ze werden vormgegeven als schilderachtige decors waarin stadsbewoners elkaar konden ontmoeten.

Bart Tritsmans, curator van de tentoonstelling, vertelt: „Ze werden ontworpen als ideaal staaltje natuur. Men koos voor veel exotische bomen en planten, kunstmatige hoogteverschillen en landschappen die helemaal niet eigen waren aan de plek.” Ze tonen een paradoxale verhouding tot de natuur. „De mens realiseert een perfect stukje natuur in de stedelijke omgeving. Tegelijkertijd wordt de wilde natuur op dat moment gezien als iets bedreigends, dus de woestheid wordt ingeperkt, getemd”, aldus Tritsmans.

Maar, zo toont de tentoonstelling, deze houding ten opzichte van de natuur is niet statisch. In de twintigste eeuw breekt een nieuwe fase aan. De tentoonstelling toont ontwerptekeningen uit 1933 van onder meer de modernistische pionier Le Corbusier voor een nieuwe wijk op de Antwerpse linkeroever. In het plan, dat nooit gerealiseerd werd, is 88 procent van het stadsoverpervlak ingeruimd voor publiek groen. Want groen versterkt de gezondheid, het welzijn en het gemeenschapsgevoel van stadsbewoners, zo is het idee.

Tritsmans: „Groen wordt een soort onderlaag voor alle gebouwen, en de uitvoering is meestal gras.” De vormgeving van het groen is heel anders dan



Daktuinen bij de Van Leeuwenhoeklaan in de Zoetermeer, ca. 1973. BEELD STADSARCHIEF GEMEENTE ZOETERMEER

Groen versterkt de gezondheid en het welzijn van stadsbewoners



Ongedateerde plannen voor een nieuwe wijk op de Antwerpse linkeroever van **Le Corbusier**. BEELD FONDATION LE CORBUSIER



Ontwerp voor **Het Amsterdamse Bos** door Cornelis van Eesteren, Jakoba Mulder en biologen als Thijsse en Van Laren. BEELD STADSARCHIEF AMSTERDAM

delijke) landschappen. Ook dit zien we terug in het ontwerp van groen in de stad, ziet Tritsmans: „Er wordt nu veel meer gelet op de streekeigenheid van bomen en planten en het minder strak aanleggen van groen. Of men introduceert zones waar de natuur zelfs helemaal vrij wordt gelaten.”

Roeibanen en zwembaden

Een andere rode draad door zowel boek als tentoonstelling is de functies die we toekennen aan stedelijk groen, en voor wie het is. Waar de eerste stadsparken

nog aangelegd werden om de allure van de stad te vergroten en welvarende burgers aan te trekken, voltrekt zich gaandeweg een democratisering van stedelijk groen. In een mooi verhaal uit het boek over de evolutie van parken, lezen we hoe stadsparken zich ontwikkelen tot ‘volksparken’ met voorzieningen voor de hele bevolking. Een vroeg voorbeeld is het Volkspark in Enschede uit 1874, met functies speciaal voor de Enschedese textielarbeiders. Om het wijdverbreide drankmisbruik tegen te gaan, stond in het hart van het park een groot paviljoen, waar goedkope versnaperingen aangeboden werden, maar geen sterke drank.

In de loop van de twintigste eeuw komen sport en spel steeds centraler te staan in het ontwerp van parken. „Vanaf de jaren dertig werd daar nadrukkelijk rekening mee gehouden”, vertelt Natascha Lensvelt, samensteller van het boek en groenspecialist bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. „Zoals het Amsterdamse Bos, daar kwamen roeibanen, tennisbanen en zwembaden in.” Het werd ontworpen als een grootschalige recreatievoorziening voor alle stadsbewoners, met ook publieke plekken zoals een geitenboerderij en een openluchttheater.

Inmiddels is de tijdsgeest opnieuw veranderd, ziet Lensvelt: „Veel van de zwembaden zijn bijvoorbeeld weer gesloten. Nu zien we een verschuiving naar commercieel gebruik van stedelijk groen, van sportklasjes tot grote evenementen.” Deze aantasting van het publieke karakter van het park baart haar zorgen: „Dan worden er hekken omheen gezet en moet je een kaartje kopen om erin te kunnen.”

Het historisch perspectief van zowel boek als tentoonstelling plaatst deze ontwikkeling in een breder kader. De betekenis en rol van groen in de stad blijken voortdurend in beweging. Juist nu stedelijk groen onder druk staat, is het de verdienste van boek en tentoonstelling dat zij de aandacht vestigen op de historische en culturele betekenis ervan. Ze maken duidelijk dat groen in de stad meer is dan een neutraal decor: het weerspiegelt ideeën over samenleven en over de relatie tussen mens en natuur.

Expositie **Getemde Natuur**. T/m 1/2/26 in het Vlaams Architectuurinstituut, Antwerpen. Info: vai.be Boek Natascha Lensvelt (red.), **Groen Erfgoed in de Stad**. nai010 Uitgevers. €34,95 Info: nai010.com

Recensie Serie

Stranger Things, seizoen 5.
Door: Matt Duffer, Ross Duffer. Met: Winona Ryder, David Harbour, Finn Wolfhard, Millie Bobby Brown, Gaten Matarazzo, Caleb McLaughlin.
5 seizoenen, 42 afleveringen van 1 uur of langer. Netflix.
●●●○○○

Te veel personages op te veel plekken in te veel verhaallijnen

Met een ruim twee uur durende slotaflevering komt de zeer populaire sci-fi-serie van Netflix tot een mooi einde. De weg ernaartoe is echter onnodig lang en ingewikkeld.

Anke Meijer

AMSTERDAM

Na een kleine tien jaar en vijf seizoenen kwam op nieuwjaarsdag de Netflix-sensatie *Stranger Things* ten einde met ‘Chapter Eight: The Right Side Up’. Een aflevering die, net als het grootste deel van dit laatste seizoen, van alles net te veel had. Er waren te veel personages die verdeeld waren over te veel groepjes die zich te vaak bevonden op te veel verschillende locaties. Ook het aantal openhartige gesprekken met aanzwellende muziek waarbij de tranen volop vloeiden, was overdadig. Net als de hoeveelheid monsters (zowel in menselijke als niet menselijke vorm) om te verslaan en de einddoelen die maar verplaatst bleven worden. Er waren zelfs te veel slechte prikken, stoppels en wallen bij personages die nog in hun tienerjaren behoren te zitten - al is dat te wijten aan de te lange productietijd tussen de vijf seizoenen waardoor het merendeel van de acteurs hun rollen volledig is ontgroeid.

Maar het grootste probleem van dit laatste seizoen ligt bij het aantal minuten waarin het verhaal van Hawkins, de Upside Down en Will (Noah Schnapp), Eleven (Millie Bobby Brown) en hun vrienden werd afgerond. Want met een finale van 2 uur en 5 minuten en een seizoen dat, op één hoofdstuk na, geen enkele aflevering telde die onder het uur uitkwam, waren dat er gewoonweg te veel. Het zorgde ervoor dat de bevredigende actiescènes, mooie emotionele connecties, sensationele *needle drops* (twee keer Prince in één aflevering!) en hartverwarmende en fijne hommages aan de filmklassiekers van de jaren 80 en 90 die er óók waren, totaal ondergesneeuwd raakten.



Joe Keery, Finn Wolfhard, Millie Bobby Brown, David Harbour en Charlie Heaton in het slotseizoen van 'Stranger Things'. BEELD NETFLIX

De gebroeders Duffer, die de nostalgische sci-fi-serie bedachten en al die tijd aan het roer van het steeds groter wordende schip stonden, hebben in interviews verteld dat ze *Stranger Things* ooit bij Netflix pitchten als een miniserie. Het verhaal over het kleine Amerikaanse stadje Hawkins waar in de jaren 80 een geheim overheidsproject per ongeluk een portaal naar een andere, akelige dimensie (de Upside Down) opent had na een aantal afleveringen al afgerond moeten worden. Eleven, het meisje met telekinetische krachten dat uit het overheidslaboratorium weet te ontsnappen en haar heil zoekt bij een groepje *Dungeons & Dragons* spelende tienerjongetjes, had het einde van de miniserie niet moeten halen.

Maar Netflix vroeg de Duffers al snel of ze meer seizoenen konden maken. De toen nog jonge streamingservice zag in de serie een mogelijke franchise. Een goede gok, want *Stranger Things* is inmiddels een merk. Er zijn truien, actiefiguren, games, boeken, comics en sierkussentjes - er is zelfs een speciaal *Dungeons & Dragons* rollenspel uitgebracht. Van de serie loopt momenteel op zowel de West End als op Broadway een toneelstuk. Later dit jaar start op Netflix de spin-off animatieserie *Stranger Things: Tales from '85*.

Onnavolgbaar veel sporen

Of het uiteindelijk ook de beste creatieve beslissing was om van een redelijk klein verhaal vijf opgereekte seizoenen te maken met eindeloos lange afleveringen (ongetwijfeld aangemoedigd door het feit dat Netflix succes moet in het aantal gekken minuten), valt te betwijfelen. Zo sterk als het compacte eerste seizoen is de serie namelijk nooit meer geworden.

Dat betekent overigens niet dat *Stranger Things* als reeks niet heel veel hoogtepunten kent. Seizoenen twee en drie waren nog steeds erg vermakkelijke en vonden genoeg nieuwe, interessante wegen om te bewandelen, dankzij prettig nostalgische locaties zoals een net geopend winkelcentrum (toch het toppunt van het Amerika in de jaren 80) en de toevoeging van leuke personages als Max (Sadie Sink) en Ro-

bin (Maya Hawke). Maar met ieder nieuw seizoen, werd ook de overdaad groter. Dat werd al moeilijk te negeren in het vierde seizoen uit 2022, maar het wreekt zich in het nieuwe seizoen - al was het begin veelbelovend.

Omdat het verhaal inmiddels op zo veel verschillende sporen loopt, en iedereen iets te doen moet hebben, is dit seizoen op momenten haast onnavolgbaar of gewoon onlogisch. Iets wat de serie zelf ook lijkt te weten, want het aantal keren dat een willekeurige personage opéens de oplossing heeft of toevallig op het juiste moment op de juiste plek is, is zo opvallend dat het op een gegeven moment zelfs wordt benoemd.

Dat de Duffers daarnaast moeite lijken te hebben om hun personages te doden of uit Hawkins te laten vertrekken, helpt ook niet. Tegen het einde van de serie vecht niet alleen het originele groepje jeugd geholpen door een extra groep broers, zussen en volwassenen tegen monster Vecna (die ook maar niet wil sterven), maar draait een prominente verhaallijn zelfs om een heel nieuw groepje jonge kinderen - geleid door een kleiner zusje dat al die seizoenen eerder slechts een onbelangrijk achtergrondfiguur was. En wanneer Will in de een na laatste aflevering uit de kast komt in een verder mooie en emotionele scène, doet hij dit ten overstaande van wel twaalf mensen, waarvan hij er een aantal eigenlijk amper kent. Het is exemplarisch voor de overvolle cast.

Is het dan allemaal slecht? Nee. Wie tussen het overvullige vet door kijkt, ziet nog steeds de humor, vriendschap, nostalgie en enerverende actie waarvoor de serie jaren geleden zoveel mensen wist te enthousiasmeren. Het moment waarop het monster dan echt wordt verslagen, en Wills moeder Joyce (Winona Ryder) eindelijk iets mag doen, geeft oprechte ontlasting en voldoening. Net als het lot van Eleven (al durven de Duffers hierin ook niet echt een harde keuze te maken). Ook de episode (die met 45 minuten wel weer te lang duurt) raakt flink wat emotionele snaren. En het einde brengt het hele verhaal prachtig rond. Jammer alleen dat het zo lang duurt om er te komen.



Else Berg, Vrouw met gitaar, 1929. COLLECTIE STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM



Achterkant van schilderij uit de Stedelijk-collectie met rechtsboven een blauwe stip. FOTO STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM



Zaalfoto Blue Dots, met in het midden De vrouw van de Leviet van Thérèse Schwartze uit 1912. FOTO STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM

Welk schilderij willen we bewaren, mochten de Russen toch ineens komen?

SMAAKVERANDERING

Blue Dots in het Stedelijk Museum Amsterdam gaat over schilderijen die in de Koude Oorlog een blauwe stip kregen, omdat ze niet belangrijk genoeg waren om hen in geval van oorlog te redden.

Merlijn Schoonenboom
AMSTERDAM

Willen we dit schilderij bewaren, mochten er bommen vallen? Een groot succes was het doek *De vrouw van de Leviet* van Thérèse Schwartze in 1912 op de eerste expositie ervan in het Stedelijk Museum Amsterdam. En toch kreeg dit werk van Schwartze in de jaren vijftig een blauwe stip op de achterkant geplakt, en dat betekende heel concreet: niet waard om te redden, mochten de Russen komen.

Waarom? Je hoeft er alleen maar een blik op te werpen, en je voelt ook wel aan waar het wringt. Het tafereel: een naakte vrouw heeft zich vol wanhoop op een grafsteen geworpen. De stijl: traditioneel, academisch. In 1912 kon zoiets nog niet, maar in de jaren vijftig klonk in de kunstwereld op dit soort werk de kritiek die vernieuwend kunstenaar Theo van Doesburg er al in 1912 op had: ‘onnozel handwerk’, gemaakt ‘zonder geestelijk gevoel’.

Blue Dots heet de kleine expositie op de eerste etage van het Stedelijk Museum Amsterdam. Die titel klinkt haast poëtisch, maar het heeft misschien wel de meest on-eerbiedige - en spannendste - vraag van de winterexposities: welk schilderij mag mee de schuilkelder in, en welk wordt achtergelaten, mocht het er echt om gaan spannen?

Het onderwerp is een heel mooie vondst van de relatief nieuwe conservator moderne kunst Nadia Abdelkau, die in één klein onderwerp gelijk twee grote thema's te pakken heeft. Allereerst sluit het thema aan bij de nieuwe oorlogsdreiging in Europa, waardoor impliciet ook de vraag wordt gesteld: wat zou het huidige Stedelijk nú willen bewaren voor het nageslacht, mochten op Amsterdam bommen vallen?

Stippensysteem

Die vraag voelt voor Nederlandse begrippen nog steeds wat onwennig, maar toch is hij al behoorlijk vaak gesteld. De Nederlandse overheid begon in de 19de eeuw met een eerste inventarisatie van te redden cultuurgood, na de Eerste Wereldoorlog kregen de plannen extra vaart door de zichtbare vernietigingen aan het Europese erfgoed. De eerste richtlijnen waren in 1939 net klaar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak en er direct gebruik van kon worden gemaakt, al bleek de systematiek nog niet soepel genoeg. Na 1945 werd een nieuwe poging gedaan, toen in de Koude Oorlog duidelijk werd dat een conflict met kernbommen voor een enorme schade aan het cultureel erfgoed zou zorgen.

In 1951 verordende de overheid voor kunstmusea daarom een eenvoudig stippensysteem: rood stond voor ‘zeer belangrijk’, wit voor ‘belangrijk’ en blauw voor ‘minder belangrijk’. De werken op de expositie *Blue Dots* hebben er in

die Koude-Oorlogsjaren allemaal een blauwe gekregen; de meeste werken zijn van nu onbekende schilders, maar een aantal zijn ook van bekende namen zoals Jozef Israëls - of ook: van opniëuw bekende.

Schilderes Nola Hatterman is hiervan het dankbaarste voorbeeld, met name haar schilderij van de Surinaamse jazzmuzikant Louis Richard Drenthe. In 1930 werd dit schilderij door het Stedelijk Museum aangekocht, na 1950 verdween het en werd uiteindelijk in 1999 in zeer slechte staat in een universiteitsgebouw ontdekt. De

De expositie snijdt ook een breder thema aan: dat van de historische smaakverandering

laatste jaren is het gerenoveerde werk in het Stedelijk uitgegroeid tot ‘een van de publiekslievelingen’, zoals het tekstbordje het noemt, terwijl Hatterman is herontdekt als pionier voor het kunstonderwijs in Suriname.

Smaakverandering

Met *Blue Dots* snijdt de expositie daarmee ook nog een tweede, veel breder thema aan: dat van de historische smaakverandering. Tenslotte werd het stippenschema door het Stedelijk allerm minst ‘objectief’ uitgevoerd. Het Stedelijk



Nola Hatterman, Louis Richard Drenthe / Op het terras, 1930. COLLECTIE STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM

ging uit van de destijds heersende strenge kunsthistorische opvatting: modernistische, liefst abstracte kunst mocht wel bewaard worden, en de klassiekere, meer realistische niet. Maar inmiddels is ook dat weer veranderd en worden keuzes uit de periode na 1951 door nieuwe opvattingen in het heden ingehaald.

De expositie reflecteert daarmee niet alleen op het eigen verleden, maar lijkt de toenmalige strengheid impliciet ook te bekritisseren. Dit past in de koers van het Stedelijk van de afgelopen jaren, waarin er wordt gezocht naar een verbreding van het kunsthistorische verhaal van de moderne kunst. Er is nu meer oog voor de kunst waarin niet per se de vooruitgang van de moderne kunst naar steeds abstracter voorop staat.

In zekere zin heeft zelfs Thérèse Schwartze, schilder van *De vrouw van de Leviet* en destijds een gevierd portrettist van de elite, de afgelopen jaren een bescheiden herwaardering achter zich. Al kan je je het werk van Schwartze in de vaste opstelling van het Stedelijk Museum nog steeds niet voorstellen, haar bescheiden terugkeer valt wel binnen de brede internationale herwaardering van academische kunst, die zeker al vijftien jaar gaande is.

Het Stedelijk suggereert met de beeldende vormgeving van de expositie - de gouden lijst van Thérèse Schwarz's naakt hangt bijna provocatief midden in een grote

blauwe cirkel op de museummuur - zelfs een beetje koket dat het anno 2026 eigenlijk best moedig is deze vergeten aspecten van het eigen verleden te durven omarmen. Maar zo baanbrekend kan je het dan toch ook weer niet noemen: heel wat van dat wat in deze zaal is te zien is voor de hedendaagse museale standaard eigenlijk al best weer geaccepteerd. Terwijl het merendeel dat destijds een blauwe stip kreeg - conventionele landschappjes, bloemstillevens - ook hier niet wordt getoond, en het de vraag is of de huidige museumleiding die nu ineens wel van de Russen zou willen redden.

Helaas is de expositie net te klein om dit tweede niveau van de smaakverandering echt uit te werken. Met de historische invalshoek kan je *Blue Dots* daarom het beste beschouwen als een soort prikkelende vingeroefening voor het onbevooroordeeld kijken. De zaal bevindt zich precies in het midden van de vaste collectie. Daarmee wordt het zaaltje vanzelf een uitgangspunt voor de relativerende blik op dat wat je in de rest van het museum ziet - wat zal blijven, en: wat vind jijzelf?

Recensie Expositie

Blue Dots. Stedelijk Museum Amsterdam, te zien t/m 15 mrt 2026. Info: stedelijk.nl ●●●○○

Een wonderjaar voor de Amerikaanse cinema: 1975

DOCUMENTAIRE

Een aantrekkelijke Netflix-documentaire noemt 1975 het belangrijkste jaar uit de Amerikaanse filmgeschiedenis, maar het betoog is niet zo sterk.

Wilfred Takken
AMSTERDAM

Steven Spielberg joeg miljoenen mensen de stuipen op het lijf met zijn haaienfilm *Jaws*. Robert DeNiro was te bewonderen in *Taxi Driver* als radicaliserende veteraan in verrot New York. Jack Nicholson speelde de privédetective die stuk loopt op corruptie in *Chinatown*. Deze films, en diverse andere klassiekers, maken 1975 tot het belangrijkste jaar uit de geschiedenis van de Amerikaanse cinema, zo betoogt de Netflix-documentaire *Breakdown 1975*. Volgens regisseur Morgan Neville floreerde de cinema doordat het Amerikaanse volk dat jaar een identiteitscrisis doormaakte.

President Nixon trad af door het Watergateschandaal, het leger maakte een haastige aftocht uit Vietnam, het Church-rapport legde schokkende misdaden van de CIA bloot. Economische crisis, de misdaad groeide, de grote steden waren in verval. Het ijzeren optimisme waarop Amerikanen van oudsher hun identiteit bouwen was even weg.

Ongeveer tegelijkertijd liet Hollywood de teugels vieren, filmregisseurs als Coppola, Scorsese, Kubrick en Sidney Lumet konden hun gang gaan. De gewaagde, vaak sombere films vol seks en geweld die ‘New Hollywood’ afleverde vonden verrassend genoeg ook nog een groot publiek. Volgens Neville weerspiegelen al die films de heersende maatschappelijke sfeer van ‘onrust, paranoia, en diepe soul searching’.

De progressieve wind die waai-de kreeg al snel tegenwind uit conservatieve hoek. De fatsoenpolitie van de Moral Majority kwam op, filmacteur Ronald Reagan ging de politiek in. Amerika wilde weer in zichzelf gaan geloven. De artistieke films werden in 1976 uit de markt gedrukt door escapistische blockbusters als *Rocky*, zo betoogt de documentaire. Bij de Oscars werden alle sociaal bevolgen films verslagen door die optimistische boksfilms.

Om dit aan te tonen, maakte Neville van de documentaire een aantrekkelijke mix van nieuws- en filmbeelden, die vaak met elkaar in conversatie gaan. *Network*, *Nashville*, *One Flew Over the Cuckoo's Nest* - in Nevilles montage lijken het allemaal felrealistische reportages over de VS in 1975. Ook als ze



Jack Nicholson in One Flew Over the Cuckoo's Nest. BEELD FANTASY FILMS



Scène uit Jaws. BEELD UNIVERSAL STUDIOS



Max Von Sydow in Three Days Of The Condor. BEELD MARY EVANS/ ANP

dat niet zijn. Zijn greep is wel heel erg groot. Blaxploitation, feminisme, het ik-tijdperk - ze flitsen voorbij maar krijgen geen duidelijke plaats in het verhaal.

Bij de filmkenner begint het gaandeweg te knagen. Komen al die klassiekers wel uit dat ene wonderjaar? Nee hoor, belangrijke bouwstenen van Nevilles betoog werden eerder of later gemaakt. *Chinatown* komt uit 1974, *Taxi Driver*, *Network* en *All The President's Men* zijn van 1976. Veel van de sociale onrust die te zien is, dateert van eerder in het decennium, en

de beschreven Republikeinse revival is eigenlijk van later. Ik snap het wel, het is aantrekkelijk om alle films en maatschappelijke malaise van de jaren zeventig in één jaar te proppen, maar dat kost je wel je overtuigingskracht. En wat heeft *Jaws* er trouwens mee te maken?

Recensie Documentaire

Breakdown: 1975. Regie: Morgan Neville. Nu op Netflix, 92 minuten. ●●●○○

Weekdeals

GELDIG T/M 11 JANUARI 2026

Bekijk
alles



TEN CATE

Voor een uitgerust nieuw jaar

- › Pakket van 4 stuks katoenen badtextiel
- › 4-seizoenen dekbed gemaakt van gerecycled dons
- › Effen dekbedovertreksets van warm katoen flanel
- › Bekijk meer producten van Ten Cate online



ADVIESPRIJS VANAF
~~19,90~~
9,95

ADVIESPRIJS VANAF
~~349,95~~
149,95

ADVIESPRIJS VANAF
~~49,99~~
24,95

BEKIJK ALLE TEXTIEL VAN TEN CATE ONLINE



Tot
58%
korting

NEDIS

Weegschaal

25%
korting



ADVIESPRIJS
~~39,95~~
29,95

SLIMME WEEGSCHAAL MET BLUETOOTH

- › Uitgebreide lichaamsanalyse in de SmartLife-app
- › Meet o.a. gewicht, BMI, spierpercentage en meer
- › Geschikt voor meerdere gebruikers

TRAVELIN'

Damesjas

50%
korting



ADVIESPRIJS
~~239,95~~
119,95

WIND- EN WATERDICHT MODEL

- › Softshell jas met licht getailleerde pasvorm
- › Capuchon met warme fleecevoering
- › Bekijk meer jassen van Travelin' online

LENCO

Muzieksysteem

40%
korting



ADVIESPRIJS
~~329,00~~
199,00

RETRO ONTWERP

- › Met platenspeler, CD-speler, cassettespeler, DAB+/FM radio én Bluetooth
- › 2 RMS ingebouwde speakers voor warm, vol geluid

WILLIAM DE FAYE

Herentruï

57%
korting



ADVIESPRIJS
~~139,95~~
59,95

GEMAAKT VAN O.A. KASJMIER EN VISCOSE

- › Voelt heerlijk zacht, soepel en warm aan
- › Met warmte-isolerende eigenschappen
- › Bekijk meer dames- en herenkleding online

FLINQ

Ledlampen

Tot
64%
korting



ADVIESPRIJS VANAF
~~69,99~~
24,99

2 LAMPEN MET BEWEGINGSSENSOR

- › Oplaadbaar via USB-C en eenvoudige installatie
- › Drie lichtstanden en de helderheid is instelbaar
- › Bekijk meer verlichting van Flinq online

QLT

Opbergstelling

50%
korting



ADVIESPRIJS
~~59,95~~
29,95

GEMAAKT VAN METAAL EN SPAANPLAAT

- › 5 legplanken die in hoogte verstelbaar zijn
- › Eenvoudig in elkaar te zetten
- › Voldoet aan de Europese norm en is GS TUV getest

nrc

MAANDAG 5 JANUARI 2026

Leontine van der Elst

DEN HAAG

In een van de magazijnen van de KB, nationale bibliotheek in Den Haag ligt een boek open op een restauratietafel, vastgezet met kleine gewichtjes. Op de rand van een van de bladzijden is een vlek zichtbaar. Het boek is ouder dan iedereen in de ruimte, aldus een van de medewerkers. Even verderop zoemt een karretje langs metershoge stellingen. Miljoenen boeken, kranten en tijdschriften staan hier dicht op elkaar: dat geschreven geheugen van Nederland staat op het punt te verhuizen.

Sinds 1798 bewaart de KB alles wat in Nederland en over Nederland wordt gepubliceerd; 122 kilometer aan geschreven erfgoed. Oorspronkelijk was dat op papier. Later kwamen digitalisering en digitale publicaties. Inmiddels bestaat een groot deel van de collectie uit zogenoemd 'born digital' materiaal: zo'n 40 miljoen websites en publicaties die nooit op papier hebben bestaan. Fysiek en digitaal zijn twee gelijkwaardige pijlers. Beide vragen om zorg, om selectie en om context. „We zijn de hoeder van publieke informatie en in deze tijd is dat een enorme verantwoordelijkheid”, zegt Wilma van Wezenbeek, sinds september 2024 algemeen directeur van de KB. „We willen weten wie iets schreef, wanneer en in welke omstandigheden.”

„De verhuizing is geen prestige-project”, benadrukt Van Wezenbeek, „maar pure noodzaak”. Het huidige gebouw, begin jaren tachtig in gebruik genomen, is vol. Letterlijk tot de laatste plank. Maar belangrijker nog: het pand is niet meer veilig genoeg voor een papieren collectie van deze omvang. Brandveiligheid wordt zo een probleem en de klimaatbeheersing is verouderd en ontoereikend. „Papier is gevoelig voor schimmel, voor temperatuurswisselingen, voor water. Dit gebouw is daar niet meer toereikend voor.”

De collectie verhuist daarom naar een nieuw magazijn in Midden-Delfland, en het bezoekersgebouw op de huidige locatie zal worden verbouwd.

Metersdikke muren

Wie door het huidige magazijn loopt, ziet hoe precair de situatie is. De medewerkers manoeuvreren door de smalle gangen tussen de stellingen die tot het plafond reiken. Elk boek heeft een exacte plek, vastgelegd in systemen die al decennia meegroeien met de collectie. Een verdieping lager bevindt zich de restauratieafdeling. Boeken worden klaargemaakt voor de verhuizing; schoongemaakt, ontzuurd, hersteld met penselen, pincetten en veel geduld. Het is ambachtelijk werk. Tegelijkertijd is datzelfde menselijke contact een bedreiging. „Menselijk handelen is ook een van de oorzaken van beschadiging”, zegt Van Wezenbeek. „Dat kun je niet helemaal uitsluiten, maar je kunt het risico wel minimaliseren.”

Dat minimaliseren krijgt vorm in het nieuwe boekenmagazijn. Op de bouwplaats in de Harnaschpolder in de gemeente Midden-Delfland rijst



Stellingen die tot het plafond reiken. FOTO ULRICH NIEDERER

Hoe verhuis je 122 kilometer geschreven erfgoed?

VERHUIZING VAN DE KB Het geheugen van Nederland is opgeslagen op kwetsbaar papier. De KB, nationale bibliotheek past qua ruimte en veiligheid niet meer in de huidige locatie in Den Haag, en staat daardoor voor een enorme verhuisoperatie.



Bouw van het nieuwe boekenmagazijn van de KB. FOTO JACQUELINE VAN DER KORT

een massief volume op, gesloten en zwaar. Het gebouw van architectenbureau Office Winhov is ontworpen om de buitenwereld zo veel mogelijk buiten te houden. Geen ramen, geen publiek. Het staat iets verhoogd, zodat ook water geen kans krijgt binnen te dringen. De muren zijn metersdik en zorgen voor een stabiel binnenklimaat. Er is geen

klimaatinstallatie nodig. Zomers blijft het koel, 's winters voldoende warm.

In het magazijn waar de collectie ligt opgeslagen heerst een zuurstof-arm klimaat van ongeveer dertien procent zuurstof, ongeveer acht procent lager dan in de buitenlucht. Dat verlaagde percentage zorgt dat er geen vuur kan ontstaan. Daardoor

kunnen de boeken worden opgeslagen zonder sprinklerinstallatie. Het magazijn binnen het gebouw is dus niet voor mensen ontworpen, vrijwel niemand zal er komen.

Logistieke precisieoefening

Toch zal er straks van alles bewegen achter de glazen wanden van het magazijn. Robots rijden door gangpaden tussen de zeventien meter hoge stellingen om de kratten met de door medewerkers opgevraagde boeken of tijdschriften te verzamelen. Vervolgens plaatsen ze de kratten op een lopende band die uitkomt bij de medewerkers buiten het magazijn waarna de robots het magazijn meteen verlaten om zodoende het klimaat binnen het magazijn zo min mogelijk te beïnvloeden met de warmte die vrijkomt van hun elektromotoren.

De verhuizing zelf, die rond 2028 voltooid moet zijn, is een logistieke precisieoefening die ruim twee jaar zal duren. In deze periode worden dagelijks zo'n tienduizend boeken, tijdschriften en objecten verplaatst die opnieuw geregistreerd en gekoppeld worden aan een containeradres in het nieuwe boekenmagazijn. Op deze wijze blijven alle boeken op het oude adres opvraagbaar waar ze een dag later, in het oude gebouw van de KB, in te zien zijn.

De KB wil straks nadrukkelijker een publieke plek zijn: een instituut waar mensen informatie leren vinden, elkaar ontmoeten en kunnen debatteren. „Toegankelijkheid hoort bij een bibliotheek”, zegt Van Wezenbeek. „Maar je komt in ons huidige gebouw eigenlijk helemaal niet zo makkelijk binnen.” Als de collectie is verhuisd, wordt het huidige publieksgebouw naast het Centraal Station in Den Haag geheel verbouwd en opnieuw ingericht om het uitnodigender te maken. Tijdelijk verhuist de KB dan naar een andere, nog niet bekende, locatie in Den Haag.

Onzichtbaar

Openheid is voor Van Wezenbeek een kernwaarde. Dat geldt voor universiteiten, voor onderzoek en ook voor een nationale bibliotheek. Tegelijkertijd staat die openheid onder druk. Ze wijst op discussies over boekverboden. „Iedereen mag ergens iets vinden. Maar je moet zorgen dat informatie toegankelijk blijft. Je moet niet uitvlaken, maar context toevoegen.”

Het nieuwe magazijn is geen uniek Nederlands project, bibliotheken in Zwitserland, Frankrijk en Groot-Brittannië bouwen vergelijkbare faciliteiten. De KB zal uiteindelijk fungeren als voorbeeldlocatie, andere instellingen zullen komen kijken hoe Nederland zijn geheugen bewaart: koel, donker, zuurstofarm en grotendeels onzichtbaar.

Of ze de heropening van het verbouwde KB-bezoekersgebouw in het centrum van Den Haag nog als directeur meemaakt, weet Van Wezenbeek niet. „Dat hoop ik natuurlijk”, zegt ze. „Maar dat is niet waar het om draait.” Waar het om draait, is dat het geheugen van Nederland veilig blijft, toegankelijk blijft en betekenis houdt.

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen
of suggesties?

Mail naar
redactie@nrc.nl of
ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus
20673, 1001 NR Amsterdam,
t.a.v. rubriek,
redactie of persoon.
T: **020 - 755 3000**
(algemeen nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen?

Stuur maximaal
250 woorden naar
opinie@nrc.nl.
Vermeld naam, adres en
tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**,
E: familieberichten
@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@
nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar NRC te
bezorgen voor 7.00 uur, op
zaterdag voor 9.00 uur.
W: nrc.nl/service,
T: **088-572 0572**
(ma-vr 8.00-17.00,
za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt
van abonnees en gebruikers
van online dienstverlening
gegevens vast voor de uitvoering
van een (abonnee)overeenkomst
en/of het verlenen van diensten.
Deze gegevens kunnen worden
gebruikt om u te informeren
over relevante producten
en diensten van Mediahuis
NRC BV (zie ook
nrc.nl/privacyverklaring).
Afmelden kan via
privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026.

Alle auteursrechten en
databankrechten ten aanzien
van (de inhoud van) deze
uitgave worden uitdrukkelijk
voorbehouden. Deze rechten
berusten bij Mediahuis NRC
BV c.q. de betreffende auteur.
Zie voor de volledige tekst:
nrc.nl

**Zo leest u de
NRC waardering**

●●●●● buitengewoon
●●●●● zeer goed
●●●●○ goed
●●●○● matig
●●○○○ zwak

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/weekdeals



nrcwebwinkel

FDB MØBLER

Holmen stoel

Tijdloos Scandinavisch design

Adviesprijs
vanaf 259,-

189,-



- › Elegante combinatie van strakke lijnen en zachte rondingen
- › Gemaakt van eikenhoutfineer
- › Met of zonder armleuningen

Breng rust, stijl en comfort in je huis met de Holmen stoel, ontworpen door Jakob Thau. Deze elegante stoel is geïnspireerd op de Deense eilanden, waar natuur, water en eenvoud centraal staan. Holmen betekent letterlijk "eilandje" en dat gevoel van vrijheid en harmonie ervaar je in elk detail van het ontwerp.

De Holmen stoel combineert moderne, strakke lijnen met zachte rondingen voor een verfijnde en uitnodigende uitstraling. De subtiele maritieme invloeden geven de stoel een tijdloos karakter, waardoor hij moeiteloos past in zowel moderne als klassieke interieurs. Perfect voor de eetkamer, werkkamer of als blikvanger in de woonkamer.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/fdbmobler